

Keberkesanan, Kelemahan dan Keperluan:

Amalan Terbaik dan Cabaran Berterusan
dalam Mewujudkan Sekolah Awam Malaysia
yang Selamat dan Inklusif

Isi Kandungan

Penghargaan

1.0 Latar Belakang dan Pengenalan Kajian	1
2.0 Metodologi Kajian dan Pertimbangan Etika	2
3.0 Profil Peserta Kajian dan Pecahan Demografik	4
4.0 Keterbatasan Kajian	4
5.0 Dapatan Kajian	5
5.1 Konteks Malaysia dan Definisi Buli	5
5.2 Sorotan Literatur	7
5.3 Analisis Isu (Berdasarkan Respons Tinjauan Guru serta Pelajar)	10
5.4 Analisis Amalan Baik (Berdasarkan Respons Tinjauan Guru serta Pelajar)	16
6.0 Dasar Sedia Ada oleh Kementerian Pendidikan dan Jurang Pelaksanaan	21
7.0 Amalan dan Dasar Terbaik Antarabangsa untuk Menggalakkan Persekitaran Pembelajaran yang Selamat dan Inklusif	26
8.0 Pemahaman tentang “Sekolah Selamat dan Inklusif” oleh Pihak Guru dan Pelajar Sekolah Awam	32
9.0 Cadangan	34
10.0 Kesimpulan	40
Rujukan	41
Lampiran 1: Dapatan Tinjauan dan Temuduga dengan Pihak Guru	45
Lampiran 2: Dapatan Tinjauan dan Temuduga Pihak Pelajar	49
Lampiran 3: Contoh Kegagalan Akauntabiliti dan Ketelusan	71
Rujukan Lampiran 3	74

Karya ini dilesenkan di bawah Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International.

Untuk melihat salinan lesen ini, sila lawati: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Sebarang bahagian teks dalam penerbitan ini boleh difotokopi, dihasilkan semula, disimpan dalam sistem capaian semula maklumat atau dihantar melalui apa jua cara, tetapi hanya dalam bentuk asal tanpa sebarang pengubahsuaian, bagi memenuhi keperluan tempatan serta untuk tujuan bukan komersial dan bukan keuntungan. Walau bagaimanapun, hakcipta bagi imej dan sumbangan teks yang digunakan kekal milik pemegang hak cipta masing-masing. Segala bentuk salinan, penghasilan semula atau terjemahan melalui kaedah mekanikal, elektrik atau elektronik hendaklah mengiktiraf KRYSS Network sebagai sumber. Satu salinan hasil penghasilan semula dan/atau terjemahan hendaklah dihantar kepada KRYSS Network. Bagi penggunaan komersial atau keperluan pengubahsuaian, sila hubungi KRYSS Network untuk mendapatkan kebenaran pada info@kryss.network.

Penghargaan

Penyempurnaan kajian ini tidak mungkin dapat direalisasikan tanpa sokongan dan kepakaran Kempen Tiada.Guru serta Pride in Research, khususnya dalam membantu penyebaran tinjauan kepada kumpulan sasaran kajian dan meneliti dapatan kajian yang dihasilkan. KRYSS Network turut merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada setiap individu yang telah mengambil bahagian dalam tinjauan ini serta berkongsi pengalaman, pandangan dan realiti kehidupan mereka yang telah memberikan sumbangan penting kepada analisis data dan dapatan kajian ini.

Penyelidik Utama: Ruhaishah Zulkifli

Pembantu Penyelidik: Preevena Devi

Editor: Nor Nabila Mohd Nasir

Pereka Grafik: Omar Kasturi

Penilai Kajian: Angela M. Kuga Thas, Nafis Halifin, pasukan Tiada.Guru

Kajian dan penerbitan ini dibiayai oleh Kesatuan Eropah

1.0 Latar Belakang dan Pengenalan Kajian

Kajian oleh KRYSS Network ini bertujuan **untuk mengenal pasti amalan terbaik yang, menurut perspektif guru dan pelajar sekolah awam di Malaysia, dapat mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif** untuk semua pelajar tanpa mengira kaum, agama, latar belakang keluarga dan faktor-faktor lain. Kajian ini dirancang untuk mengenal pasti serta memperkukuh inisiatif dan amalan baik yang telah dilaksanakan oleh sekolah awam dan para guru dalam memastikan pendekatan toleransi sifar terhadap keganasan, stigma dan diskriminasi.

Kajian ini berlandaskan pemahaman bahawa “amalan terbaik” seharusnya bertujuan untuk memelihara maruah setiap pelajar secara sama rata daripada perspektif hak asasi manusia, termasuk melindungi privasi serta autonomi tubuh badan mereka.

Kajian ini bukan bertujuan untuk mewakili keseluruhan populasi negara, sebaliknya untuk menampilkan pengalaman, realiti kehidupan dan pandangan guru serta pelajar dalam sistem pendidikan awam Malaysia. Kajian ini mengambil pendirian bahawa “insiden terencil” atau “pengalaman individu” tidak seharusnya dianggap sebagai petunjuk bahawa data adalah berat sebelah atau terpesong. Sebaliknya, pengalaman tersebut dapat memberikan gambaran penting tentang faktor-faktor yang menjadikan sesuatu persekitaran pembelajaran tidak selamat dan tidak inklusif. Pada masa yang sama, dapatan kajian menunjukkan bahawa respons yang diberikan oleh guru dan pelajar turut mencerminkan pandangan yang seimbang, dengan pengiktirafan yang ketara terhadap pelbagai inisiatif dan amalan baik yang telah dilaksanakan, di samping mengenal pasti kelemahan dan jurang yang masih wujud.

Sebagai contoh, walaupun isu privasi dilaporkan diberi perhatian serius di sesetengah sekolah, terdapat juga situasi di mana seorang atau lebih guru gagal menangani pencerobohan privasi dengan sewajarnya. Keadaan ini menunjukkan bahawa masih terdapat kelemahan dalam sistem pendidikan Malaysia dalam memastikan sekolah awam benar-benar menjadi ruang yang selamat dan inklusif untuk semua pelajar.

Istilah “persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif” merupakan suatu konsep yang masih baru secara relatif dan semakin mendapat perhatian dalam bidang penyelidikan pendidikan. Namun begitu, konsep ini perlu difahami secara menyeluruh oleh semua pihak. Kajian ini dijalankan berdasarkan pemahaman bahawa persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif bukan sekadar ruang fizikal yang melindungi pelajar daripada ancaman atau kemudaratan fizikal, tetapi juga persekitaran yang memelihara maruah manusia serta menyokong kesejahteraan emosi dan mental pelajar.

Persekitaran sedemikian berusaha memastikan setiap pelajar berasa selamat, dihargai dan selesa agar mereka dapat mencapai potensi diri sepenuhnya. Oleh itu, kajian ini berusaha untuk meneliti dengan lebih mendalam usaha mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat untuk semua pelajar, melangkaui persoalan keselamatan fizikal semata-mata, serta meneliti faktor-faktor yang menyumbang kepada kewujudan persekitaran sekolah yang memudaratkan dan bagaimana amalan-amalan tersebut dinormalisasikan atas nama tradisi atau budaya.

Antara contoh yang sering dibangkitkan termasuk budaya *ragging* yang dianggap sebagai sebahagian daripada proses “membesar” atau menguatkan ketahanan diri, serta amalan pencerobohan privasi yang sering dibenarkan atas alasan mengawal disiplin pelajar. Selain itu, pelajar turut mengenal pasti beberapa isu lain yang menyumbang kepada pengalaman trauma mereka,¹ termasuk ketidakhadiran guru, pemeriksaan haid dan perbuatan membuli oleh guru. Sehubungan itu, aktivis pelajar dan pelbagai organisasi telah mula meneroka makna sebenar keselamatan pelajar di sekolah yang melangkaui perlindungan fizikal yang disediakan dengan pagar, pintu masuk dan pengawal keselamatan.

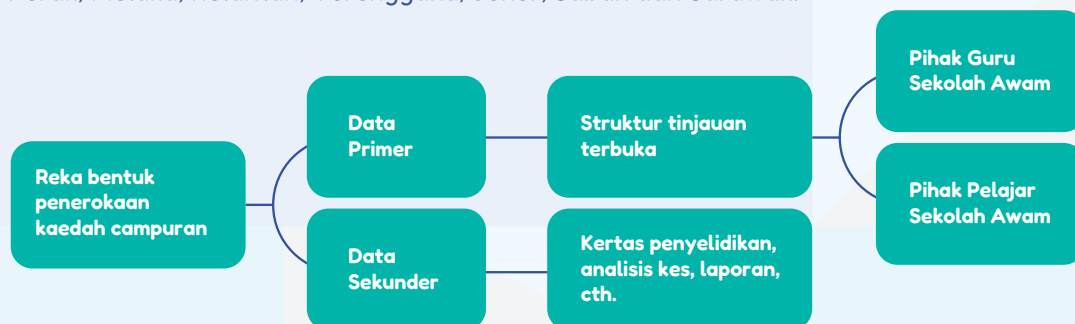
Pelajar menghabiskan sebahagian besar masa mereka di sekolah, menjadikan institusi tersebut komponen penting dalam kehidupan mereka sepanjang kira-kira sebelas tahun perjalanan pendidikan formal. Apabila pelajar menghabiskan sebahagian atau sebahagian besar tempoh tersebut dalam keadaan berasa tidak selamat atau tersisih, pelbagai persoalan penting perlu diberikan perhatian dan dijawab sewajarnya.

Justeru, kajian ini penting dalam mengenal pasti amalan terbaik yang dilaksanakan oleh guru dan diiktiraf oleh pelajar sebagai faktor yang menyumbang kepada pembentukan sekolah yang selamat dan inklusif untuk semua pelajar tanpa mengira kaum, agama, jantina, latar sosioekonomi, status ketidakupayaan, status keluarga atau faktor-faktor diskriminasi yang lain. Dengan mengetengahkan amalan-amalan baik yang sedia wujud di sekolah awam, pihak pentadbiran sekolah dan para guru dapat mencontohi serta melaksanakan pendekatan yang berkesan dalam mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif. Pada masa yang sama, dapatan kajian ini juga dapat membantu menyokong keperluan penyediaan sumber, sokongan dan peruntukan yang mencukupi daripada Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) bagi menjayakan usaha tersebut.

Pengalaman kehidupan serta amalan terbaik yang dikongsikan oleh pelajar dan guru di Malaysia akan digunakan sebagai asas bagi pembangunan sebuah ringkasan dasar untuk tujuan advokasi bersama Kementerian Pendidikan Malaysia dan rakan-rakan agensi berkaitan, ke arah mencapai Matlamat Pembangunan Mampan (SDG) 4, iaitu memastikan pendidikan berkualiti yang inklusif dan saksama serta menggalakkan peluang pembelajaran sepanjang hayat untuk semua.²

2.0 Metodologi Kajian dan Pertimbangan Etika

Kajian ini menggunakan reka bentuk kajian penerokaan berkaedah campuran (mixed-method exploratory design), seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 1. Data primer dikumpulkan melalui tinjauan dan temu bual yang melibatkan guru dan pelajar sekolah awam di Malaysia, merangkumi Kuala Lumpur, Selangor, Pulau Pinang, Perak, Melaka, Kelantan, Terengganu, Johor, Sabah dan Sarawak.

Rajah 1: Reka bentuk kajian penerokaan berkaedah campuran yang digunakan dalam kajian ini.

¹ Alyaa Alhadjri, "Schoolgirls 'Shamed, Groped and Violated' in Period Spot Checks," *Malaysiakini*, April 22, 2021, <https://www.malaysiakini.com/news/571658>;

May Vin Ang, "A 16-Year-Old Died by Suicide After He Was Allegedly Bullied by His Teachers in School," *SAYS*, Februari 7, 2020, <https://says.com/my/news/a-16-year-old-died-by-suicide-after-he-was-allegedly-bullied-by-his-school-teachers>;

"Sabah Students Win Suit Against Teacher Who Was Absent from Class for Seven Months," *The Straits Times*, November 18, 2024, <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/sabah-students-win-suit-against-teacher-who-was-absent-from-class-for-seven-months>.

² "4: Quality Education," *The Global Goals*, diakses January 4, 2026, <https://globalgoals.org/goals/4-quality-education>.

Analisis kajian ini memberi tumpuan kepada aspek-aspek berikut:

1. Definisi sekolah yang selamat dan inklusif menurut perspektif guru dan pelajar sekolah awam.
2. Model persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif.
3. Isu-isu yang dikenal pasti oleh guru dan pelajar sekolah awam di Malaysia.
4. Amalan terbaik atau amalan baik yang dikenal pasti oleh guru dan pelajar sekolah awam di Malaysia dalam memastikan persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif.

Pertimbangan etika turut diberikan perhatian sepanjang pelaksanaan kajian ini dengan memastikan persetujuan termaklum diperoleh daripada responden untuk mendokumentasikan dan menganalisis respons yang diberikan. Responden juga diberikan pilihan untuk menarik diri daripada kajian dalam tempoh 14 hari selepas melengkapkan tinjauan, serta pilihan untuk tidak dihubungi bagi tujuan mendapatkan penjelasan lanjut. Bagi peserta kajian yang berumur 18 tahun dan ke atas, persetujuan termaklum diperoleh secara bertulis melalui bahagian pengenalan tinjauan yang menerangkan tujuan kajian serta penggunaan data yang dikumpulkan. Langkah ini diambil bagi memastikan penyertaan responden adalah secara sukarela. Bagi peserta kajian yang berumur di bawah 18 tahun, persetujuan penyertaan daripada peserta diperoleh bersama-sama kebenaran ibu bapa atau penjaga. Selain itu, tinjauan ini direka bentuk untuk memastikan identiti responden kekal tanpa nama, kecuali jika mereka menyatakan hasrat sebaliknya. Data peribadi responden hanya boleh diakses oleh ahli pasukan penyelidikan yang terlibat secara langsung dalam kajian ini, serta pihak perantara yang membantu dalam penyebaran tinjauan.

Guru sekolah awam Malaysia yang terlibat dalam kajian ini terdiri terutamanya daripada individu yang mempunyai hubungan dengan KRYSS Network melalui kerjasama terdahulu yang memfokuskan kepada isu Persekitaran Pembelajaran yang Selamat dan Inklusif. Walau bagaimanapun, sebagai sebahagian daripada usaha mendapatkan peserta kajian, terdapat seorang guru sekolah awam dari Selangor yang menyertai kajian ini dengan memberikan respons kepada tinjauan yang disebarkan melalui media sosial. Tinjauan dan temu bual ini telah dijalankan antara Januari hingga Julai 2025, sekali gus memberikan gambaran semasa tentang usaha-usaha yang dilaksanakan oleh guru untuk mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif untuk semua pelajar, di samping cabaran-cabaran yang mereka hadapi dalam usaha tersebut. Walaupun bilangan peserta temu bual dengan enam orang yang terhad, dan mungkin dianggap mengehadkan keluasan dan kepelbagaian dapatan yang diperoleh, respons yang dikongsikan tetap memberikan gambaran yang bermakna tentang amalan terbaik yang diamalkan di sekolah awam Malaysia.

Selain itu, melalui kerjasama dengan sebuah inisiatif belia yang diterajui pelajar dan memfokuskan kepada dokumentasi serta penguatan suara pengalaman golongan yang sering dipinggirkan dalam ruang pendidikan awam di Malaysia, KRYSS Network berjaya mengedarkan tinjauan ini melalui rangkaian pelajar yang dipercayai. Melalui pendekatan ini, seramai 391 responden muda berusia antara 15 hingga 21 tahun telah mengambil bahagian dalam kajian ini. Kumpulan responden tersebut merangkumi pelajar yang masih bersekolah dan lepasan sekolah awam yang berkongsi refleksi berdasarkan pengalaman persekolahan mereka yang masih relatif terkini. Tinjauan ini menggabungkan soalan tertutup, seperti maklumat demografi serta senarai semak berkaitan isu keselamatan dan inisiatif sekolah, bersama-sama soalan terbuka yang meneroka pengalaman pelajar serta cadangan mereka tentang cara mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif. Kaedah pensampelan bola salji (*snowball sampling*) telah digunakan, dengan responden pelajar mengongsikan tinjauan tersebut kepada rakan-rakan mereka. Kajian ini menggunakan pendekatan analisis induktif, di mana tema-tema utama dikenal pasti berdasarkan corak yang muncul daripada data yang dikumpulkan.

3.0 Profil Peserta Kajian dan Pecahan Demografik

Seramai enam orang guru sekolah awam telah mengambil bahagian dalam kajian ini (rujuk Lampiran 1). Mereka terdiri daripada guru yang berkhidmat di Perak, Sabah, Selangor dan sebuah lagi negeri yang tidak didedahkan atas permintaan guru berkenaan.

Seramai 391 pelajar sekolah awam di Malaysia yang berumur antara 15 hingga 21 tahun telah mengambil bahagian dalam tinjauan ini. Daripada jumlah tersebut, seramai 43 responden memberikan penjelasan yang lebih terperinci mengenai respons mereka dan seterusnya menyertai sesi temu bual. Temu bual ini telah memberikan pemahaman yang lebih mendalam bagi tujuan analisis data, khususnya dalam mengenal pasti isu-isu utama serta amalan terbaik dan amalan baik yang berkaitan. Seperti yang ditunjukkan dalam Lampiran 2, respons daripada 43 responden pelajar tersebut dikategorikan kepada dua kumpulan, iaitu pelajar yang masih bersekolah dan lepasan sekolah. Responden pelajar yang ditemu bual berasal dari Johor, Perak, Selangor, Pulau Pinang, Negeri Sembilan, Melaka, Terengganu dan Wilayah Persekutuan. Baki 348 responden pelajar pula memilih untuk tidak dihubungi semula bagi tujuan soalan susulan atau mendapatkan penjelasan lanjut berhubung respons *mereka* yang telah diberikan.

4.0 Keterbatasan Kajian

KRYSS Network mendapati bahawa ramai guru sekolah awam di Malaysia enggan mengambil bahagian dalam kajian ini tanpa kelulusan rasmi daripada Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM). Keadaan ini mungkin mencerminkan kebimbangan dalam kalangan guru terhadap kemungkinan berdepan implikasi atau tindakan tertentu sekiranya pandangan yang dikemukakan didapati tidak selaras dengan pendirian yang dipromosikan secara umum oleh KPM.

Bagi pelajar yang masih bersekolah, satu pemerhatian umum daripada kajian ini menunjukkan bahawa sebahagian daripada mereka mungkin belum mengenal pasti sesetengah amalan yang berlaku di sekolah sebagai sesuatu yang tidak selamat. Oleh sebab itu, mereka mungkin tidak dapat memberikan pandangan atau maklumat yang lebih mendalam berkaitan isu-isu tertentu yang ingin diterokai oleh kajian ini. Sebagai contoh, sesetengah pelajar mungkin tidak menyedari bahawa guru tidak sepatutnya mengambil dan berkongsi gambar mereka secara dalam talian tanpa persetujuan mereka (bagi pelajar yang berumur 18 tahun dan ke atas) atau tanpa kebenaran ibu bapa atau penjaga mereka. Begitu juga, sesetengah pelajar mungkin tidak menyedari bahawa guru tidak seharusnya mengikuti akaun media sosial peribadi pelajar.

Keterbatasan lain termasuk kebergantungan kepada penggunaan teknologi dalam pelaksanaan tinjauan dan pengumpulan data. Oleh itu, kajian ini berkemungkinan memberikan perwakilan yang lebih tinggi kepada pelajar bandar yang mempunyai akses kepada teknologi digital serta rangkaian Internet, dan yang mungkin merupakan pengikut akaun media sosial Pride in Research atau KRYSS Network. Sehubungan itu, pelajar di sekolah-sekolah pedalaman atau yang mempunyai akses Internet yang terhad mungkin kurang diwakili dalam dapatan kajian ini. Golongan yang mungkin kurang diwakili juga termasuk pelajar daripada sekolah awam yang mempunyai akses yang terhad kepada pembiayaan, kemudahan Internet dan sumber-sumber lain. Walau bagaimanapun, pada masa yang sama, adalah penting untuk mengambil kira bahawa kaedah penyebaran tinjauan semata-mata tidak semestinya menentukan kepelbagaian demografi responden secara keseluruhan. Pelajar kelainan upaya, pelajar daripada isi rumah berpendapatan rendah atau pelajar yang tinggal di kawasan terpencil masih berkemungkinan mengambil bahagian dalam kajian ini melalui penggunaan peranti mudah alih atau akses Internet yang dikongsi bersama.

Oleh itu, keterbatasan metodologi ini tidak seharusnya digunakan untuk menafikan sifat interseksional identiti dan pengalaman para responden. Dapatan kajian ini mencerminkan pengalaman dan pandangan pelajar yang dapat dicapai melalui saluran-saluran tersebut, di samping mengiktiraf bahawa perspektif daripada kelompok pelajar yang tidak mempunyai akses kepada saluran dalam talian masih belum diwakili dalam kajian ini.

5.0 Dapatan Kajian

Dapatan kajian ini mengetengahkan beberapa amalan terbaik yang telah dilaksanakan di sekolah awam Malaysia bagi menangani isu-isu yang telah lama dihadapi oleh pelajar. Kajian ini mendapati bahawa terdapat guru-guru sekolah awam yang mengambil inisiatif secara proaktif untuk mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif. Berdasarkan dapatan tinjauan, antara amalan terbaik yang dikenal pasti ialah pelaksanaan kempen anti-buli, yang dilaporkan sebagai amalan yang lazim dijalankan di banyak sekolah. Perkara ini menunjukkan bahawa telah wujud kesedaran tentang isu buli dan kesannya terhadap pelajar. Amalan-amalan lain yang dikenal pasti termasuk usaha kolaboratif antara guru, ibu bapa, pelajar dan pihak berkepentingan luar seperti pihak polis dalam menangani isu-isu serius. Antara isu yang ditangani melalui pendekatan tersebut termasuk kes serangan seksual, pematuhan kepada garis panduan yang ditetapkan oleh Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) bagi melindungi privasi pelajar, khususnya dalam ruang digital, penggunaan kaedah pengajaran yang pelbagai, sambutan pelbagai perayaan kebudayaan dan keagamaan, penghentian amalan hukuman fizikal, serta usaha memupuk penghormatan terhadap privasi pelajar.

5.1 Konteks Malaysia dan Definisi Buli

Dapatan kajian ini mengetengahkan beberapa amalan terbaik yang telah dilaksanakan di sekolah awam Malaysia bagi menangani isu-isu yang telah lama dihadapi oleh pelajar. Kajian ini mendapati bahawa terdapat guru-guru sekolah awam yang mengambil inisiatif secara proaktif untuk mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif. Berdasarkan dapatan tinjauan, antara amalan terbaik yang dikenal pasti ialah pelaksanaan kempen anti-buli, yang dilaporkan sebagai amalan yang lazim dijalankan di banyak sekolah. Perkara ini menunjukkan bahawa telah wujud kesedaran tentang isu buli dan kesannya terhadap pelajar. Amalan-amalan lain yang dikenal pasti termasuk usaha kolaboratif antara guru, ibu bapa, pelajar dan pihak berkepentingan luar seperti pihak polis dalam menangani isu-isu serius. Antara isu yang ditangani melalui pendekatan tersebut termasuk kes serangan seksual, pematuhan kepada garis panduan yang ditetapkan oleh Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) bagi melindungi privasi pelajar, khususnya dalam ruang digital, penggunaan kaedah pengajaran yang pelbagai, sambutan pelbagai perayaan kebudayaan dan keagamaan, penghentian amalan hukuman fizikal, serta usaha memupuk penghormatan terhadap privasi pelajar.

Merujuk kepada Surat Pekeliling Ikhtisas Bilangan 8 Tahun 2011 mengenai Pengurusan Keselamatan Murid di Sekolah, Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) mentakrifkan “sekolah selamat” sebagai sebuah institusi yang selamat dan bebas daripada aktiviti jenayah, buli serta penyalahgunaan dadah.³ Sekolah yang selamat juga merangkumi aspek keadaan fizikal yang memuaskan, kemudahan yang mencukupi, penguatkuasaan aktiviti sekolah yang berkesan, kawalan keselamatan yang ketat, serta peraturan yang mencukupi bagi mengawal kemasukan dan pergerakan pihak luar di kawasan sekolah. Walaupun terdapat pelbagai faktor yang mempengaruhi tahap keselamatan sesebuah sekolah, bahagian-bahagian seterusnya dalam kajian ini akan menunjukkan bahawa isu buli merupakan antara cabaran yang paling ketara dan mempunyai kesan negatif yang signifikan terhadap rasa selamat dalam kalangan pelajar.

Merujuk kepada *Garis Panduan Pengurusan Salah Laku Buli di Institusi Pendidikan Kementerian Pendidikan Malaysia* yang telah diluluskan melalui Mesyuarat Profesional Kementerian Pendidikan Malaysia pada 21 September 2023, salah laku buli dikategorikan seperti berikut:⁴

³ Kementerian Pendidikan Malaysia, *Surat Pekeliling Ikhtisas Bilangan 8 Tahun 2011: Pengurusan Keselamatan Murid di Sekolah*, SPI:KP(BPSH-SPDK)201/005/01/Jld. 4(11), surat pekeliling ikhtisas (Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2011), <https://online.fliphtml5.com/ubcth/xttv/#p=1> (diakses Januari 4 2026).

⁴ Kementerian Pendidikan Malaysia, *Garis Panduan Pengurusan Salah Laku Buli di Institusi Pendidikan Kementerian Pendidikan Malaysia*, disediakan oleh Abdul Rahim bin Mohidin et al., KPM.100-1/3/1 Jld. 9(18), garis panduan kementerian (Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2023), <https://aduanbuli.moe.gov.my/menu-docman/17-spi-kpm-bilangan-12-tahun-2023-pelaksanaan-garis-panduan-pengurusan-salah-laku-buli-di-institusi-pendidikan-bawah-kementerian-pendidikan-malaysia/file> (diakses Januari 4 2026).

- **Buli Fizikal:** Bentuk keganasan atau agresi fizikal yang melibatkan tubuh badan atau harta benda mangsa, seperti memukul, menggigit, menendang, mencubit, meludah, menumbuk, menampar, mencuri, menyembunyikan atau merosakkan harta benda mangsa, serta memaksa mangsa melakukan perkara yang tidak diinginkannya.
- **Buli Lisan:** Bentuk buli yang dilakukan melalui pertuturan, seperti mengejek, mengusik, menghina, mengugut, memaki, memalukan, menyebarkan khabar angin atau fitnah, serta memperlekeh saiz badan (body shaming), penampilan, warna kulit, keturunan, kaum atau status ketidakupayaan seseorang. Buli lisan juga merangkumi penggunaan kata-kata, gelaran atau panggilan yang bertujuan untuk tujuan yang sama.
- **Buli Bukan Lisan:** Bentuk buli yang dilakukan melalui isyarat, bahasa tubuh atau ekspresi muka, seperti menjeling, menyeringai, memuncungkan bibir, menjelir lidah, menunjukkan isyarat lucah dan perlakuan bukan lisan yang lain. Bentuk buli ini juga boleh melibatkan serangan psikologi melalui tindakan seperti memulaukan dan mengasingkan seseorang.
- **Buli Siber:** Bentuk buli yang melibatkan perbuatan mengganggu, mengancam, memalukan atau menakut-nakutkan seseorang melalui kemudahan komunikasi berasaskan teknologi seperti khidmat pesanan ringkas, ruang sembang dalam talian, e-mel, laman media sosial, telefon bimbit dan permainan dalam talian.

Dalam satu mesyuarat bersama anggota pasukan KRYSS Network pada November 2024, pegawai Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) menyatakan bahawa isu buli di sekolah awam telah ditangani dengan berkesan. Walau bagaimanapun, peningkatan sebanyak 28.5% dalam jumlah kes buli yang dilaporkan—daripada 3,887 kes pada tahun 2022 kepada 4,994 kes setakat Oktober 2023—telah dibangkitkan oleh Timbalan Menteri Pendidikan ketika itu, Lim Hui Ying, di Parlimen.⁵ Angka tersebut berkemungkinan lebih tinggi memandangkan tidak semua kes buli dilaporkan kerana kebimbangan terhadap kemungkinan implikasi atau tindakan susulan yang mungkin dihadapi oleh mangsa atau pihak yang membuat laporan. Pada tahun 2020, Tabung Kanak-Kanak Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (UNICEF) turut melaporkan bahawa Malaysia berada di kedudukan kedua tertinggi di Asia bagi kes buli siber dalam kalangan golongan muda, seiring dengan peningkatan penggunaan platform media sosial sebagai medium komunikasi utama.⁶

Pendirian rasmi KPM bahawa isu buli telah ditangani di sekolah awam, pada tahap tertentu, mencerminkan sejauh mana amalan buli telah dinormalisasikan dan diterima sebagai sebahagian daripada realiti persekolahan. Pendirian sedemikian juga boleh ditafsirkan sebagai menggalakkan penerimaan terhadap tanggapan bahawa buli merupakan sesuatu yang lazim berlaku dalam institusi pendidikan.

Kematian Zara Qairina binti Mahathir, seorang pelajar Tingkatan Satu yang ditemui meninggal dunia di dalam kawasan sekolahnya di Sabah pada tahun 2025, telah mencetuskan perbincangan awam yang lebih meluas mengenai isu buli serta budaya ragging yang berterusan dan memudaratkan di sekolah.⁷ Insiden tersebut turut mendorong pihak berkuasa untuk mengambil langkah-langkah yang lebih konkrit dalam menangani isu berkenaan. Insiden ini menonjolkan hakikat yang telah lama diketahui oleh ramai pihak, iaitu amalan-amalan sedemikian bukanlah kejadian terpencil, sebaliknya sering dianggap sebagai suatu “rahsia terbuka”, khususnya dalam persekitaran sekolah berasrama.

Bekas Menteri Kesihatan, Khairy Jamaluddin, turut berkongsi dalam rancangan podsiarnya Keluar Sekejap bahawa budaya ragging merupakan sebahagian daripada pengalaman persekolahannya ketika berada di sekolah berasrama. Perkongsian tersebut mencerminkan sifat sistemik budaya yang memudaratkan ini, yang sering kali dipertahankan atas alasan membina ketahanan atau daya tahan dalam kalangan pelajar.⁸

⁵ Nora Mahpar, “4,994 School Bullying Cases in 2023, Says Deputy Minister,” *Free Malaysia Today*, November 1, 2023, <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2023/11/01/4994-school-bullying-cases-in-2023-says-deputy-minister>.

⁶ Bernama, “Malaysia Is 2nd in Asia for Youth Cyberbullying,” *AWANI International*, Januari 14, 2022, <https://international.astroawani.com/malaysia-news/malaysia-2nd-asia-youth-cyberbullying-341583>.

⁷ Julia Chan, “Zara Qairina Inquest: What We Know So Far,” *The Malay Mail*, September 13, 2025, <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2025/09/13/zara-qairina-inquest-what-we-know-so-far/190957>.

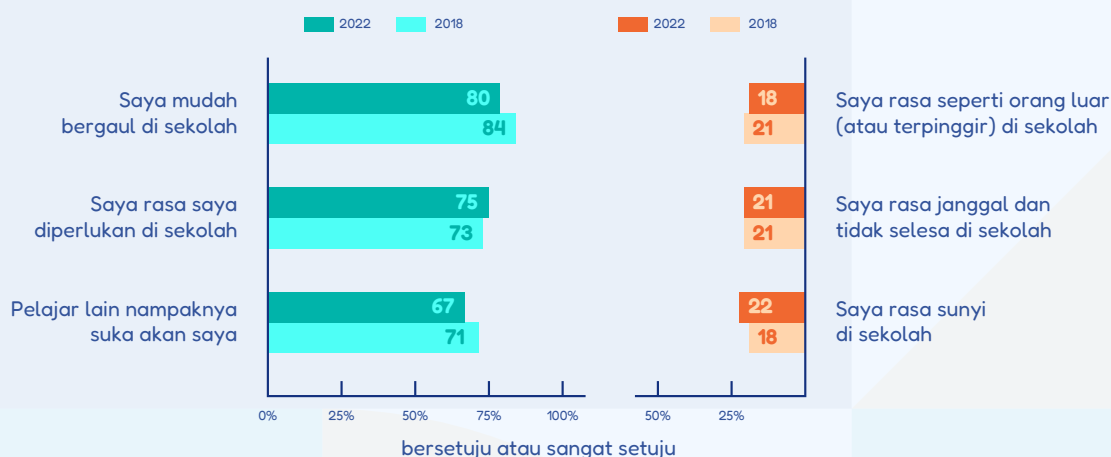
⁸ Keluar Sekejap, “EP167 | Justice for Zara, ASEAN AI Malaysia Summit 2025, Isu Bendera Terbalik,” podcast video, August 14, 2025, https://www.youtube.com/watch?v=5hRfyHB_tcM.

5.2 Sorotan Literatur

Jumlah dan keluasan kajian yang telah dijalankan mengenai topik ini menunjukkan bahawa isu persekitaran pembelajaran yang tidak selamat dan tidak inklusif merupakan satu masalah yang berterusan dan telah lama mendapat perhatian. Pelbagai kajian mendapati bahawa persekitaran sekolah sedia ada masih mempunyai kelemahan yang boleh menghadkan keupayaan kanak-kanak untuk mencapai potensi diri mereka sepenuhnya. Keadaan ini sebahagian besarnya berpunca daripada amalan persekolahan dan pendekatan pedagogi yang kurang inklusif, sekali gus menjadikan persekitaran sekolah kurang selamat bagi kanak-kanak yang mempunyai keperluan yang berbeza. Perkara ini turut dibincangkan dalam kajian Sautner bertajuk *Inclusive, Safe and Caring Schools* (Sekolah yang Inklusif, Selamat dan Prihatin).⁹

Kajian Sautner memberi tumpuan terutamanya kepada usaha mengintegrasikan kanak-kanak kelainan upaya ke dalam bilik darjah arus perdana dan persekitaran sosial mereka bagi mengelakkan penyisihan, yang sering menjadi faktor penyumbang kepada kejadian buli. Kajian tersebut, yang meneliti hubungan antara pendidikan inklusif dan pencegahan keganasan di sekolah, menekankan bahawa keselamatan tidak dapat diwujudkan tanpa keterangkuman. Begitu juga, buku oleh Towl dan Hemphill yang membincangkan penciptaan Safe, Supportive and Inclusive Learning Environments for Young People in Crisis and Trauma (Persekitaran Pembelajaran yang Selamat, Menyokong dan Inklusif untuk Golongan Muda yang Mengalami Krisis dan Trauma) mengiktiraf kesan mendalam yang boleh ditinggalkan oleh pengalaman kehidupan, khususnya terhadap kanak-kanak.¹⁰

Programme for International Student Assessment (PISA) ialah kajian penilaian pendidikan antarabangsa yang dijalankan oleh *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)* bagi menilai pengetahuan, kemahiran dan kesejahteraan pelajar berusia 15 tahun. PISA juga bertujuan menilai sejauh mana pelajar bersedia untuk menghadapi cabaran kehidupan dan pembelajaran pada masa hadapan, di samping membolehkan perbandingan sistem pendidikan antara negara. Menurut PISA pada tahun 2022, satu bahagian yang meneliti rasa kebersamaan pelajar di sekolah (rujuk Rajah 2) mendapati bahawa sebahagian pelajar berasa seperti orang luar (18%), berasa janggal dan tidak selesa di sekolah (21%), serta berasa kesunyian (22%).¹¹ Walaupun laporan tersebut tidak menjelaskan punca utama yang menyumbang kepada perasaan-perasaan tersebut, dapatan ini menunjukkan kepentingan untuk meneliti bagaimana persekitaran sekolah boleh menyumbang kepada rasa kurang kebersamaan dalam kalangan pelajar.

Rajah 2: Tahap rasa kebersamaan pelajar Malaysia di sekolah. (Sumber: OECD, Pangkalan Data PISA 2022, Jadual II.B1.1.4.)

⁹ Brenda Sautner, "Inclusive, Safe and Caring Schools: Connecting Factors," *Developmental Disabilities Bulletin* 36, no. 1–2 (2008): 135–67, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ828951.pdf>.

¹⁰ Patty Towl and Sheryl A. Hemphill, *Safe, Supportive, and Inclusive Learning Environments for Young People in Crisis and Trauma: Plaiting the Rope* (United Kingdom: Routledge, 2020), <https://books.google.com.my/books?hl=en&lr=&id=7AfpDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT5&dq=safe+and+inclusive+learning+environment&ots=TsuSuo8mAm&sig=00ipbZpnQhaO-XLsaUBtA45imzA#v=onepage&q=safe%20and%20inclusive%20learning%20environment&f=false>.

¹¹ *PISA 2022 Results (Volume I and II) – Country Notes: Malaysia*, OECD, 2023, https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/malaysia_1dbe2061-en.html.

Terdapat jurang dalam kerjasama dan proses membuat keputusan antara KPM, sekolah dan ibu bapa dalam usaha mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif untuk semua pelajar, khususnya di sekolah awam Malaysia. Di Malaysia, model komunikasi antara pembuat dasar, KPM, pihak berkuasa pendidikan negeri, sekolah dan guru lazimnya mengikut pendekatan dari atas ke bawah (*top-down*), yang mempunyai beberapa keterbatasan.¹² Setelah melalui pelbagai peringkat penyampaian, mesej yang diterima oleh guru sering kali berbeza daripada hasrat asal pembuat dasar.

Kajian oleh Bush et al. bertajuk *School Leadership Theories and the Malaysia Education Blueprint* menunjukkan bahawa ramai guru tidak meneliti Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia secara menyeluruh, sebaliknya bergantung kepada tafsiran yang diberikan oleh pegawai pendidikan daerah dan pengetua sekolah, yang mungkin juga tidak meneliti dokumen tersebut secara terperinci.¹³ Komunikasi yang tidak jelas dan bersifat tidak langsung ini, digabungkan dengan kurangnya penglibatan pengamal pendidikan dalam perbincangan berkaitan pembuatan keputusan, menyumbang kepada kewujudan jurang tersebut.

Kajian Sautner yang telah dibincangkan sebelum ini turut meneliti hubungan antara pendidikan inklusif dan pencegahan keganasan di sekolah. Kajian tersebut merumuskan bahawa keselamatan tidak dapat diwujudkan tanpa keterangkuman, dan kedua-duanya tidak boleh dianggap sebagai isu yang berasingan.¹⁴ Istilah “keterangkuman” mula mendapat perhatian pada tahun 1990-an, dengan penekanan bahawa pelajar kelainan upaya, tanpa mengira tahap ketidakupayaan mereka, harus dilibatkan dalam persekitaran pendidikan dan kehidupan sosial yang sama seperti rakan sebaya yang lain bagi mengelakkan penyisihan.

Walau bagaimanapun, terdapat pelbagai tafsiran mengenai maksud sebenar keterangkuman. Keterangkuman bukanlah sekadar menempatkan pelajar berkeperluan berbeza di dalam bilik darjah arus perdana, kerana pendekatan sedemikian boleh menimbulkan cabaran kepada warga sekolah untuk memenuhi keperluan pembelajaran yang pelbagai dalam tempoh pengajaran yang terhad.

Selain itu, adalah penting untuk membezakan antara sekolah sebagai sebuah lokasi fizikal, yang melibatkan aspek infrastruktur dan kemudahan, dengan sekolah sebagai sebuah sistem yang boleh sama ada memburukkan atau mengurangkan cabaran yang dihadapi oleh pelajar. Aspek yang kedua merangkumi bentuk sokongan yang disediakan oleh sekolah kepada mangsa buli, khususnya dalam situasi yang melibatkan ketidakseimbangan kuasa serta penggunaan keganasan seperti ugutan, intimidasi dan kekerasan fizikal. Perbezaan antara: a) aspek fizikal keselamatan dalam persekitaran pembelajaran; dan b) isu serta amalan sistemik yang mencabuli hak kanak-kanak; membantu mengenal pasti dengan lebih jelas punca-punca yang menjadikan persekitaran sekolah tidak selamat untuk semua kanak-kanak.¹⁵

¹² Tony Bush et al., *Educational Policy in Malaysia: Implementation Challenges and Policy Proposals*, ringkasan dasar, (Singapore: The Head Foundation, 2019), <https://www.nottingham.edu.my/Education/documents/education-leadership-conference/The-HEAD-Foundation-Policy-Brief-No.-7-Educational-Policy-in-Malaysia-Implementation-Challenges-and-Policy-Proposals-Feb.pdf>.

¹³ Tony Bush et al., “School Leadership Theories and the Malaysia Education Blueprint: Findings from a Systematic Literature Review,” *International Journal of Educational Management* 32, no. 7 (2018): 1245–65, <https://nottingham-repository.worktribe.com/output/901776>.

¹⁴ Sautner, “Inclusive, Safe and Caring Schools: Connecting Factors”.

¹⁵ Ibid.

Akses kepada pendidikan dan penyertaan yang bermakna hanya dapat dicapai apabila keterangkuman dipupuk dalam bilik darjah, supaya semua kanak-kanak berasa selamat untuk belajar walaupun mempunyai latar belakang sosial dan budaya yang berbeza, khususnya mereka yang pernah melalui pengalaman krisis dan trauma.¹⁶ Dalam konteks ini, guru memainkan peranan penting dalam mengenal pasti dan menangani tanda-tanda, tingkah laku dan sikap yang mencerminkan kewujudan bias. Langkah ini penting bagi mewujudkan persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif.

Sekiranya tidak ditangani, sesetengah bentuk bias boleh dinormalisasikan dan seterusnya membentuk "pemikiran negatif atau bersifat menyisihkan", seperti yang diuraikan oleh Towl dan Hemphill.¹⁷ Sebagai contoh, kanak-kanak yang pernah melalui pengalaman trauma mungkin mempunyai gaya pembelajaran yang berbeza atau kurang bersuara di dalam bilik darjah. Guru perlu mengelakkan andaian negatif terhadap tingkah laku tersebut dan bersedia untuk menilai semula amalan harian mereka agar dapat menyesuaikan pendekatan pengajaran dengan keperluan pelajar yang berbeza. Jika tidak, keadaan ini boleh mewujudkan "hierarki kuasa yang memberi kelebihan kepada sesetengah kumpulan dan meletakkan kumpulan lain dalam keadaan yang kurang menguntungkan", di mana pelajar yang menepati gaya pembelajaran yang dianggap "*normal*" diberi keutamaan berbanding mereka yang tidak.

Salah satu cara untuk mengelakkan perkara ini adalah dengan melibatkan guru secara aktif dalam pembelajaran dan pembangunan profesional yang berterusan, serta melengkapkan mereka dengan pengetahuan, kemahiran dan strategi pengajaran yang diperlukan untuk memenuhi keperluan semua pelajar. Bagi menilai pendekatan ini, Booth dan Ainscow telah membangunkan *Index for Inclusion*.¹⁸ Booth dan Ainscow mencadangkan satu set bahan dan instrumen yang boleh digunakan untuk memantau keberkesanan ekosistem sekolah, merangkumi aktiviti di kawasan permainan, bilik guru dan bilik darjah, serta persekitaran pembelajaran secara keseluruhan. Dengan penglibatan semua pihak termasuk kakitangan sekolah, guru, pelajar serta ibu bapa atau penjaga, persekitaran yang lebih selamat dan inklusif untuk semua kanak-kanak dapat diwujudkan secara aktif.

Secara keseluruhannya, sorotan literatur ini mengetengahkan beberapa amalan yang menyumbang kepada kewujudan persekitaran pembelajaran yang tidak selamat, antaranya:

- Budaya dan tradisi yang bersifat memudaratkan;
- Kurangnya keterangkuman bagi pelajar yang mempunyai keperluan yang berbeza, termasuk dari segi ketidakupayaan fizikal, keperluan pembelajaran, kesejahteraan dan privasi; dan
- Model komunikasi dari atas ke bawah (*top-down*) yang kurang berkesan antara pembuat keputusan (seperti menteri, pegawai kerajaan dan pentadbir sekolah) dengan pengamal pendidikan (seperti guru).

¹⁶ Towl and Hemphill, *Safe, Supportive, and Inclusive Learning Environments for Young People in Crisis and Trauma: Plaiting the Rope*.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Tony Booth and Mel Ainscow, *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*, 3rd ed. (United Kingdom: Centre for Studies on Inclusive Education, CSIE), <https://prsinstitute.org/downloads/related/education/IndexforInclusion.pdf>.

5.3 Analisis Isu (Berdasarkan Respons Tinjauan Guru serta Pelajar)

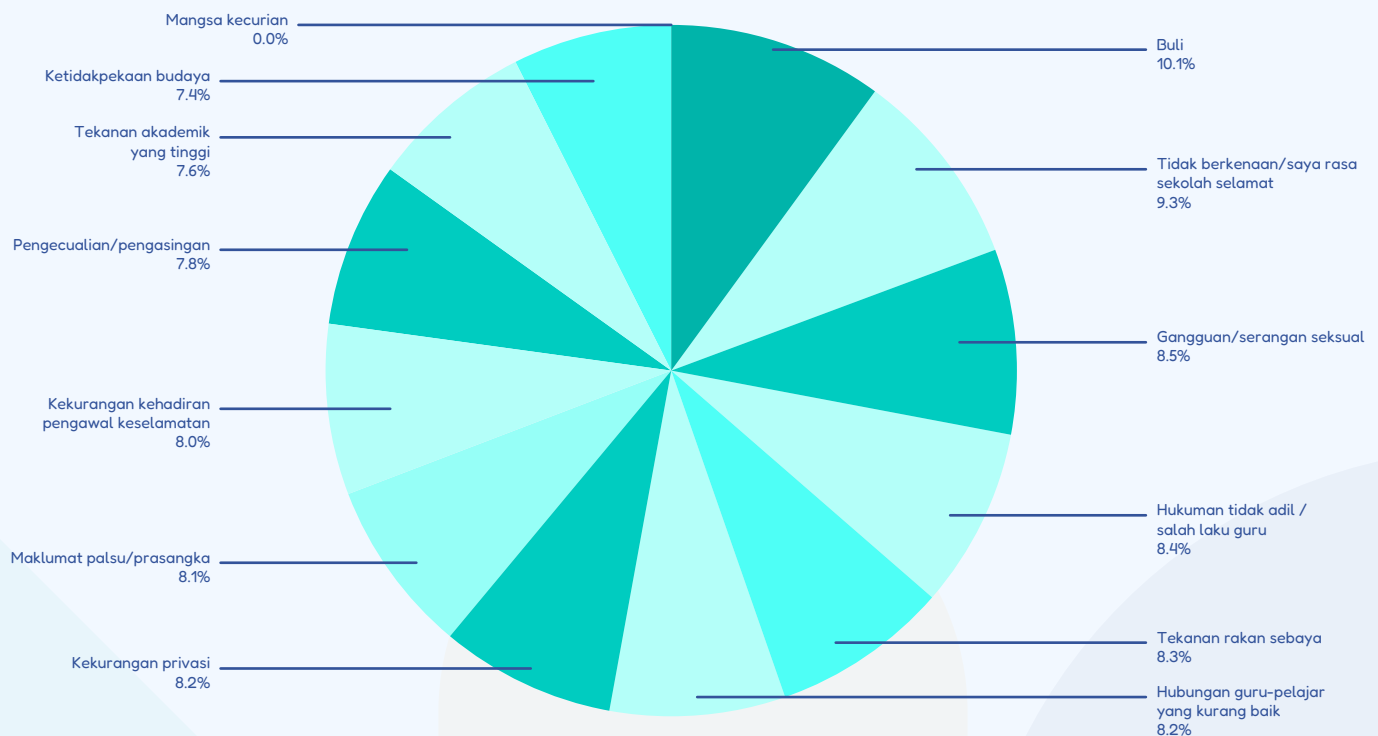
Daripada 391 pelajar yang berkongsi respons, seramai 382 pelajar menyatakan bahawa mereka mengetahui tentang inisiatif yang dilaksanakan di sekolah masing-masing bagi memastikan keselamatan dan keterangkuman. Empat orang pelajar pula menyatakan bahawa tiada inisiatif sedemikian dilaksanakan di sekolah mereka, manakala lima orang lagi tidak pasti.

Berdasarkan respons daripada 391 pelajar yang mengambil bahagian dalam tinjauan ini, adalah jelas bahawa pelajar masih boleh berasa tidak selamat walaupun terdapat keadaan atau situasi di mana mereka merasakan sekolah mereka selamat. Pelajar-pelajar telah mengenal pasti pelbagai sebab yang menyumbang kepada perasaan tidak selamat di sekolah, yang merangkumi 90.7% daripada pandangan yang dikongsi, berbanding hanya 9.3% yang menyatakan mereka berasa selamat di sekolah (rujuk Rajah 3).

Antara sebab yang dikemukakan bagi perasaan tidak selamat dari segi fizikal termasuk gangguan seksual dan serangan seksual, buli, serta kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. Faktor-faktor ini mewakili 26.6% daripada sebab yang dinyatakan. Di samping isu keselamatan fizikal, pelajar turut melaporkan pengalaman diskriminasi dalam pelbagai bentuk, yang merangkumi 39.9% daripada sebab yang diberikan bagi menjelaskan mengapa mereka berasa tidak selamat di sekolah. Isu hubungan sosial seperti tekanan rakan sebaya dan hubungan yang kurang baik antara guru dan pelajar pula mewakili 16.5% daripada sebab yang dinyatakan. Hanya 15.9% daripada sebab yang dikemukakan berkaitan dengan faktor akademik.

Berdasarkan sebab-sebab yang dikongsi oleh pelajar, kesemua faktor yang dikenal pasti berpotensi memberi kesan negatif terhadap kesejahteraan emosi dan psikologi mereka. Perbandingan antara respons yang menggambarkan perasaan tidak selamat dengan respons yang menggambarkan perasaan selamat menunjukkan bahawa pengalaman berasa tidak selamat memberi kesan yang jauh lebih ketara kepada pelajar yang terjejas. Oleh itu, sekolah, KPM dan pihak berkepentingan yang berkaitan, perlu memberikan perhatian dan keutamaan yang sewajarnya untuk mengambil tindakan serta memastikan akses kepada keadilan dan pemulihan bagi pelajar yang terjejas, walaupun sesuatu insiden itu berlaku secara terpencil atau dianggap kurang serius oleh sesetengah pihak. Perkara ini termasuk insiden yang melibatkan kemudaratan yang serius seperti rogol, kematian atau bunuh diri yang dikaitkan dengan pengalaman buli.

Rajah 3: Sebab-sebab yang dikemukakan oleh pelajar bagi menjelaskan perasaan tidak selamat di sekolah (berdasarkan data dalam Jadual 1, Lampiran 2).

Enam daripada 391 pelajar melaporkan bahawa mereka berasa tidak selesa dan tidak selamat secara langsung akibat peraturan sekolah serta tindakan guru. Daripada enam pelajar tersebut, tiga orang menyatakan bahawa perasaan tidak selesa yang dialami berpunca daripada tingkah laku dan cara pertuturan guru, pengawalan terhadap cara pemakaian pelajar, serta diskriminasi berdasarkan seksualiti.

Berdasarkan tinjauan yang dijalankan, terdapat pelbagai faktor yang menyumbang kepada kewujudan persekitaran pembelajaran yang tidak selamat dan tidak inklusif. Daripada pelbagai isu yang dibangkitkan oleh pelajar, **buli** merupakan isu yang paling kerap dilaporkan di sekolah awam, dengan 290 daripada 391 pelajar menyebutnya sebagai satu faktor yang menyumbang kepada persekitaran sekolah yang tidak selamat. Dapatan ini selaras dengan data yang pernah dikongsikan oleh bekas Timbalan Menteri Pendidikan, yang menunjukkan peningkatan berterusan dalam jumlah kes buli yang dilaporkan dari tahun ke tahun.¹⁹ Selain itu, dengan penggunaan platform media sosial yang semakin meluas, amalan buli turut merebak ke ruang digital, di mana pelajar berdepan risiko seperti dipulaukan secara dalam talian, pendedahan maklumat peribadi tanpa kebenaran (*doxxing*), atau menjadi sasaran bentuk gangguan yang lebih serius. Dalam sesetengah kes, pelajar perempuan turut menjadi mangsa teknologi *deepfake*, di mana alat dan laman sesawang berasaskan kecerdasan buatan (*artificial intelligence - AI*) digunakan untuk memanipulasi imej mereka bagi menghasilkan kandungan pornografi. Salah satu insiden sedemikian dilaporkan berlaku di sebuah sekolah di Johor, apabila seorang pelajar didakwa menggunakan alat AI untuk menghasilkan imej berunsur seksual yang melibatkan rakan-rakan sekelasnya.²⁰ Hal ini menyerlahkan kekurangan mekanisme pelaporan yang berkesan, yang menghalang pelajar daripada mendapat pembelaan dan perlindungan sewajarnya dalam sistem persekolahan. Keadaan ini sama sekali tidak boleh diterima.

¹⁹ Mahpar, "4,994 School Bullying Cases in 2023, Says Deputy Minister".

Gangguan seksual dan serangan seksual merupakan isu kedua paling kerap dikenal pasti di sekolah awam, dengan 246 daripada 391 pelajar menyenaraikannya sebagai petunjuk bahawa persekitaran sekolah tidak selamat. Seorang pelajar berkongsi pengalaman peribadi menjadi mangsa serangan seksual sebanyak dua kali oleh seorang pelajar senior. Walaupun insiden tersebut telah dilaporkan kepada guru disiplin, tiada tindakan susulan diambil. Kegagalan pihak sekolah untuk mengambil langkah-langkah yang sewajarnya bagi memastikan keselamatan mangsa menyebabkan pelajar tersebut terus berada dalam keadaan terdedah dan tidak dilindungi. Keadaan ini memperlihatkan kelemahan yang serius dalam mekanisme pelaporan dan tindak balas di sekolah, sekali gus menghalang pelajar daripada mendapatkan keadilan serta perlindungan yang sewajarnya. Keadaan sebegini sama sekali tidak boleh diterima. Menteri Pendidikan, Fadhlina Sidek, pernah memberi amaran tegas bahawa mana-mana guru atau kakitangan sekolah yang didapati melakukan gangguan seksual terhadap pelajar akan dibuang kerja.²¹ Walaupun kenyataan tersebut tidak menyentuh secara khusus kes-kes yang melibatkan pelajar sebagai pelaku, ketegasan yang sama wajar diterapkan, memandangkan tindakan sedemikian boleh mengakibatkan trauma jangka panjang kepada mangsa. Tambahan pula, mekanisme pelaporan bagi kes-kes sebegini sepatutnya sudah lama diwujudkan, terutamanya selepas pendedahan oleh Ain Husniza menerusi hantaran media sosial yang tular pada tahun 2021 mengenai jenaka rogol yang tidak wajar oleh seorang guru. Pendedahan tersebut telah membongkar budaya *ragging* dan normalisasi keganasan seksual di sekolah awam Malaysia serta mendapat perhatian KPM melalui kempen beliau untuk menjadikan sekolah tempat yang lebih selamat.²²

Tekanan rakan sebaya turut menduduki kedudukan kedua tertinggi, dengan pelajar melaporkan pengalaman dipinggirkan atau diasingkan apabila mereka bertindak secara berbeza daripada kebiasaan, seperti mempunyai gaya, cara pertuturan, gerak-geri atau cara berjalan yang berbeza.

Isu ketiga yang paling kerap dibangkitkan ialah **hukuman yang tidak adil dan salah laku guru**, dengan 243 daripada 391 pelajar mengenal pasti perkara tersebut sebagai faktor yang menjadikan persekitaran sekolah tidak selamat. Kekerapan yang tinggi ini, yang mewakili 62% daripada keseluruhan respons, amat membimbangkan dari pelbagai sudut. Secara keseluruhannya, dapatan ini menunjukkan bahawa pendidik sendiri juga boleh memainkan peranan dalam mewujudkan persekitaran sekolah yang tidak selamat.

Walaupun guru merupakan pihak berautoriti yang seharusnya menyumbang kepada pembentukan sekolah yang lebih selamat, mereka juga berpotensi mengekalkan amalan yang tidak selamat merentasi generasi, menggalakkan pelaku salah laku dalam kalangan pelajar, mengabaikan laporan yang dibuat oleh pelajar, malah menghalang usaha-usaha untuk mewujudkan sekolah yang lebih selamat. Kadar salah laku guru yang tinggi ini turut disokong oleh dapatan kajian lain, termasuk tinjauan yang dijalankan oleh *All Women's Action Society (AWAM)* dan *Save the Schools MY* pada tahun 2021, yang mendapati bahawa 41% daripada individu yang dikenal pasti sebagai pelaku dalam laporan gangguan seksual terdiri daripada guru dan pentadbir sekolah.²³

Dalam tindakan litigasi kepentingan awam yang difailkan oleh remaja dari Sabah berhubung salah laku guru di bawah KPM, penghakiman Mahkamah Tinggi telah berulang kali merujuk kepada laporan seorang ahli psikologi kanak-kanak yang menunjukkan bahawa tingkah laku sedemikian boleh mewujudkan "keganasan berstruktur" (*structural violence*) yang berpanjangan. Menurut laporan tersebut:

*"Ia merupakan satu bentuk kecederaan dan trauma emosi dan/atau psikologi. Dari perspektif psikologi, keadaan ini dikenali sebagai keganasan berstruktur (structural violence). Keganasan berstruktur merujuk kepada kuasa-kuasa sosial yang memudaratkan kumpulan tertentu, sekali gus menghasilkan dan mengekalkan ketaksaksamaan dalam aspek kesihatan dan kesejahteraan."*²⁴

²⁰ "Johor Student Accused of Creating Explicit AI-Generated Deepfakes of Classmates; Cops Investigating," *The Malay Mail*, April 9, 2025, <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2025/04/09/johor-student-accused-of-creating-explicit-ai-generated-deepfakes-of-classmates-cops-investigating/172412>.

²¹ Ilyia Marsya Iskandar, "You Touch, You Go!; Fadhlina Warns Against Sexual Harassment in Schools," *NST Online*, Mac 16, 2024, <https://nst.com.my/news/nation/2024/03/1026494/you-touch-you-go-fadhlina-warns-against-sexual-harassment-schools>.

²² "The 17-Year-Old Exposing Rape Culture in Malaysian Schools," *Al Jazeera*, Mei 19, 2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/19/the-17-year-old-exposing-rape-culture-in-malaysian-schools>.

²³ All Women's Action Society and Save the Schools MY, *770 Testimonies of Sexual Harassment, Period Spot Checks, Bullying and Other Abuse in Schools* (Selangor: AWAM, n.d.), <https://awam.org.my/wp-content/uploads/2021/11/STS-Report-FULL-2021.pdf> (diakses Januari 30, 2026); Dhesegaa Bala Krishnan, "Period Spot Checks Underreported," *NST Online*, Disember 9, 2021, <https://revamp.nst.com.my/news/nation/2021/12/752662/period-spot-checks-underreported>.

²⁴ Rusiah Sabdarin & ORS v. Mohd Jainal Jamran & ORS, no. BK1-22NCvC-88-11-2020, CLJ JT (18), High Court Sabah & Sarawak, Julai 18, 2023, https://www.cljlaw.com/ejt/jt_headnote.asp?web=1&jt=2023_18&id=120; "The 2020 High Court Judgment," *Tiada.Guru*, Disember 30, 2024, <https://tiada.guru/updates/the-2020-high-court-judgment>.

Hakikat bahawa ramai pendidik turut dikenal pasti sebagai pelaku menimbulkan cabaran yang besar terhadap pelaksanaan reformasi yang berkesan dan boleh dipercayai. Kategori ini juga berkemungkinan kurang dilaporkan berbanding isu-isu lain kerana pelajar yang berada dalam budaya ketakutan yang diwujudkan oleh guru mungkin berasa lebih takut untuk melaporkan pelaku. Lebih membimbangkan lagi, sesetengah pelajar mungkin telah menerima tingkah laku tidak beretika tersebut sebagai sesuatu yang normal.

Satu lagi isu yang dikenal pasti ialah **hubungan yang kurang baik antara guru dan pelajar**, yang dilaporkan oleh 237 orang pelajar. Pelajar yang sebelum ini berkongsi pengalaman diserang secara seksual sebanyak dua kali oleh seorang pelajar senior turut membangkitkan isu ini. Perkara tersebut menunjukkan kemungkinan wujudnya bias sekiranya hubungan yang berasaskan saling hormat-menghormati tidak terjalin secara saksama antara guru dan semua pelajar.

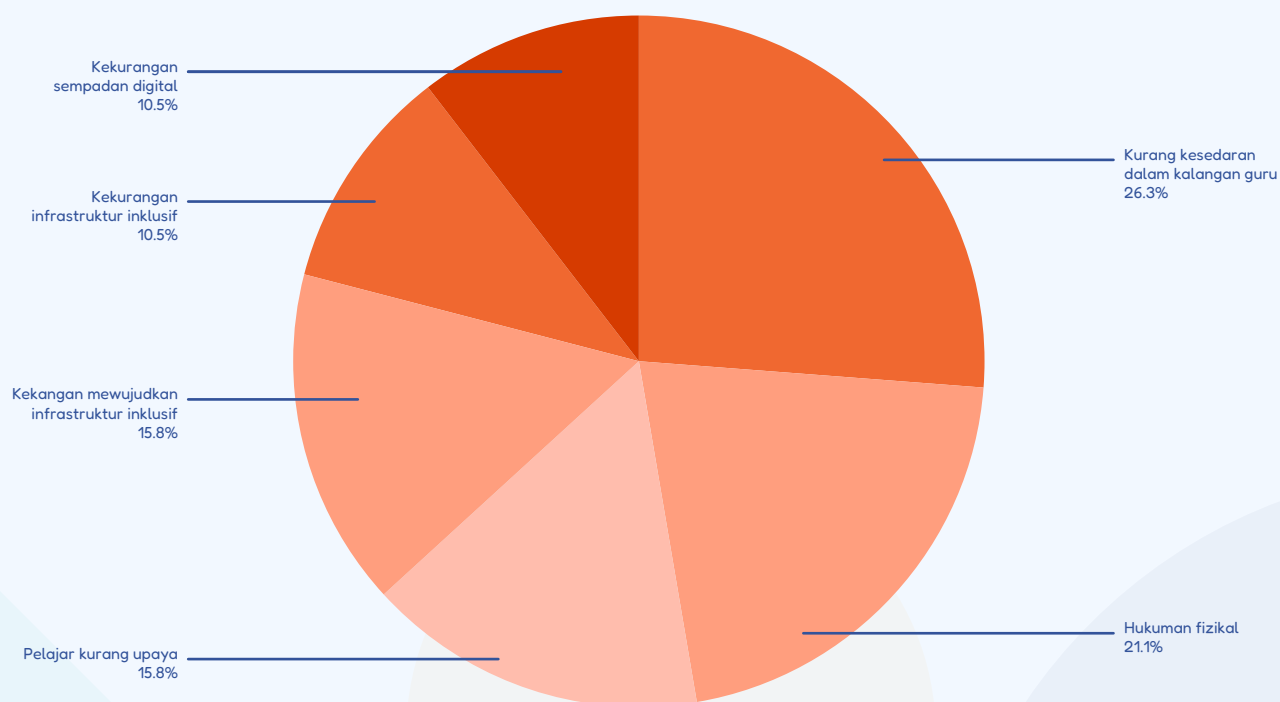
Selain itu, terdapat pelajar yang melaporkan bahawa mereka pernah dimalukan oleh guru atau mendapati perkara-perkara peribadi yang dikongsikan secara sulit telah dibincangkan secara terbuka. Situasi ini turut menyerlahkan isu kurangnya perlindungan privasi di sekolah awam.

Pelajar turut mengenal pasti beberapa isu lain yang menyumbang kepada persekitaran pembelajaran yang tidak selamat. Antaranya termasuk **diskriminasi dan prejudis, kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan, tekanan akademik yang tinggi, penyisihan atau pengasingan sosial, serta ketidakpekaan budaya**. Menurut pelajar, isu-isu ini sering berkait dengan kaum, penampilan, latar belakang sosioekonomi, serta agama atau kepercayaan seseorang.

Percanggahan antara kewujudan pelbagai inisiatif sekolah untuk menangani isu buli, gangguan seksual dan serangan seksual dengan hakikat bahawa isu-isu tersebut masih merupakan antara kebimbangan utama yang dibangkitkan oleh pelajar menunjukkan bahawa kewujudan sesuatu inisiatif tidak semestinya mencerminkan keberkesanannya. Keberkesanan sesuatu inisiatif perlu dinilai berdasarkan hasil yang dialami dan dilaporkan oleh pelajar dari segi rasa selamat mereka. Justeru, pelaksanaan inisiatif semata-mata bagi memenuhi keperluan atau kehendak KPM adalah tidak memadai tanpa komitmen yang sebenar untuk memastikan hasil keselamatan yang bermakna kepada pelajar. Di samping itu, proses mereka bentuk, melaksanakan dan menambah baik inisiatif-inisiatif tersebut perlu melibatkan maklum balas pelajar secara berterusan.

Bagi tinjauan yang dijalankan bersama enam orang guru sekolah awam, isu utama yang dibangkitkan ialah **kurangnya kesedaran dalam kalangan guru** tentang cara menangani isu-isu mendesak yang dihadapi oleh pelajar di sekolah masing-masing (rujuk Rajah 4). Kekurangan kesedaran ini dizahirkan dalam pelbagai bentuk, termasuk situasi di mana guru bersikap acuh tidak acuh terhadap pelajar yang menunjukkan tingkah laku membuli, sekali gus membolehkan budaya buli terus berleluasa tanpa ditangani dengan sewajarnya.

Walaupun usaha KPM untuk memberi perhatian kepada isu-isu ini merupakan satu perkembangan yang positif, adalah sama penting untuk memastikan guru dan kakitangan sekolah menerima latihan yang sewajarnya agar mereka lebih peka terhadap dinamik persekitaran sekolah serta lebih berempati terhadap pelajar yang datang daripada latar belakang yang pelbagai, termasuk dari segi kaum, agama, jantina, kelas sosial, status ketidakupayaan, status keluarga dan faktor-faktor lain. Seperti yang dinyatakan oleh salah seorang guru, terdapat kakitangan sekolah yang mungkin secara tidak sedar bertindak berdasarkan bias atau bersikap diskriminatif. Keadaan ini berpotensi mendatangkan kemudaratan yang lebih besar kepada pelajar yang berada dalam situasi yang lebih rentan.

Rajah 4: Isu-isu yang dikenal pasti oleh guru sekolah awam.

Hukuman fizikal dikenal pasti sebagai isu yang masih berterusan oleh empat orang guru di sekolah masing-masing, di mana amalan tersebut masih lazim digunakan sebagai kaedah disiplin untuk menangani salah laku pelajar seperti merokok, ponteng sekolah dan pemilikan bahan pornografi. Seorang guru menyatakan bahawa hukuman fizikal kadangkala digunakan sebagai langkah terakhir untuk menangani masalah ketidakhadiran pelajar ke sekolah. Antara bentuk hukuman fizikal yang dibangkitkan oleh dua orang guru dari sekolah yang berbeza termasuk merotan dan menampar.

Salah satu cabaran yang dihadapi oleh guru sendiri ialah **kekangan dalam mewujudkan persekitaran pembelajaran yang inklusif** di sekolah. Guru-guru menyatakan bahawa mereka sering perlu menguruskan bilangan pelajar yang ramai dalam satu bilik darjah, sekali gus mewujudkan persekitaran pembelajaran yang kurang kondusif dan menyukarkan pelaksanaan inisiatif bagi menyokong pelajar yang mempunyai keperluan serta gaya pembelajaran yang berbeza. Selain itu, seorang guru turut menekankan bahawa sekolah berdepan **kekurangan kakitangan dan memerlukan sokongan tambahan**, termasuk penambahan bilangan kaunselor bagi membantu menangani isu-isu pelajar. Guru tersebut juga membangkitkan kekurangan guru yang terlatih dalam bidang pendidikan inklusif.

Perkara ini turut berkait rapat dengan satu lagi isu yang dikenal pasti di sekolah, iaitu **kekurangan sokongan untuk pelajar kelainan upaya dan pelajar berkeperluan khusus**. Seorang guru menyatakan bahawa terdapat guru di sekolahnya yang cenderung menyisihkan pelajar yang menunjukkan simptom Gangguan Kurang Daya Tumpuan dan Hiperaktif (ADHD) kerana kurangnya kesedaran dan pengetahuan untuk mengenal pasti simptom serta menyediakan sokongan yang bersesuaian.

Kekurangan kemudahan asas untuk pelajar kelainan upaya juga merupakan satu isu yang dibangkitkan. Antara contoh yang dikongsikan oleh guru termasuk bangunan sekolah yang tidak mempunyai laluan landai (*ramp*), sekali gus menghalang akses pelajar yang menggunakan kerusi roda ke kawasan-kawasan tertentu di sekolah. Selain itu, terdapat juga kekurangan tandas yang mesra OKU dan sesuai digunakan oleh pelajar kelainan upaya atau pelajar berkeperluan khusus yang memerlukan ruang yang lebih luas serta kemudahan sokongan seperti palang pemegang bagi memudahkan pergerakan.

Akhir sekali, dua orang guru turut membangkitkan isu **kurangnya sempadan digital** yang diamalkan oleh sesetengah guru di sekolah masing-masing. Antara amalan yang dibangkitkan termasuk mengikuti pelajar di platform media sosial serta memuat naik gambar wajah pelajar tanpa kebenaran ibu bapa atau penjaga. Tindakan sedemikian adalah bertentangan dengan garis panduan KPM yang mewajibkan guru mendapatkan kebenaran bertulis daripada ibu bapa atau penjaga sebelum merakam atau berkongsi imej, video atau rakaman audio pelajar di media sosial.²⁵

²⁵ Amirul Aiman Hamsuddin, "Fadhlin: Teachers Must Get Parental Consent Before Sharing Student Content [WATCH]," *NST Online*, September 24, 2024, <https://www.nst.com.my/news/nation/2024/09/1110097/fadhlin-teachers-must-get-parental-consent-sharing-student-content>.

5.4 Analisis Amalan Baik (Berdasarkan Respons Tinjauan Guru serta Pelajar)

1. Guru Sekolah Awam

Akses kepada Sokongan dan Kepakaran Luaran yang Bertanggungjawab: Berdasarkan tinjauan yang dijalankan bersama enam orang guru, beberapa amalan terbaik telah dikenal pasti di sekolah awam Malaysia. Salah satu contoh yang ketara ialah pelaksanaan **kempen anti-buli** yang melangkaui penggunaan slogan atau peringatan berkala semasa perhimpunan sekolah. Sebagai contoh, sebuah sekolah di Sabah telah mengambil langkah yang lebih konkrit dengan melibatkan Pegawai Perhubungan Sekolah (PPS) daripada Polis Diraja Malaysia (PDRM) bagi membantu mengendalikan kes-kes yang melibatkan keganasan dalam kalangan pelajar.

Inisiatif ini amat bernilai memandangkan sesetengah kes buli melibatkan situasi yang melangkaui keupayaan pengurusan harian guru. Hal ini bukan semestinya disebabkan oleh kekurangan keupayaan atau komitmen guru, tetapi sering kali berpunca daripada beban tugas yang tinggi serta kekurangan kakitangan di sekolah. Amalan ini mencerminkan pengiktirafan bahawa guru tidak seharusnya dipertanggungjawabkan untuk memainkan pelbagai peranan yang memerlukan kemahiran dan kepakaran yang berbeza, terutamanya dalam bidang yang berada di luar skop tugas dan tanggungjawab profesional mereka. Sokongan tambahan menjadi semakin penting apabila kepakaran yang diperlukan terletak dalam bidang profesional yang lain, seperti kesihatan mental atau pengurusan tingkah laku ganas, termasuk isu keganasan dan gejala gengsterisme dalam kalangan pelajar.

Pendekatan Kolaboratif dalam Menangani Isu: Seorang guru turut berkongsi bahawa dasar anti-buli dikuatkuasakan secara aktif di sekolahnya, dengan unit disiplin dan para guru bekerjasama dalam menangani kes-kes buli serta gangguan seksual. Amalan ini mencerminkan kerjasama yang berkesan antara tenaga pengajar dan unit khusus yang bertanggungjawab menangani isu-isu serius di sekolah.

Protokol Komunikasi yang Jelas dan Berkesan dalam Memelihara Integriti, Privasi dan Keselamatan Pelajar: Di sebuah sekolah lain di Selangor, seorang guru berkongsi bahawa usaha dilakukan bagi memastikan pelajar berasa selesa untuk berkomunikasi apabila mereka berasa tidak selamat. Walaupun inisiatif ini merupakan satu amalan yang wajar dipuji, guru tersebut turut menyatakan bahawa masih belum terdapat garis panduan yang jelas tentang cara komunikasi tersebut harus difasilitasi. Akibatnya, usaha-usaha berkenaan banyak bergantung kepada inisiatif individu guru atau kewujudan hubungan yang baik antara guru dan pelajar.

Kepentingan pendekatan kolaboratif dalam menangani isu-isu pelajar turut ditunjukkan melalui dapatan bahawa kedua-dua guru dan pelajar menyatakan ibu bapa kerap dilibatkan dalam pelbagai isu yang melibatkan pelajar, termasuk kes-kes buli. Sebagai contoh, ibu bapa dipanggil ke sekolah untuk membincangkan isu seperti perkauman dan diskriminasi. Walau bagaimanapun, tidak dinyatakan dengan jelas apakah bentuk perbincangan yang dijalankan atau tindakan susulan yang diambil.

Seorang guru di sebuah sekolah di Perak turut berkongsi bahawa wujud kerjasama antara Persatuan Ibu Bapa dan Guru (PIBG), yang melibatkan guru, kaunselor dan ibu bapa, dengan pelajar melalui sebuah "Pasukan Sekolah Selamat" bagi menangani dan menyelesaikan isu-isu disiplin. Amalan ini mencerminkan penekanan sekolah terhadap budaya kerja berpasukan, khususnya dalam perancangan program-program yang melibatkan pelajar. Melalui pendekatan tersebut, ibu bapa dan guru bekerjasama dalam merancang aktiviti yang memberi manfaat kepada pelajar. Pada masa yang sama, pelajar turut digalakkan untuk mengemukakan cadangan program kepada pihak pentadbiran sekolah bagi memastikan aktiviti yang dilaksanakan lebih relevan dengan keperluan dan kepentingan mereka.

Memastikan Persetujuan Termaklum Diperoleh Sepenuhnya: Selain itu, berkaitan dengan **keselamatan digital pelajar**, tiga orang guru menyatakan bahawa sekolah mereka mematuhi keperluan untuk mendapatkan persetujuan ibu bapa bagi perkara-perkara yang melibatkan pendedahan identiti pelajar, termasuk penggunaan dan perkongsian gambar pelajar, selaras dengan garis panduan KPM berhubung kebenaran ibu bapa. Seorang guru dari Perak yang bertugas di sebuah sekolah yang majoriti pelajarannya terdiri daripada masyarakat Orang Asli berkongsi bahawa guru besar sentiasa mengingatkan guru-guru agar lebih berhati-hati dalam penggunaan media sosial, khususnya apabila melibatkan perkongsian gambar atau video pelajar.

Amalan ini selaras dengan garis panduan KPM yang menetapkan bahawa kebenaran ibu bapa atau penjaga perlu diperoleh sebelum imej pelajar digunakan atau dikongsikan. Amalan ini juga boleh dianggap sebagai satu amalan baik kerana ia menekankan kepentingan melindungi kanak-kanak dalam ruang digital dan dalam talian. Melalui pendekatan ini, pelajar bukan sahaja dilindungi dalam persekitaran fizikal yang selamat seperti kawasan sekolah, malah turut mendapat perlindungan daripada risiko dalam talian seperti buli siber, pendedahan kepada kandungan yang tidak sesuai, pelanggaran data peribadi serta ancaman daripada individu yang berniat jahat dalam talian.

Mempelbagaikan Pendekatan Pedagogi serta Bahan dan Alat Pembelajaran Mengikut Keperluan Pelajar: Seorang guru dari sekolah Orang Asli yang sama di Perak turut berkongsi bahawa beliau telah memperkenalkan **pendekatan pengajaran tersendiri** untuk pelajar yang memerlukan kaedah pembelajaran yang berbeza. Beliau berpandangan bahawa amalan tersebut wajar diseragamkan di seluruh sekolah kerana ia membantu pelajar mengejar dan mengikuti perkembangan pembelajaran rakan sebaya mereka. Pelajar berkeperluan khusus berkemungkinan memerlukan lebih banyak sokongan selain daripada penyesuaian gaya pengajaran. Antaranya termasuk penyediaan bahan pembelajaran atau lembaran kerja yang dipelbagaikan, serta sokongan daripada pembantu pengajar bagi membantu memenuhi keperluan pembelajaran mereka dengan lebih berkesan.

Seorang guru turut menyatakan bahawa pelajar berkeperluan khusus di sekolahnya tidak diasingkan daripada pelajar lain. Pendekatan ini membolehkan kedua-dua kumpulan pelajar berinteraksi antara satu sama lain serta menggalakkan keterangkuman tanpa diskriminasi. Walau bagaimanapun, seorang guru lain berpandangan bahawa pengasingan kelas bagi pelajar berkeperluan khusus merupakan satu amalan terbaik yang diamalkan di sekolahnya. Memandangkan keperluan setiap pelajar adalah berbeza dan bergantung kepada keadaan serta tahap sokongan yang diperlukan, dapatan ini membuka ruang kepada perbincangan yang lebih luas mengenai pendekatan terbaik untuk menyokong pelajar kelainan upaya dan pelajar berkeperluan khusus. Dapatan ini juga mungkin menunjukkan bahawa sesetengah sekolah mengamalkan pendekatan bilik darjah yang lebih bersepadu apabila sumber khusus untuk menyediakan kelas berasingan bagi pelajar berkeperluan khusus tidak dapat disediakan.

Kepelbagaian dan Keterangkuman: Seorang guru mengetengahkan sambutan pelbagai perayaan kebudayaan dan keagamaan sebagai satu amalan baik yang dilaksanakan di sekolahnya. Menurut beliau, aktiviti-aktiviti tersebut memberikan peluang kepada pelajar untuk mempelajari budaya dan kepercayaan yang berbeza, sekali gus menggalakkan pemahaman serta penghormatan antara satu sama lain. Ibu bapa turut dijemput untuk mengambil bahagian dalam sambutan-sambutan tersebut, mencerminkan usaha kolektif pihak sekolah untuk memupuk kepelbagaian dan keterangkuman dalam komuniti sekolah. Seorang guru lain pula menyatakan bahawa sekolahnya menggalakkan pelajar untuk menerima dan menghargai perbezaan serta saling menghormati antara satu sama lain. Walau bagaimanapun, maklumat yang lebih terperinci tentang bagaimana nilai-nilai tersebut diterjemahkan ke dalam amalan harian di sekolah tidak diberikan.

Tidak Menggunakan Hukuman Fizikal sebagai Langkah Disiplin: Tiga orang guru menyatakan bahawa **sekolah masing-masing tidak mengamalkan hukuman fizikal**. Dapatan ini menunjukkan bahawa sebilangan sekolah telah mula meninggalkan kebergantungan kepada hukuman fizikal sebagai kaedah untuk menangani isu-isu disiplin dalam kalangan pelajar. Guru-guru tersebut turut berpandangan bahawa hukuman fizikal tidak berkesan dalam menangani tingkah laku bermasalah dalam kalangan pelajar.

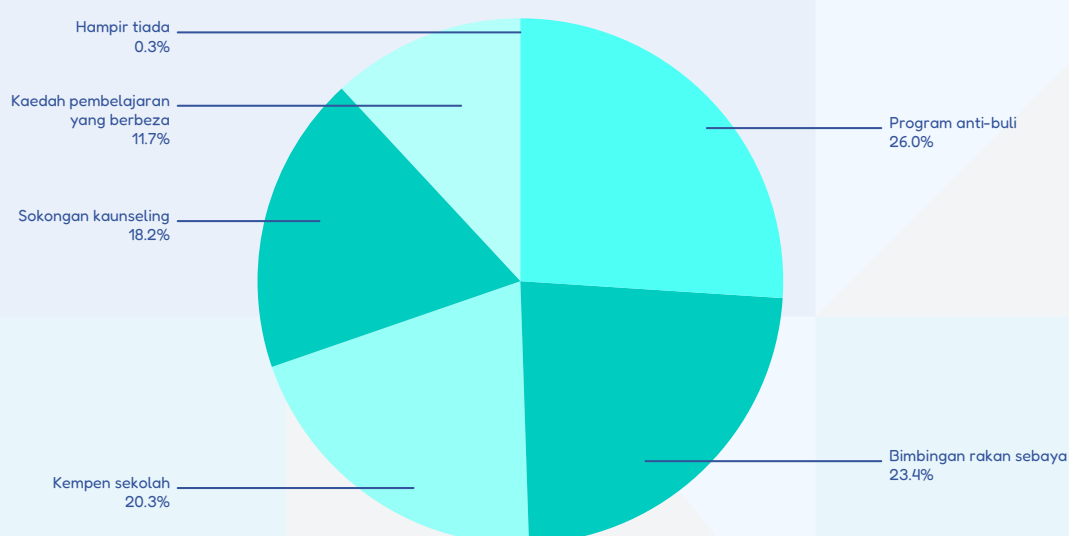
Akhir sekali, seorang guru menekankan kepentingan **menghormati privasi pelajar**. Menurut beliau, walaupun telefon bimbit pelajar mungkin dirampas atas sebab-sebab tertentu, kakitangan sekolah dan guru tidak seharusnya menyemak kandungan telefon tersebut kerana tindakan sedemikian dianggap tidak wajar serta merupakan satu pelanggaran terhadap hak pelajar untuk menikmati privasi.

Secara keseluruhannya, amalan-amalan terbaik yang dikenal pasti di enam buah sekolah tersebut adalah seperti berikut:

- Pelaksanaan kempen anti-buli yang melangkaui penggunaan slogan semata-mata, dengan penekanan kepada tindakan yang tegas dan berkesan untuk mewujudkan persekitaran pembelajaran yang selamat bagi semua pelajar.
- Kerjasama dan usaha kolektif antara guru, ibu bapa dan pelajar dalam mengurus serta menangani isu-isu disiplin pelajar.
- Pematuhan terhadap garis panduan KPM dalam mengurus keselamatan digital pelajar, termasuk melindungi pelajar daripada pendedahan identiti dan jejak digital tanpa persetujuan.
- Mempelbagaikan pendekatan pedagogi serta bahan dan alat pembelajaran mengikut keperluan pembelajaran pelajar.
- Menggalakkan kepelbagaian dan keterangkuman melalui sambutan pelbagai budaya, agama dan perayaan bagi membantu warga sekolah menerima serta menghargai perbezaan.
- Tidak menggunakan hukuman fizikal sebagai langkah disiplin.
- Menghormati dan memastikan perlindungan privasi pelajar.

2. Pelajar Sekolah Awam

Daripada 391 pelajar yang ditinjau, hanya 26% menyatakan bahawa program anti-buli telah dilaksanakan di sekolah mereka (rujuk Rajah 5). Pelaksanaan bimbingan rakan sebaya dan kempen sekolah juga mempunyai peratusan yang rendah. Selain itu, pelaksanaan kaedah pembelajaran yang berbeza hanya disebut oleh 11.7% pelajar, dan 0.3% menyatakan bahawa hampir tiada inisiatif langsung.

Rajah 5: Taburan inisiatif sekolah berkaitan keselamatan dan keterangkuman yang dilaporkan oleh pelajar (berdasarkan data dalam Jadual 2, Lampiran 2).

Dapatan ini menunjukkan bahawa pelaksanaan inisiatif yang baik untuk mewujudkan persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif masih tidak konsisten antara sekolah. Berdasarkan temu bual bersama 43 orang pelajar, didapati bahawa walaupun amalan-amalan terbaik sememangnya wujud, pelaksanaannya di sekolah awam adalah tidak sekata dan berbeza-beza antara sekolah. Malah, dalam sesetengah keadaan, amalan-amalan tersebut tidak dilaksanakan dengan berkesan atau secara menyeluruh.

Kempen dan Inisiatif Anti-Buli: Berdasarkan tinjauan yang dijalankan, 25 daripada 43 pelajar yang ditemu bual melaporkan bahawa sekolah mereka melaksanakan kempen dan inisiatif anti-buli yang bertujuan mencegah buli dan buli siber, di samping menggalakkan toleransi, kepelbagaian dan keterangkuman. Bentuk kempen dan inisiatif tersebut berbeza-beza antara satu sekolah dengan sekolah yang lain. Sebagai contoh, seorang pelajar menyatakan bahawa sekolahnya telah menjalankan latihan kepekaan selepas berlaku satu insiden di mana seorang pelajar diejek kerana penampilan fizikalnya. Seorang pelajar lain pula berkongsi bahawa sekolahnya menganjurkan program yang membincangkan isu seperti diskriminasi berdasarkan warna kulit (*colourism*) dan perkauman, iaitu cabaran yang masih wujud dalam masyarakat Malaysia. Selain itu, seorang pelajar turut menyatakan bahawa sekolahnya menganjurkan sesi dialog antara agama sebagai sebahagian daripada usaha untuk menggalakkan keterangkuman. Ini merupakan antara contoh amalan yang menonjol dalam respons yang diterima. Pelajar-pelajar lain turut melaporkan bahawa sekolah mereka menjalankan kempen anti-buli, namun tidak memberikan maklumat lanjut mengenai bentuk atau pelaksanaannya.

Pelajar turut mengetengahkan usaha individu yang dilakukan oleh guru untuk mewujudkan persekitaran pembelajaran yang selamat, termasuk melaksanakan inisiatif mereka sendiri bagi menangani isu-isu yang dihadapi oleh pelajar secara individu. Sebagai contoh, seorang pelajar berkongsi bahawa jurulatih pasukan sukannya telah mengambil inisiatif untuk berbincang dengan ahli pasukan selepas menyedari bahawa seorang pelajar telah dipinggirkan oleh rakan-rakannya. Seorang pelajar lain pula menyatakan bahawa guru-gurunya pernah mengadakan perbincangan berkaitan keterangkuman bersama para pelajar, walaupun tiada maklumat lanjut diberikan mengenai bentuk atau kandungan perbincangan tersebut.

Dalam kes yang melibatkan buli siber, dua orang pelajar melaporkan bahawa pihak sekolah melibatkan ibu bapa dalam usaha menangani situasi berkenaan. Walaupun mereka tidak menghuraikan tindakan susulan yang diambil, pendekatan ini boleh dianggap sebagai satu langkah yang baik dan praktikal kerana ia menunjukkan bahawa pihak sekolah mengiktiraf buli siber sebagai isu yang serius yang memerlukan kesedaran, penglibatan dan kerjasama ibu bapa. Selain itu, pelajar yang ditemu bual turut menyatakan bahawa sekolah mereka menyediakan perkhidmatan kaunseling sebagai satu bentuk sokongan tambahan bagi pelajar yang terkesan oleh sebarang bentuk buli atau yang memerlukan sistem sokongan untuk membantu mereka menghadapi cabaran yang dihadapi. Langkah ini membantu memastikan pelajar berasa disokong dalam persekitaran pembelajaran mereka.

Secara keseluruhannya, dapatan temu bual menunjukkan bahawa kebanyakan sekolah awam semakin menyedari kewujudan budaya buli yang memudaratkan serta pelbagai bentuk manifestasinya, dan sedang mengambil langkah-langkah yang aktif untuk menanganinya.

Menghormati pelajar dan batasan peribadi mereka dilihat sebagai satu amalan yang diamalkan di sesetengah sekolah awam. Seramai 12 orang pelajar yang ditemu bual menyatakan bahawa kakitangan sekolah menghormati batasan peribadi mereka dan bahawa perkara-perkara yang bersifat peribadi dibincangkan secara tertutup. Seorang pelajar turut menyatakan bahawa pelajar di sekolahnya mempercayai kakitangan sekolah untuk berkongsi isu-isu peribadi, menunjukkan bahawa nilai hormat dan kepercayaan telah berjaya dipupuk dalam persekitaran sekolah tersebut.

Program bimbingan rakan sebaya (*peer mentoring*) turut dikenal pasti sebagai satu amalan baik di sekolah yang dihadiri oleh lapan orang responden pelajar. Program ini melibatkan seorang pelajar yang berperanan sebagai mentor dalam memberikan bimbingan, sokongan atau panduan kepada pelajar lain yang memerlukan bantuan atau mempunyai pengalaman yang lebih terhad dalam sesuatu perkara. Walaupun pelaksanaan program-program tersebut tidak dihuraikan secara terperinci oleh para responden, amalan ini dilihat memberi manfaat kepada pelajar. Malah, seorang pelajar menyatakan bahawa lebih banyak program bimbingan rakan sebaya diperlukan bagi membantu mewujudkan persekitaran sekolah yang lebih selamat dan lebih mesra kepada pelajar.

Satu lagi amalan baik yang dikenal pasti oleh tiga orang pelajar di sekolah masing-masing ialah **penyediaan kaedah pembelajaran yang berbeza mengikut keperluan pelajar**. Pendekatan ini menggalakkan keterangkuman dengan mengambil kira kepelbagaian kebolehan dan keperluan pembelajaran dalam kalangan pelajar. Akhir sekali, seorang pelajar turut menyatakan bahawa kewujudan persekitaran pembelajaran yang menyokong dan prihatin terhadap kesejahteraan pelajar serta keluarga mereka merupakan satu aspek yang amat membantu. Sebagai contoh, pelajar tersebut berkongsi bahawa apabila ahli keluarga seorang pelajar atau warga sekolah meninggal dunia atau memerlukan pembedahan kecemasan, pihak sekolah akan mengadakan usaha kutipan dana bagi membantu meringankan beban yang ditanggung oleh individu dan keluarga yang terjejas. Amalan seperti ini mencerminkan budaya keprihatinan dan sokongan komuniti yang dapat membantu mewujudkan persekitaran sekolah yang lebih inklusif, empati dan menyokong kesejahteraan pelajar.

Dengan membandingkan amalan yang disahkan berkesan oleh pelajar dengan amalan yang didapati kurang berkesan, kajian ini mengenal pasti beberapa faktor kejayaan yang umum, seperti berikut:

- **Tumpuan kepada Tindakan yang Khusus, Bukan Pendekatan Umum:** Amalan yang berkesan ialah amalan yang bertindak balas secara langsung terhadap insiden yang berlaku (contohnya latihan kepekaan selepas seorang pelajar diejek), berbanding sekadar menyampaikan mesej umum bahawa “buli adalah salah”.
- **Tindakan, Bukan Sekadar Kesedaran:** Amalan yang diiktiraf sebagai berkesan oleh pelajar ialah amalan yang menghasilkan perubahan yang nyata, seperti tindakan terhadap pelaku, sokongan kepada mangsa dan penambahbaikan dasar atau prosedur sedia ada.
- **Penyertaan Pelajar yang Aktif dan Bermakna:** Amalan yang berkesan ialah amalan yang melibatkan pandangan dan penyertaan pelajar secara tulen dalam proses perancangan, pelaksanaan dan penambahbaikan sesuatu inisiatif.
- **Komitmen Guru:** Sesuatu amalan didapati kurang berkesan apabila guru tidak benar-benar komited terhadap usaha mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif, tanpa mengira dasar atau pendirian rasmi KPM.
- **Menangani Punca Asas, Bukan Sekadar Gejala:** Program yang menangani punca asas seperti prejudis, diskriminasi berdasarkan warna kulit (*colourism*) dan perkauman didapati lebih berkesan dalam mencegah kejadian pada masa hadapan, berbanding pendekatan yang hanya bersifat menghukum selepas sesuatu insiden berlaku.

Secara keseluruhannya, dapatan kajian menunjukkan bahawa beberapa amalan terbaik yang dikenal pasti di sesetengah sekolah awam tidak semestinya diamalkan atau dilaksanakan dengan tahap keberkesanan yang sama di sekolah-sekolah lain. Keadaan ini menunjukkan bahawa cabaran utama terletak pada ketidakseragaman pelaksanaan amalan-amalan tersebut merentas sekolah awam di Malaysia. Sehubungan itu, usaha untuk menyeragamkan amalan-amalan terbaik ini perlu dipantau dan disokong oleh KPM bagi memastikan pelaksanaannya benar-benar berkesan dalam mewujudkan persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif untuk semua pelajar. Penekanan tidak seharusnya diberikan kepada pelaksanaan inisiatif semata-mata, tetapi juga kepada keberkesanan pelaksanaannya serta impaknya terhadap pengalaman, kesejahteraan dan rasa selamat pelajar di sekolah.

6.0 Dasar Sedia Ada oleh Kementerian Pendidikan dan Jurang Pelaksanaan

Pada tahun 2013, Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) telah memperkenalkan “Konsep Perpaduan” sebagai salah satu instrumen utama dalam memupuk keterangkuman di sekolah, dengan matlamat mewujudkan persekitaran yang saling menerima antara satu sama lain. Menurut KPM:

“Kementerian berusaha memperkukuh perpaduan dalam kalangan pelajar dengan menggalakkan lebih banyak interaksi antara pelajar daripada pelbagai latar belakang sosioekonomi, agama dan etnik. Melalui interaksi ini, pelajar diberi peluang untuk memahami, menerima dan menghargai perbezaan. Kementerian juga memberi tumpuan kepada usaha memahami tahap perpaduan semasa dengan lebih baik bagi mengenal pasti bidang-bidang utama yang memerlukan sokongan serta membolehkan intervensi yang bersesuaian dilaksanakan.”²⁶

Dengan kata lain, perpaduan merupakan salah satu instrumen penting dalam mewujudkan persekitaran pembelajaran yang benar-benar **inklusif**. Instrumen ini merangkumi tiga dimensi utama, iaitu “Menerima Kepelbagaian”, “Menghormati Kepelbagaian” dan “Mengurus Kepelbagaian”. Instrumen tersebut juga mengandungi sepuluh nilai utama, iaitu toleransi, keterbukaan, kerjasama, kepercayaan, kesopanan, penghargaan, keprihatinan, keadilan, amanah dan rasionaliti. Bagi KPM, penilaian terhadap tahap atau sejauh mana perpaduan wujud dalam kalangan pelajar dan guru adalah penting untuk memahami bagaimana mereka menerima, menghormati dan mengurus perbezaan antara satu sama lain. Dalam konteks ini, perpaduan boleh dianggap sebagai salah satu petunjuk keterangkuman di sekolah, khususnya dalam konteks masyarakat Malaysia yang berbilang kaum, agama dan budaya.

Rajah 6 berikut menerangkan Konsep Perpaduan yang diperkenalkan oleh KPM dalam konteks menerima, menghormati dan mengurus kepelbagaian.

Rajah 6: Peranan menerima, menghormati dan mengurus kepelbagaian dalam Konsep Perpaduan. (Sumber: Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan, 2013. Diterbit semula daripada *Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia Laporan Tahunan 2013*.)

²⁶ Kementerian Pendidikan Malaysia, *Malaysia Education Blueprint: Annual Report 2013*, laporan kerajaan, Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2014, <https://www.moe.gov.my/storage/files/shares/Dasar/PPPM/MEB%20Annual%20Report%202013.pdf> (diakses Januari 21, 2026).

Bagi mengukur tahap perpaduan dalam kalangan guru dan pelajar, Kaji Selidik Pengukuran Indeks Perpaduan telah diperkenalkan pada tahun 2014.²⁷ Garis dasar bagi kaji selidik ini diperolehi daripada kajian rintis Instrumen Konsep Perpaduan yang melibatkan 136 buah sekolah rendah dan 175 buah sekolah menengah, termasuk 4,467 orang guru dan 4,639 orang pelajar.

Berdasarkan kajian garis dasar tersebut, didapati bahawa tahap perpaduan berada pada tahap **sederhana** bagi kesemua sepuluh nilai yang diukur (diklasifikasikan seperti yang ditunjukkan dalam Rajah 7). Dalam kalangan pelajar, tahap perpaduan yang tertinggi didapati dalam dimensi Menghormati Kepelbagaian, manakala tahap yang terendah ialah dalam dimensi Menerima Kepelbagaian. Bagi guru pula, tahap perpaduan yang tertinggi dikenal pasti dalam dimensi Mengurus Kepelbagaian, manakala tahap yang terendah juga ialah dalam dimensi Menerima Kepelbagaian.

Bagi kedua-dua kumpulan, iaitu guru dan pelajar, dimensi Menerima Kepelbagaian kelihatan sebagai cabaran utama. Namun demikian, berdasarkan kerangka Konsep Perpaduan yang diperkenalkan oleh KPM (rujuk Rajah 6), menerima kepelbagaian merupakan langkah asas yang perlu dicapai sebelum seseorang dapat menghormati dan mengurus kepelbagaian dengan berkesan.

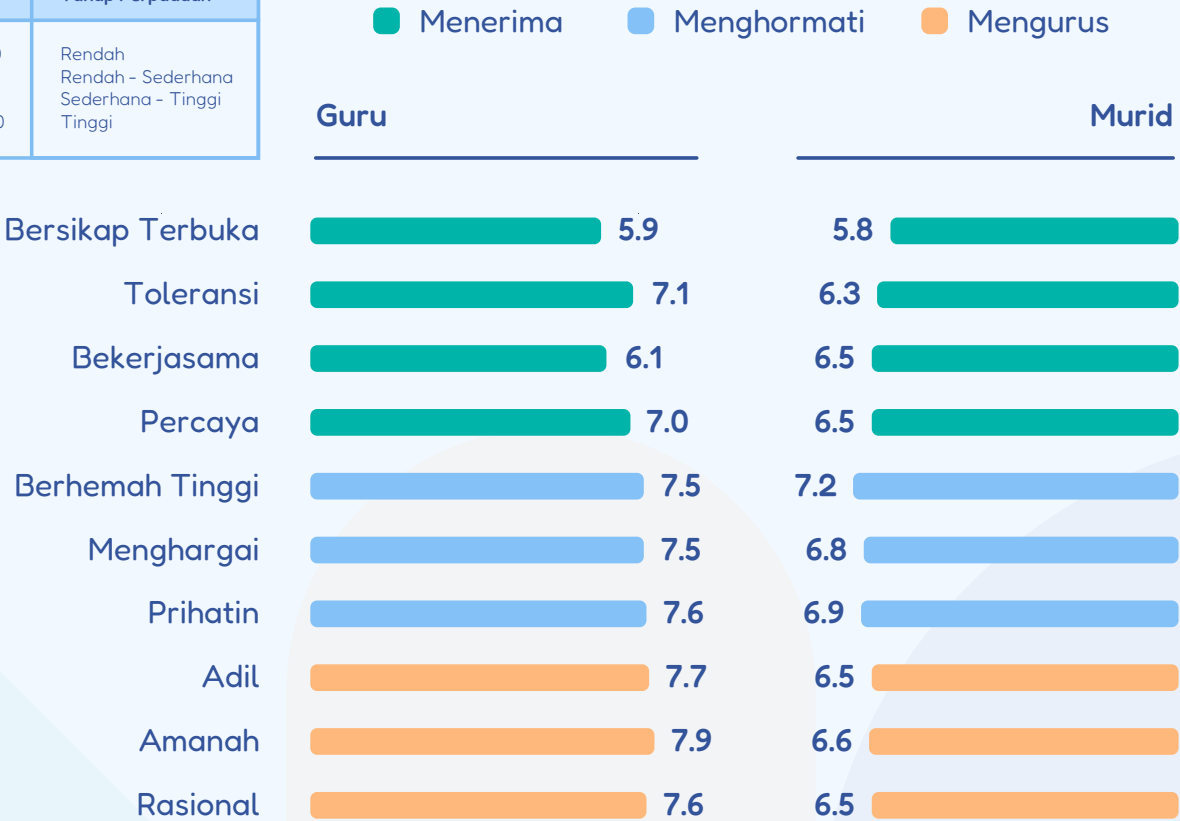
Bagi meneliti dengan lebih mendalam ketidakselarasan antara tahap perpaduan yang direkodkan dalam kalangan guru dan pelajar, maklumat yang lebih terperinci mengenai prestasi bagi setiap satu daripada sepuluh nilai tersebut adalah diperlukan. Walau bagaimanapun, perincian tersebut tidak disertakan dalam dapatan yang diterbitkan. Ketidakselarasan ini menimbulkan persoalan sama ada tahap perpaduan yang tinggi dalam dimensi Mengurus Kepelbagaian dalam kalangan guru sememangnya mencerminkan penerimaan terhadap kepelbagaian, atau sebaliknya lebih berkait dengan penyesuaian diri terhadap norma yang dominan ataupun asimilasi.

Begitu juga dalam kalangan pelajar, nilai seperti kesopanan dan penghargaan yang diletakkan di bawah dimensi Menghormati Kepelbagaian tidak semestinya diterjemahkan kepada keprihatinan terhadap atau kepercayaan kepada individu yang berbeza daripada diri mereka. Oleh itu, dapatan ini menunjukkan keperluan untuk memahami dengan lebih mendalam bagaimana perpaduan ditafsirkan dan diukur dalam konteks sekolah, khususnya apabila keterangkuman menjadi salah satu matlamat utama sistem pendidikan.

²⁷ Kementerian Pendidikan Malaysia, *Malaysia Education Blueprint: Annual Report 2014*, laporan kerajaan, Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2015. <https://www.moe.gov.my/storage/files/shares/Dasar/PPPM/MEB%20Annual%20Report%202014.pdf> (diakses Januari 4, 2026).

Indeks	Tahap Perpaduan
0.00 - 2.50	Rendah
2.51 - 5.00	Rendah - Sederhana
5.01 - 7.50	Sederhana - Tinggi
7.51 - 10.00	Tinggi

Rajah 7: Pengelasan Indeks Perpaduan berdasarkan sepuluh nilai
(diterbit semula daripada *Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia Laporan Tahunan 2014*).

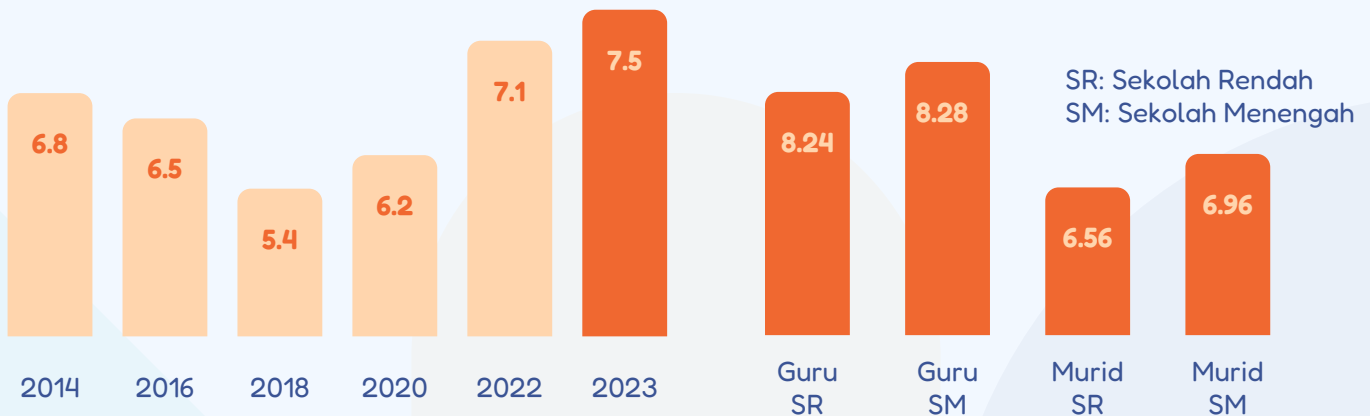
Pada tahun 2023, KPM telah menerbitkan perbandingan hasil Kaji Selidik Pengukuran Indeks Perpaduan bagi tempoh sepuluh tahun, iaitu antara tahun 2014 hingga 2023.²⁸ Dapatan tersebut menunjukkan bahawa skor Indeks Perpaduan mengalami penurunan daripada 6.8 pada tahun 2014 kepada 5.4 pada tahun 2018. Walau bagaimanapun, skor tersebut kemudiannya menunjukkan trend peningkatan, daripada 6.2 pada tahun 2020 kepada 7.1 pada tahun 2022, sebelum mencapai paras tertinggi baharu iaitu 7.5 pada tahun 2023 (rujuk Rajah 8). Dapatan ini menunjukkan peningkatan tahap perpaduan dalam kalangan guru dan pelajar.

Walaupun bagaimanapun, seperti dapatan yang dibincangkan sebelum ini, keputusan tersebut tidak diuraikan mengikut sepuluh nilai yang membentuk Instrumen Konsep Perpaduan. Dari segi perbandingan Indeks Perpaduan antara guru dan pelajar di peringkat sekolah rendah dan sekolah menengah, guru sekolah menengah merekodkan tahap perpaduan tertinggi dengan skor 8.28, diikuti oleh guru sekolah rendah dengan skor 8.24. Sebaliknya, pelajar di kedua-dua peringkat persekolahan mencatatkan skor yang jauh lebih rendah, dengan pelajar sekolah menengah memperoleh skor perpaduan sebanyak 6.96 daripada 10, manakala pelajar sekolah rendah merekodkan skor terendah iaitu 6.56 (rujuk Rajah 9).

Ketidakselarasan antara dapatan yang ditunjukkan dalam Rajah 8 dan Rajah 9 menimbulkan persoalan sama ada pengukuran perpaduan bagi guru hanya menilai hubungan dan interaksi sesama guru, dan begitu juga bagi pelajar, tanpa mengambil kira sejauh mana guru menerima, menghormati dan mengurus kepelbagaian dalam kalangan pelajar serta sebaliknya. Sekiranya perkara ini berlaku, pengukuran tersebut mungkin tidak memberikan gambaran yang menyeluruh tentang tahap perpaduan dalam persekitaran sekolah yang sebenar.

²⁸ Kementerian Pendidikan Malaysia, *Malaysia Education Blueprint: Annual Report 2023*, laporan kerajaan, Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2024, <https://www.moe.gov.my/storage/files/shares/Dasar/PPPM/PPPM%20Laporan%20Tahunan%202023%20%28BI%29.pdf> (diakses Januari 21, 2026).

Selain itu, terdapat juga kemungkinan bahawa majoriti guru dan pelajar yang terlibat dalam kaji selidik tersebut terdiri daripada kumpulan etnik yang sama. Jika demikian, timbul persoalan sama ada data tersebut telah diselaraskan bagi mengambil kira komposisi demografi responden. Tanpa pelarasan yang bersesuaian, pengukuran perpaduan berpotensi memberikan gambaran peningkatan dalam Indeks Perpaduan yang tidak semestinya akan kekal apabila data dianalisis secara terasing mengikut kumpulan atau ciri-ciri demografi tertentu.

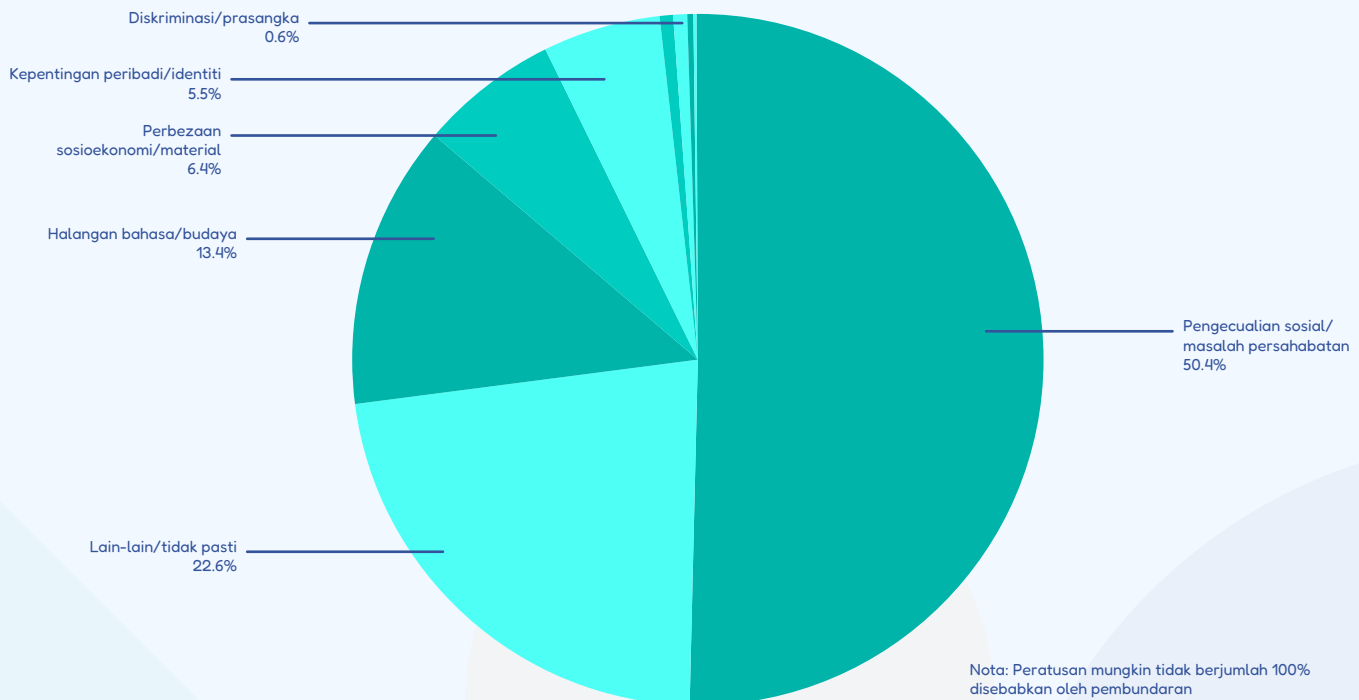

Rajah 8: Trend Indeks Perpaduan di sekolah-sekolah KPM, 2014-2023. (Sumber: Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan. Diterbit semula daripada *Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia: Laporan Tahunan 2023*.)

Rajah 9: Tahap Indeks Perpaduan guru dan murid mengikut peringkat sekolah. (Sumber: Bahagian Perancangan dan Penyelidikan Dasar Pendidikan. Diterbit semula daripada *Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia: Laporan Tahunan 2023*.)

Dapatan di atas selaras dengan respons daripada 391 orang pelajar yang mengambil bahagian dalam tinjauan yang dijalankan oleh KRYSS Network (rujuk Bahagian 5.0) mengenai faktor-faktor yang menyumbang kepada perasaan tersisih, terasing atau berbeza dalam kalangan pelajar (rujuk Rajah 10). Seramai 50.4% daripada pelajar yang ditinjau melaporkan pengalaman penyisihan sosial serta masalah berkaitan persahabatan, manakala 13.4% menyatakan bahawa halangan bahasa atau budaya menyumbang kepada pengalaman tersebut. Selain itu, 6.4% lagi mengenal pasti perbezaan dari segi ekonomi atau pemilikan material sebagai faktor yang menyebabkan mereka berasa tersisih.

Dapatan ini menunjukkan bahawa, dalam kalangan pelajar, pengalaman berasa tidak selamat sering kali berpunca daripada kurangnya penerimaan terhadap kepelbagaian. Dengan kata lain, perasaan tersisih, terasing atau dianggap berbeza oleh rakan sebaya merupakan antara manifestasi utama kegagalan mewujudkan persekitaran sekolah yang benar-benar inklusif.

Rajah 10: Sebab-sebab yang dikemukakan oleh pelajar bagi menjelaskan perasaan tersisih atau berbeza daripada rakan sebaya (berdasarkan data dalam Jadual 3, Lampiran 2).

Dapatan ini mungkin menunjukkan keperluan untuk program yang lebih intensif, seperti Rancangan Integrasi Murid untuk Perpaduan (RIMUP), dilaksanakan dengan lebih kerap bagi mencegah kemerosotan tahap perpaduan dalam kalangan pelajar. Pada masa yang sama, program-program tersebut berpotensi memupuk semangat perpaduan sejak peringkat sekolah rendah lagi agar pelajar dapat memahami, menghargai dan menerima kepelbagaian dengan lebih bermakna, sekali gus memperkukuh keterangkuman dalam persekitaran pendidikan.

Walau bagaimanapun, terdapat juga kebimbangan berkaitan pelaksanaan program RIMUP, termasuk tempoh pelaksanaan yang terlalu singkat serta tahap komitmen yang tidak konsisten. Perkara ini menunjukkan bahawa program sedemikian perlu dilaksanakan secara lebih tersasar, berkesan dan berterusan bagi membangunkan semangat perpaduan serta memperkukuh keterangkuman dalam ekosistem pendidikan.²⁹

²⁹ Faida Rahim, "RIMUP Gagal Tepati Tujuan Asal—Dr Anuar," *Astro Awani*, Jun 28, 2023, <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/rimup-gagal-tepati-tujuan-asal-dr-anuar-425793>.

7.0 Amalan dan Dasar Terbaik Antarabangsa untuk Menggalakkan Persekitaran Pembelajaran yang Selamat dan Inklusif

Persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif merupakan satu isu yang diberi perhatian di sekolah-sekolah di seluruh dunia. Bahagian berikut mengemukakan beberapa contoh amalan terbaik di sekolah serta dasar kerajaan dari pelbagai negara. Walau bagaimanapun, didapati bahawa maklumat yang tersedia mengenai amalan-amalan tersebut lazimnya bersifat umum serta kurang memberikan perincian mengenai pelaksanaan, pemantauan dan tindakan susulan yang dijalankan. Keadaan ini menunjukkan bahawa masih terdapat kekurangan penyelidikan dan tumpuan terhadap aspek-aspek yang telah dibincangkan dalam bahagian-bahagian terdahulu laporan ini.

Kebanyakan penyelidikan masih cenderung mentakrifkan sekolah yang selamat dari sudut keselamatan fizikal, seperti kehadiran pengawal keselamatan, pagar sekolah, kawalan akses dan kemudahan fizikal yang boleh diakses. Sebaliknya, aspek-aspek lain yang sama penting, termasuk kesejahteraan emosi pelajar, rasa kebersamaan, keterangkuman serta pengalaman harian pelajar di sekolah, masih kurang diberikan perhatian.

Negara	Model/Amalan	Bidang Tumpuan
United Kingdom	Pihak Berkuasa Tempatan London Borough of Newham menegaskan komitmen mereka terhadap pendidikan inklusif—suatu prinsip yang dizahirkan secara jelas kepada semua kakitangan sekolah, ibu bapa, penjaga, serta pelajar—di Sekolah Rendah Cleves.³⁰ Walaupun berdepan cabaran seperti 82% pelajar datang dari pelbagai komuniti etnik minoriti dan tidak bertutur dalam Bahasa Inggeris sebagai bahasa pertama, Cleves kekal komited menyediakan pendidikan untuk semua. Semua dasar dan prosedur direka bentuk untuk menampung kepelbagaian pelajar di sekolah. Hal ini tercermin dalam struktur, kurikulum dan persekitaran pembelajaran sekolah. Seni bina sekolah ini tidak konvensional, dengan rekabentuk bangunan unik yang merangkumi empat bahagian bangunan berkonsep pelan terbuka masing-masing untuk kumpulan nurseri dan prasekolah, Tahun 1 dan Tahun 2, Tahun 3 dan Tahun 4, serta Tahun 5 dan Tahun 6. Setiap bahagian mempunyai akses kepada dewan pendidikan jasmani (PJ) sepanjang hari, iaitu setiap pelajar boleh mempelajari kemahiran bantu diri. Waktu makan tengah hari disepadukan ke dalam kurikulum, dengan pelajar makan bersama orang dewasa yang turut menjalankan sesi bagi mata pelajaran tertentu, sekali gus membolehkan mereka bergerak ke ruang khusus bagi setiap mata pelajaran. Sistem kakitangan yang fleksibel juga berbeza daripada sistem sedia ada di United Kingdom, iaitu seorang guru biasanya mengendalikan 30 orang pelajar. Di Cleves, Penolong Guru Besar mengetuai pasukan pelbagai disiplin yang terdiri daripada guru, jururawat taska dan pembantu pengajar untuk merancang serta melaksanakan kurikulum yang dipelbagaikan yang memberi manfaat kepada semua pelajar.	Pendidikan inklusif untuk kanak-kanak daripada pelbagai komuniti etnik minoriti, yang tidak bertutur dalam bahasa pengantar utama / bahasa majoriti

³⁰ Ingrid Körner et al., *Towards Inclusive Education: Examples of Good Practices of Inclusive Education* (Belgium: Inclusion Europe, n.d.), https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2019/01/Best-Practice-Education_EN-FINALWEB.pdf (diakses Januari 4, 2026).

Negara	Model/Amalan	Bidang Tumpuan
Austria	Projek “Mehrstufenklasse” di Pusat Amali Sekolah Latihan Pedagogi di Vienna telah dibangunkan sebagai satu inisiatif eksperimen dalam sistem pendidikan awam. Projek ini menempatkan semua pelajar berumur antara 10 hingga 16 tahun, termasuk pelajar kelainan upaya, dalam bilik darjah yang sama. Setiap bilik darjah terdiri daripada antara 18 hingga 22 orang pelajar, manakala sekumpulan lapan hingga sembilan orang guru bertanggungjawab membimbing dan menyokong proses pembelajaran mereka.³¹ Melalui pendekatan ini, guru berperanan sebagai fasilitator dalam bilik darjah, sekali gus memberi ruang kepada pelajar untuk mengambil tanggungjawab yang lebih besar terhadap pembelajaran mereka sendiri. Antara objektif utama model ini ialah menyediakan pengajaran pemulihan yang disesuaikan dengan keperluan individu pelajar yang mempunyai latar belakang dan keperluan pembelajaran yang pelbagai, memperkukuh imej sendiri dan keyakinan diri pelajar, serta menggalakkan pencapaian pembelajaran yang bersifat individu. Pelajar diberikan kebebasan untuk belajar mengikut kadar pembelajaran masing-masing, dengan sukatan pembelajaran kebanyakannya disusun berdasarkan modul-modul yang berasaskan tema atau topik tertentu. Pelajar juga diberi peluang untuk merancang jadual pembelajaran mereka sendiri. Walau bagaimanapun, pada permulaan setiap sesi pembelajaran, guru lazimnya akan memberikan panduan dan penerangan awal sebelum pelajar meneruskan tugas mereka mengikut tahap pembelajaran masing-masing. Sistem yang dikenali sebagai “flow chart” ini membolehkan pembelajaran yang lebih fleksibel, termasuk bagi pelajar kelainan upaya. Antara objektif pendekatan ini ialah memastikan pelajar dapat memahami dan menguasai pengetahuan baharu mengikut kadar pembelajaran mereka sendiri, menggalakkan pembelajaran yang terarah sendiri melalui kebebasan memilih bahan dan kaedah pembelajaran yang paling sesuai dengan keperluan masing-masing, serta mendorong pelajar untuk membuat refleksi terhadap perkembangan dan pencapaian pembelajaran mereka.	Pendidikan inklusif melalui pembelajaran rakan sebaya dan mendengar pendapat golongan muda
Jepun	Buli, yang dikenali sebagai “Ijime” dalam bahasa Jepun, telah lama menjadi isu yang serius di Jepun, dengan jumlah kes yang direkodkan mencecah 414,378 pada tahun akademik 2018.³²	Usaha sama dan pelbagai peringkat antara semua pihak berkaitan untuk menangani kes buli di sekolah

³¹ Ibid.³² Julian Ryall, “Why Is Bullying So Vicious in Japanese Schools?,” Deutsche Welle, Oktober 29, 2018, <https://www.dw.com/en/why-is-bullying-so-vicious-in-japanese-schools/a-46074534>

Negara	Model/Amalan	Bidang Tumpuan
	Bagi menangani isu tersebut, kerajaan Jepun telah memperkenalkan Akta Penggalakan Langkah-Langkah Pencegahan Buli (<i>Act for the Promotion of Measures to Prevent Bullying</i>). Akta ini menekankan beberapa aspek utama, termasuk pemahaman mengenai konsep pencegahan buli, pengesanan awal kes buli, serta tindak balas yang sewajarnya terhadap insiden buli yang berlaku. Akta tersebut turut memperuntukkan tanggungjawab bersama dalam usaha mencegah buli dan membantu mangsa. Pihak yang dikenal pasti sebagai bertanggungjawab termasuk kerajaan pusat dan kerajaan tempatan, pihak sekolah (termasuk pengendali sekolah, guru dan kakitangan lain), serta ibu bapa atau penjaga.³³ Di bawah Bab 3 akta tersebut, langkah-langkah asas yang digariskan adalah seperti berikut: Perkara 15: Pencegahan Buli di Sekolah Pihak sekolah dan pengendali sekolah hendaklah menggalakkan pendidikan moral serta pembelajaran berasaskan pengalaman bagi memupuk empati dan hubungan sosial yang positif dalam kalangan pelajar. Mereka juga hendaklah menyokong inisiatif yang diterajui oleh pelajar untuk mencegah buli, serta melaksanakan program kesedaran yang melibatkan pelajar, ibu bapa atau penjaga, guru dan komuniti setempat. Perkara 16: Pengesanan Awal Buli Tinjauan berkala dan pemantauan yang berterusan hendaklah dilaksanakan bagi mengenal pasti kes buli pada peringkat awal. Kerajaan pusat dan kerajaan tempatan perlu mewujudkan mekanisme untuk menerima aduan serta menyediakan perkhidmatan konsultasi dan sokongan, bagi memastikan kanak-kanak, keluarga dan kakitangan sekolah mempunyai akses kepada bantuan yang diperlukan. Pada masa yang sama, langkah-langkah tersebut hendaklah dilaksanakan dengan mengambil kira dan melindungi hak-hak pelajar. Perkara 17: Kerjasama dengan Organisasi Berkaitan Kerajaan hendaklah menggalakkan kerjasama antara kementerian, sekolah, keluarga, komuniti dan organisasi swasta dalam usaha menyokong mangsa buli serta membimbing individu yang melakukan perbuatan buli. Pendekatan ini bertujuan memastikan tindak balas yang menyeluruh, bersepadu dan berasaskan komuniti dalam menangani isu buli. Perkara 18: Latihan dan Sokongan kepada Tenaga Kerja Bagi meningkatkan keberkesanan usaha pencegahan dan penanganan buli, kerajaan bertanggungjawab menyediakan latihan serta menempatkan guru dan tenaga profesional yang berkelayakan (contoh, pakar dalam bidang psikologi dan kebajikan). Pihak sekolah juga hendaklah menyediakan latihan yang sistematik kepada kakitangan sekolah berkaitan pencegahan dan pengurusan kes buli.	

³³ Kementerian Kehakiman, Jepun, *Act for the Promotion of Measures to Prevent Bullying*, Act No. 71 of 2013, Japanese Law Translation Database System, diakses Januari 4, 2026, https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3748/en#je_s1.

Negara	Model/Amalan	Bidang Tumpuan
	Perkara 19: Langkah-Langkah Menangani Buli Siber Menyedari cabaran khusus yang ditimbulkan oleh buli siber, pihak sekolah hendaklah mendidik pelajar serta ibu bapa atau penjaga mengenai risiko yang berkaitan dengannya dan langkah-langkah yang perlu diambil apabila insiden berlaku. Kerajaan pula perlu menyokong pembangunan sistem pemantauan yang bersesuaian serta membantu mangsa mendapatkan pemadaman kandungan yang memudaratkan atau mengenal pasti pelaku melalui saluran perundangan yang tersedia. Perkara 20: Penyelidikan dan Penilaian Kerajaan hendaklah menjalankan kajian bagi menilai dan menambah baik strategi pencegahan serta tindak balas terhadap isu buli, termasuk aspek sokongan kepada mangsa dan pengendalian kes buli siber. Dapatan kajian tersebut hendaklah disebarluaskan kepada umum. Perkara 21: Kesedaran Awam Usaha hendaklah dilaksanakan untuk meningkatkan kesedaran masyarakat mengenai kesan psikologi dan fizikal akibat buli, kepentingan pencegahan buli, serta sistem sokongan yang tersedia untuk mangsa dan pihak yang terjejas. Perkara 22: Jawatankuasa Anti-Buli di Peringkat Sekolah Pihak sekolah hendaklah menubuhkan sebuah jawatankuasa khusus bagi menangani isu buli yang terdiri daripada guru, kakitangan sekolah, tenaga profesional (seperti ahli psikologi dan pekerja kebajikan), serta pihak-pihak lain yang berkaitan. Jawatankuasa ini bertanggungjawab menyelaraskan dan melaksanakan usaha-usaha pencegahan, pemantauan dan tindak balas terhadap kes-kes buli di sekolah. Perkara 23: Prosedur Tindak Balas terhadap Kes Buli • Kewajipan Melaporkan: Mana-mana orang dewasa (termasuk guru, kakitangan sekolah, pegawai kerajaan tempatan, ibu bapa atau penjaga, dan pihak lain yang berkaitan) yang menerima aduan atau perkongsian daripada seorang kanak-kanak berkaitan kejadian buli hendaklah melaporkan perkara tersebut kepada pihak sekolah yang berkenaan atau mengambil langkah yang sewajarnya. • Tindakan Sekolah: Apabila menerima laporan atau mempunyai alasan munasabah untuk mengesyaki berlakunya kejadian buli, pihak sekolah hendaklah menjalankan siasatan dengan segera dan melaporkan hasil siasatan tersebut kepada pihak pengendali sekolah. • Kes Buli yang Disahkan: Sekiranya kejadian buli disahkan berlaku, pihak sekolah hendaklah: ▪ Menyediakan sokongan berterusan kepada mangsa dan ibu bapa atau penjaganya. ▪ Memberikan bimbingan, nasihat atau intervensi yang bersesuaian kepada pelaku serta ibu bapa atau penjaganya. ▪ Melibatkan tenaga profesional dalam bidang psikologi, kebajikan atau bidang berkaitan bagi membantu pengurusan kes.	

Negara	Model/Amalan	Bidang Tumpuan
	• Langkah Keselamatan Pendidikan: Pihak sekolah hendaklah memastikan persekitaran pembelajaran yang selamat untuk semua pihak yang terlibat. Langkah-langkah yang diambil boleh termasuk pengasingan sementara antara mangsa dan pelaku, seperti menempatkan pelaku di ruang atau persekitaran pembelajaran yang berbeza apabila diperlukan. • Komunikasi dengan Ibu Bapa atau Penjaga: Pihak sekolah hendaklah memastikan ibu bapa atau penjaga bagi kedua-dua pihak sentiasa dimaklumkan mengenai perkembangan kes bagi mengelakkan salah faham atau pertikaian. • Kes yang Melibatkan Unsur Jenayah: Sekiranya kejadian buli berkemungkinan merupakan suatu kesalahan jenayah atau menimbulkan risiko bahaya yang serius kepada mana-mana pihak, sekolah hendaklah memaklumkan perkara tersebut kepada pihak polis dan bekerjasama dengan mereka dalam tindakan susulan yang diperlukan. Perkara 24: Peranan Pihak Pengendali Sekolah Apabila menerima laporan berkaitan kejadian buli, pihak pengendali sekolah hendaklah memberikan sokongan yang diperlukan kepada sekolah, mengarahkan sekolah untuk mengambil tindakan yang sewajarnya, atau menjalankan siasatan secara langsung sekiranya keadaan memerlukan. Perkara 25: Tindakan Disiplin oleh Sekolah Apabila difikirkan perlu, pengetua, guru besar dan guru boleh mengenakan tindakan disiplin terhadap pelajar yang melakukan perbuatan buli, selaras dengan peruntukan yang ditetapkan di bawah Akta Pendidikan Sekolah (<i>School Education Act</i>). Perkara 26: Penggantungan Persekolahan Lembaga pendidikan perbandaran boleh menggantung persekolahan pelajar yang terlibat dalam perbuatan buli atau mengambil tindakan lain yang setara bagi memastikan mangsa buli dan pelajar lain dapat meneruskan pembelajaran dalam persekitaran yang selamat dan bebas daripada tekanan. Tindakan ini dilaksanakan berdasarkan peruntukan yang ditetapkan di bawah Akta Pendidikan Sekolah (<i>School Education Act</i>). Perkara 27: Sistem Kerjasama Antara Sekolah Kerajaan tempatan hendaklah membangunkan sistem yang memudahkan kerjasama antara sekolah bagi memastikan sokongan, pemantauan dan bimbingan dapat diberikan secara berterusan, termasuk dalam situasi di mana mangsa dan pelaku berdaftar di institusi pendidikan yang berbeza.	

Negara	Model/Amalan	Bidang Tumpuan
Korea Selatan	Korea Selatan sering dikaitkan dengan masalah buli yang serius dalam kalangan pelajar sekolah. Dalam beberapa kes yang ekstrem, mangsa buli telah mengambil nyawa sendiri akibat penderaan dan tekanan berterusan yang dialami. Salah satu contoh yang sering dirujuk ialah kes Seung-min, seorang kanak-kanak berusia 13 tahun yang terjun dari tingkap tingkat tujuh rumahnya selepas menjadi mangsa buli oleh rakan-rakan sekolahnya. Menurut laporan, beliau telah mengalami pelbagai bentuk penderaan, termasuk dibakar dengan pemetik api dan dililit pada leher dengan wayar elektrik.³⁴ Sebagai respons terhadap isu keganasan di sekolah, kerajaan Korea Selatan telah memperkenalkan Pelan Komprehensif Pembasmian Keganasan Sekolah (<i>Comprehensive School Violence Eradication Plan</i>) bagi melindungi pelajar daripada semua bentuk keganasan di sekolah serta menggalakkan persekitaran pembelajaran yang selamat dan menyokong perkembangan pelajar. Di bawah pelan baharu ini, tindakan disiplin yang lebih tegas akan dikenakan terhadap pelajar yang terlibat dalam keganasan. Antaranya termasuk penyimpanan rekod kesalahan berkaitan keganasan dalam Rekod Kehidupan dan Akademik Pelajar Sekolah Menengah (<i>Students' Life and Academic Record in High School</i>) sehingga empat tahun selepas pelajar tersebut menamatkan persekolahan.³⁵ Mangsa buli juga akan ditempatkan di bilik darjah yang berasingan bagi memastikan keselamatan mereka sementara proses siasatan dan tindakan lanjut sedang dijalankan.	- Langkah-langkah untuk memastikan pelaku bertanggungjawab - Mengutamakan kesejahteraan mangsa yang terselamat
Itali	Pada Jun 2024, Itali telah menggubal satu undang-undang bagi mencegah dan membanteras semua bentuk buli dan buli siber. Antara langkah utama yang diperuntukkan di bawah Undang-Undang No. 71 adalah seperti berikut:³⁶ Penubuhan Jawatankuasa Pakar: Kementerian Pendidikan Itali dikehendaki menubuhkan sebuah jawatankuasa teknikal yang terdiri daripada pakar dalam bidang psikologi, pedagogi dan komunikasi digital bagi memberikan nasihat serta panduan mengenai strategi pencegahan buli. Kempen Kesedaran Awam: Kerajaan dikehendaki melaksanakan kempen kesedaran awam secara berkala di peringkat kebangsaan untuk meningkatkan pemahaman masyarakat mengenai buli, buli siber dan penggunaan alat kawalan ibu bapa (<i>parental control tools</i>).	Undang-undang bagi mencegah perbuatan buli dan buli siber

³⁴ Paula Hancocks, "South Korea Teenagers Bullied to Death," *CNN World*, Julai 26, 2012, <https://edition.cnn.com/2012/07/25/world/asia/south-korea-school-bully>.

³⁵ Kementerian Pendidikan South Korea, *School Violence Records to Be Preserved up to 4 Years, and Reflected in College Admissions*, press release, Office for Government Policy Coordination, 2023, <https://share.google/pHSpEpASMjppqTU3> (diakses Januari 4, 2026).

³⁶ Dante Figueroa, "Italy: Law to Prevent Bullying and Cyberbullying Enacted," *Library of Congress*, Julai 15, 2024, <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2024-07-14/italy-law-to-prevent-bullying-and-cyberbullying-enacted>.

Negara	Model/Amalan	Bidang Tumpuan
	Talian Bantuan untuk Mangsa: Satu talian bantuan awam bebas tol yang beroperasi 24 jam sehari, dikenali sebagai “<i>Emergency Childhood 114</i>”, diwujudkan bagi menyediakan bantuan psikologi dan perundangan kepada mangsa serta keluarga mereka. Dalam kes-kes yang serius, perkhidmatan ini juga perlu menyelaraskan tindakan bersama pihak penguatkuasa undang-undang. Pengumpulan Data di Peringkat Kebangsaan: Institut Statistik Kebangsaan Itali bertanggungjawab menjalankan tinjauan dwitahunan bagi menilai kelaziman kejadian buli dan buli siber, serta mengenal pasti kumpulan yang berisiko menjadi mangsa. Inisiatif di Peringkat Wilayah: Wilayah-wilayah di Itali digalakkan untuk menyediakan perkhidmatan sokongan psikologi di sekolah. Langkah ini bertujuan menyokong perkembangan emosi pelajar serta mencegah tingkah laku berisiko.	

8.0 Pemahaman “Sekolah Selamat dan Inklusif” oleh Pihak Guru dan Pelajar Sekolah Awam

Semasa temu bual bersama peserta kaji selidik KRYSS Network, kami meneliti bagaimana guru dan pelajar memahami konsep “persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif” di sekolah awam Malaysia. Para guru mentakrifkan sekolah yang selamat dan inklusif bukan sekadar sebagai ruang fizikal yang melindungi pelajar daripada ancaman dan bahaya, tetapi juga sebagai persekitaran yang menyokong kesejahteraan emosi dan mental pelajar, sekali gus membolehkan mereka berasa selamat dan selesa untuk mencapai potensi sepenuhnya (rujuk Lampiran 1 untuk maklumat lanjut).

Seorang guru dari Perak menggambarkan persekitaran sedemikian sebagai suatu keadaan di mana “pelajar daripada semua latar belakang dan keadaan diberikan peluang yang maksimum untuk pembelajaran mereka”. Walau bagaimanapun, beliau berpandangan bahawa keterangkuman, sebagaimana yang difahami dalam pelaksanaan semasa oleh KPM, masih banyak tertumpu kepada pelajar berkeperluan khas.

Kepentingan mewujudkan ruang yang selamat secara holistik, yang membolehkan pelajar menumpukan perhatian kepada pembelajaran, membangunkan kemahiran sosial dan mengalami perkembangan emosi yang sihat, turut ditekankan oleh seorang guru dari Selangor. Seorang lagi guru dari Perak serta seorang guru dari sebuah sekolah awam di kawasan luar bandar turut menyatakan bahawa KPM telah memperkenalkan Dasar Pendidikan Inklusif dan Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia 2013–2025 (PPPM), yang menekankan penempatan guru pendidikan khas, penyediaan unit bimbingan dan kaunseling, pelaksanaan program pendidikan inklusif serta latihan profesional untuk guru.³⁷ Menurut para guru tersebut, semua aspek ini merupakan faktor penting yang menyumbang kepada pembentukan persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif.

³⁷ Kementerian Pendidikan Malaysia, *Malaysia Education Blueprint 2013–2025 (Preschool to Post-Secondary Education)*, ringkasan eksekutif, Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2012, <https://www.pmo.gov.my/wp-content/uploads/2019/07/Malaysia-Education-Blueprint-2013-2025.pdf> (diakses Januari 21, 2026).

Walaupun terdapat pemahaman sedemikian, dua orang guru di Sabah mengakui bahawa visi mereka terhadap persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif masih belum direalisasikan atau dilaksanakan sepenuhnya di sekolah. Banyak usaha untuk mewujudkan rasa kebersamaan dan keterangkuman dalam kalangan pelajar digambarkan sebagai inisiatif yang digerakkan secara individu oleh guru. Dapatan ini menunjukkan bahawa pemahaman mengenai keselamatan dan keterangkuman yang melangkaui aspek fizikal masih belum difahami atau diterima secara meluas oleh sebahagian pendidik dan pentadbir sekolah.

Keempat puluh tiga orang pelajar yang ditemu bual turut berkongsi pandangan yang hampir serupa tentang maksud persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif. Secara umumnya, mereka menggambarannya sebagai ruang yang memberikan sokongan dari segi emosi dan mental, di samping menyediakan infrastruktur yang lebih mudah diakses dan inklusif bagi pelajar kelainan upaya. Daripada jumlah tersebut, 22 orang pelajar menyatakan keperluan untuk sokongan yang lebih besar daripada pihak sekolah dalam pelbagai aspek. Antaranya termasuk pengiktirafan terhadap kepentingan kesihatan mental melalui inisiatif seperti sambutan Hari Kesihatan Mental, usaha menggalakkan interaksi yang sihat antara rakan sebaya bagi meningkatkan keterangkuman sosial, serta sokongan terhadap pembelajaran dan pengurusan emosi.

Tiga orang pelajar turut mengemukakan cadangan tentang cara untuk mencapai matlamat tersebut, termasuk melalui penganjuran lebih banyak bengkel pelajar, pertunjukan bakat, aktiviti penglibatan komuniti dan program sosial yang diterajui oleh pelajar sendiri. Salah satu contoh yang telah dilaksanakan ialah *Interact Club*,³⁸ sebuah kelab di bawah *Rotary International* yang bertujuan membangunkan kemahiran kepimpinan dalam kalangan belia berumur antara 12 hingga 18 tahun. Dapatan ini mencerminkan tahap kesedaran sendiri yang tinggi dalam kalangan pelajar, memandangkan ramai daripada mereka mampu mengenal pasti dan menghuraikan faktor-faktor yang menyumbang kepada rasa selamat dan kebersamaan di sekolah.

Selain itu, empat orang pelajar secara khusus menekankan keperluan untuk lebih banyak ruang selamat di sekolah. Contoh yang diberikan termasuk perpustakaan yang selamat dan mesra pelajar, bilik darjah yang mempunyai laluan keluar masuk yang selamat untuk kegunaan semasa kecemasan, lebih banyak ruang tempat duduk di kawasan terbuka, serta sesi meditasi bagi membantu pelajar berehat dan mengurus tekanan.

Dua orang pelajar turut mengetengahkan satu lagi aspek penting yang menyumbang kepada persekitaran sekolah yang selamat, iaitu latihan yang lebih baik untuk guru dan kewujudan lebih ramai guru yang mesra serta mudah didekati. Menurut mereka, apabila guru bersikap lebih terbuka dan menyokong, pelajar akan berasa lebih selamat dan selesa untuk mendapatkan bantuan apabila berhadapan dengan masalah di sekolah. Perkara ini amat penting memandangkan salah satu isu yang berulang kali dibangkitkan oleh pelajar sekolah awam ialah hubungan guru-pelajar yang kurang baik, yang digambarkan sebagai kekurangan pemahaman atau rasa hormat terhadap pelajar.

Akhir sekali, beberapa pelajar lain turut mentafsirkan sekolah yang selamat sebagai sebuah ruang yang membolehkan mereka berasa selesa. Menurut mereka, perkara ini boleh dicapai melalui pelaksanaan kod pakaian yang lebih fleksibel serta penyediaan akses kepada bekalan air minuman bersih yang mudah diperoleh.

³⁸ "Interact Clubs," Rotary International, diakses Januari 4, 2026, <https://www.rotary.org/en/get-involved/interact-clubs>.

9.0 Cadangan

Berdasarkan pengalaman dan realiti kehidupan yang dikongsikan oleh guru dan pelajar mengenai persekitaran pembelajaran mereka, cadangan-cadangan berikut dikemukakan:

Memperkuh Latihan Pra-Perkhidmatan dan Dalam Perkhidmatan untuk Guru: Guru perlu dilengkapi dengan pengetahuan, kemahiran dan kecekapan yang mencukupi untuk mengenal pasti, menangani dan memberikan respons yang sewajarnya terhadap isu-isu serius seperti buli, gangguan seksual dan serangan seksual di sekolah awam Malaysia. Bagi mencapai matlamat ini, pendidik perlu mengikuti latihan pra-perkhidmatan dan latihan dalam perkhidmatan secara berterusan bagi memastikan mereka sentiasa peka, prihatin dan profesional dalam menangani isu-isu yang memberi kesan kepada keselamatan dan kesejahteraan pelajar, termasuk jenayah seksual yang melibatkan pelajar.³⁹ Memandangkan terdapat kes di mana guru didapati mengabaikan atau tidak mengambil serius aduan dan kebimbangan yang dibangkitkan oleh pelajar (rujuk Lampiran 2), latihan ini penting bagi memastikan kebajikan, keselamatan dan kesejahteraan mangsa sentiasa diberi keutamaan. Pada masa yang sama, guru perlu mempunyai kepekaan dan kefahaman yang diperlukan untuk mengambil tindakan yang tegas dan bersesuaian bagi melindungi kanak-kanak dalam persekitaran pembelajaran mereka.

Menetapkan Prosedur Operasi Standard (SOP) yang Jelas Untuk Mengelakkan Pelaksanaan yang Bersifat Arbitrari: Respons yang diberikan oleh guru menunjukkan bahawa masih terdapat kekurangan kesedaran mengenai garis panduan dan arahan yang telah dikeluarkan oleh KPM. Antaranya termasuk amalan sesetengah guru mengikuti pelajar mereka di media sosial atau memuat naik gambar pelajar tanpa memperoleh persetujuan bertulis terlebih dahulu. Dalam era media sosial, terdapat juga situasi di mana guru menghasilkan kandungan digital bersama pelajar yang kemudiannya menerima jumlah tontonan dan interaksi yang tinggi. Keadaan ini berpotensi mendedahkan pelajar kepada pelbagai risiko dalam talian, termasuk ancaman daripada individu yang berniat jahat terhadap kanak-kanak. Sehubungan itu, KPM perlu mewujudkan SOP yang jelas bagi mengendalikan kes-kes yang boleh mewujudkan persekitaran sekolah yang tidak selamat. SOP tersebut perlu bersifat terperinci, mudah difahami dan dikomunikasikan secara berkesan kepada semua guru serta kakitangan sekolah. Pelaksanaannya juga tidak seharusnya bergantung semata-mata kepada pengeluaran surat pekeliling, tetapi perlu disertai dengan mekanisme pemantauan dan penilaian yang berkesan bagi memastikan pematuhan dan pelaksanaan yang konsisten.

Mewajibkan Saringan Latar Belakang: Terdapat beberapa kes yang dibangkitkan oleh pelajar, selain kes-kes lain yang dilaporkan secara terbuka, yang melibatkan guru dan kakitangan sekolah yang bersikap perkauman, menghukum secara melulu atau menunjukkan tingkah laku yang tidak sesuai terhadap kanak-kanak.⁴⁰ Dalam kes yang lebih serius, terdapat juga individu yang mempunyai rekod berkaitan kesalahan jenayah. Oleh itu, proses saringan latar belakang yang menyeluruh perlu diwajibkan semasa pengambilan guru, jurulatih sukan, sukarelawan, pembantu pengajar, pengawal keselamatan, pekerja kantin dan individu lain yang berinteraksi secara langsung dengan pelajar. Cadangan ini juga selaras dengan saranan yang pernah dikemukakan oleh bekas Menteri Pendidikan.⁴¹

³⁹ Maszlee Malik, "Making Our Schools a Safer Place: a Proposal from an Ex-MoE," *The Malay Mail*, May 20, 2021, <https://www.malaymail.com/news/what-you-think/2021/05/20/making-our-schools-a-safer-place-a-proposal-from-an-ex-moe-maszlee-malik/1975557>.

⁴⁰ "The 17-Year-Old Exposing Rape Culture in Malaysian Schools." Antara contoh kes dalam talian ialah hantaran pada akaun Facebook pengetua sekolah Ain Husniza yang menggelarnya sebagai "anak syaitan".

⁴¹ Malik, "Making Our Schools a Safer Place: a Proposal from an Ex-MoE."

Mewujudkan Pasukan Pelbagai Kepakaran di Sekolah: Guru pada masa ini berdepan dengan pelbagai tuntutan dan tanggungjawab yang semakin kompleks. Dalam banyak keadaan, mereka tidak semestinya mempunyai kemahiran, pengetahuan, pengalaman atau kepakaran yang diperlukan untuk menangani semua isu yang dihadapi oleh pelajar, khususnya yang berkaitan dengan buli, gangguan seksual dan serangan seksual. Selain itu, guru juga tidak terkecuali daripada memiliki bias atau prejudis yang tidak disedari, yang boleh mempengaruhi pertimbangan dan tindak balas mereka terhadap sesuatu situasi. Jika tidak ditangani, perkara ini berisiko membawa kepada penghakiman yang tidak adil dan seterusnya mengekalkan pelbagai bentuk kemudaratan terhadap pelajar. Oleh itu, guru memerlukan sokongan daripada sebuah pasukan pelbagai kepakaran yang terdiri daripada profesional dalam bidang yang berkaitan, seperti psikologi, kaunseling, kerja sosial, perlindungan kanak-kanak dan kesihatan mental. Pasukan ini boleh membantu sekolah menangani kes-kes yang lebih kompleks dan serius, khususnya yang melibatkan buli, gangguan seksual dan serangan seksual, di samping memastikan pelajar menerima sokongan yang bersesuaian dengan keperluan mereka.

Mengagihkan Kuasa dan Proses Membuat Keputusan kepada Pasukan Pelbagai Kepakaran dan Pelbagai Pihak Berkepentingan di Peringkat Tempatan: Bagi mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih responsif terhadap keperluan setiap sekolah dan pelajarnya, termasuk pelajar berkeperluan khas, pendekatan desentralisasi kuasa wajar dipertimbangkan. Pendekatan ini melibatkan pemindahan sebahagian kuasa membuat keputusan ke peringkat daerah dan sekolah, sebagaimana yang telah diamalkan di beberapa negara seperti United Kingdom, Sweden, Belanda, Finland, Kanada dan Australia.⁴²

Rasional di sebalik pengagihan kuasa adalah bahawa pihak berkepentingan di peringkat tempatan serta pihak sekolah lebih memahami keperluan komuniti dan pelajar di kawasan masing-masing. Oleh itu, mereka berada dalam kedudukan yang lebih baik untuk membuat keputusan berkaitan pengagihan peruntukan, sumber dan intervensi yang paling sesuai untuk memenuhi keperluan pelajar. Dalam konteks Malaysia, pemindahan kuasa ini boleh dilaksanakan secara berperingkat. Pada masa yang sama, latihan dan pembangunan kapasiti perlu diberikan kepada pengetua dan guru besar memandangkan mereka sememangnya memainkan peranan utama dalam pengurusan sekolah serta menjadi penghubung antara guru, ibu bapa dan pelbagai peringkat dalam sistem pendidikan. Latihan tersebut penting bagi memastikan mereka bersedia memikul tanggungjawab yang lebih luas dengan visi, kerangka dan mekanisme pelaksanaan yang jelas.

Walau bagaimanapun, bagi memastikan kuasa yang diberikan tidak disalahgunakan serta prinsip ketelusan, integriti dan akauntabiliti terus dipelihara, mekanisme membuat keputusan yang melibatkan pasukan pelbagai kepakaran dan pelbagai pihak berkepentingan perlu diwujudkan sebagai amalan terbaik. Pada masa yang sama, desentralisasi kuasa tidak seharusnya diterjemahkan sebagai pengukuhan hierarki kuasa sedia ada. Keberkesanan pelaksanaannya bergantung kepada beberapa persoalan penting:

- Apabila ibu bapa dipanggil ke sekolah untuk membincangkan isu yang melibatkan pelajar, siapakah yang menentukan agenda perbincangan? Adakah ibu bapa benar-benar dilibatkan sebagai rakan kerjasama, atau sekadar hadir sebagai pihak yang perlu mematuhi keputusan yang telah ditetapkan?
- Adakah pelajar mempunyai kuasa sebenar dalam membuat keputusan melalui inisiatif seperti "Pasukan Sekolah Selamat", atau mereka hanya dilibatkan secara simbolik tanpa pengaruh yang bermakna terhadap keputusan yang dibuat?
- Apabila pihak sekolah melibatkan ibu bapa dalam kes buli siber, perspektif siapakah yang diberi keutamaan dalam proses membuat keputusan dan penyelesaian kes?

Kerjasama yang sebenar perlu berasaskan perkongsian kuasa, dan bukannya sekadar proses konsultasi atau penyampaian maklumat. Semua pihak yang dikenal pasti sebagai pihak berkepentingan perlu bertindak berasaskan kepentingan terbaik pelajar. Sehubungan itu, pendekatan kolaboratif yang berpusatkan pelajar perlu diterapkan dalam mengenal pasti pihak-pihak yang dipercayai oleh pelajar untuk mewakili dan mempertahankan hak mereka. Dalam kes yang melibatkan buli, gangguan seksual dan serangan seksual, pelajar seharusnya diberikan ruang untuk menentukan siapa yang mereka mahu terlibat dalam proses sokongan dan membuat keputusan. Individu tersebut mungkin terdiri daripada ibu bapa, tetapi boleh juga melibatkan kaunselor, pekerja sosial, wakil organisasi masyarakat sivil, adik-beradik yang lebih dewasa atau ahli komuniti yang dipercayai.

Bagi urusan tadbir urus sekolah yang lebih umum, seperti pengurusan peruntukan, program PIBG dan perkara-perkara berkaitan pentadbiran sekolah, ibu bapa sememangnya boleh dan wajar dilibatkan secara aktif. Walau bagaimanapun, akauntabiliti perlu diwujudkan sekiranya pandangan pelajar diketepikan tanpa justifikasi yang munasabah. Dalam hal-hal yang berpotensi memberi kesan negatif atau menambah kemudatan kepada pelajar, pelajar juga wajar diberikan hak untuk membantah atau menolak keputusan yang dibuat.

Memastikan Ketelusan dalam Dapatan Kajian KPM serta Pelaporan Kes Buli, Gangguan Seksual dan Serangan Seksual: Terlalu kerap, sekolah dituduh cuba menutup atau menyembunyikan isu serta masalah yang berlaku dalam institusi mereka.⁴³ Penerbitan dapatan kajian dan laporan secara terbuka kepada umum dapat membantu meningkatkan keyakinan masyarakat terhadap KPM dan sekolah yang terlibat. Ketelusan sedemikian juga dapat menjadi asas kepada perbincangan yang lebih bermakna, di samping menggalakkan komitmen dan kesungguhan politik untuk menangani isu-isu yang dikenal pasti secara lebih berkesan.

Mengamalkan Pendekatan Pedagogi yang Berpusatkan Pelajar: Berdasarkan contoh amalan terbaik di peringkat antarabangsa, pendekatan pedagogi yang berpusatkan pelajar perlu memberi penekanan kepada pembangunan imej sendiri yang positif, keyakinan diri dan pencapaian pembelajaran yang disesuaikan dengan keperluan individu pelajar, dengan bimbingan yang sewajarnya daripada guru. Pelaksanaan pendekatan ini memerlukan pengoptimuman sumber sedia ada serta pelaksanaan audit yang berkala bagi memastikan peruntukan dan sumber sekolah digunakan berdasarkan keperluan sebenar pelajar. Dengan cara ini, setiap pelajar berpeluang memperoleh pengalaman pembelajaran yang lebih bermakna dan sesuai dengan keupayaan serta keperluan masing-masing.

Mewujudkan Perlindungan Pemberi Maklumat yang Bebas dan Menyeluruh: Gangguan dan tindakan balas terhadap pemberi maklumat merupakan satu realiti yang membimbangkan dalam sektor pendidikan awam. Ancaman yang diterima oleh Ain Husniza, tiga remaja Sabah yang kemudiannya menjadi plaintif dalam tindakan di Mahkamah Tinggi, serta guru pemberi maklumat KPM, Cikgu Nurhaizah Ejab, merupakan antara contoh yang menunjukkan kewujudan budaya intimidasi terhadap individu yang tampil melaporkan salah laku atau ketidakadilan dalam sistem pendidikan.⁴⁴ Pelbagai laporan media turut menunjukkan dakwaan bahawa terdapat pegawai KPM yang mengugut mangsa supaya menghentikan pemberian keterangan, selain campur tangan dalam siasatan dalaman yang masih berterusan.⁴⁵ Keadaan ini menunjukkan bahawa pelajar, guru dan ibu bapa yang melaporkan salah laku oleh pendidik perlu diberikan ruang untuk didengar, dipercayai dan dilindungi. Mereka juga memerlukan sokongan fizikal serta sokongan mental dan emosi yang mencukupi sepanjang proses pelaporan dan siasatan.

⁴³ "Don't Cover up Bullying, Schools Told," *The Star Online*, Januari 3, 2025,

<https://www.thestar.com.my/news/nation/2025/01/03/dont-cover-up-bullying-schools-told>;

Margarita Peredaryenko and Aveyce Heng, "From Outrage to Action: Closing Malaysia's Loopholes on School Bullying," *Business Today*, Ogos 16, 2025,

<https://www.businesstoday.com.my/2025/08/16/from-outrage-to-action-closing-malaysias-loopholes-on-school-bullying>.

⁴⁴ Hadi Azmi, "Malaysian Teen Threatened for Revealing Her Teacher Joked About Rape," *Benar News*, Mei 6, 2025,

<https://www.benarnews.org/english/news/malaysian/my-teen-rape-threat-0506202170623.html>;

Jason Santos, "Students Who Sued Their Teacher for Skipping Classes to Get Day in Court," *The Vibes*, September 2, 2022,

<https://www.thevibes.com/articles/education/70330/students-who-sued-their-teacher-for-skipping-classes-to-get-day-in-court>;

Desmond Davidson, "TI-M Gesa KPM Lindungi Guru Pemberi Maklumat," *The Malaysian Insight*, Julai 26, 2023,

<https://www.themalaysianinsight.com/bahasa/s/454113>.

⁴⁵ "Ethics in Education," *Tiada.Guru*, April 6, 2021,

<https://tiada.guru/updates/ethics-in-education>.

Memandangkan gangguan terhadap pemberi maklumat boleh datang daripada pegawai dalam sistem pendidikan itu sendiri, seperti yang dinyatakan oleh Cikgu Nurhaizah Ejab dalam keterangannya sebagai pemberi maklumat, perlindungan dan sokongan kepada pemberi maklumat tidak seharusnya bergantung sepenuhnya kepada KPM.⁴⁶ Sebaliknya, ia perlu disediakan oleh pihak luar yang bebas, berkelayakan dan mempunyai kepakaran yang berkaitan. Lebih membimbangkan, dasar perlindungan pemberi maklumat KPM pada masa ini tidak membenarkan saksi dalam prosiding tatatertib, sivil atau jenayah memohon perlindungan sebagai pemberi maklumat. Keadaan ini mewujudkan satu dilema yang tidak munasabah, di mana saksi yang terlibat dalam kes berkaitan sekolah terpaksa memilih sama ada untuk memberikan keterangan dalam prosiding yang dibawa oleh mangsa, atau mengekalkan perlindungan yang diberikan kepada mereka sebagai pemberi maklumat.⁴⁷

Tanpa jaminan bahawa pemberi maklumat boleh tampil dengan selamat untuk membuat laporan, usaha untuk memahami keadaan sebenar di lapangan serta menangani masalah yang berlaku secara berkesan akan terus berhadapan dengan cabaran yang besar.

Menginstitusikan dan Menyeragamkan Amalan Terbaik di Semua Sekolah: Guru dan pelajar sama-sama berkongsi bahawa sebahagian daripada amalan terbaik yang dikenal pasti di sekolah masing-masing merupakan inisiatif yang digerakkan oleh guru secara individu. Malah, kebanyakan amalan terbaik yang dikenal pasti bergantung kepada usaha guru-guru tertentu dan bukannya dasar atau sistem yang dilaksanakan secara menyeluruh. Sebagai contoh, seperti yang dibincangkan dalam Bahagian 5.0, terdapat seorang guru di sekolah Orang Asli yang membangunkan pendekatan pedagogi yang lebih pelbagai, seorang jurulatih yang mengambil inisiatif menangani isu pengasingan sosial dalam kalangan pelajar, serta seorang guru besar yang secara aktif mengingatkan warga sekolah mengenai kepentingan mendapatkan persetujuan sebelum berkongsi maklumat atau imej pelajar.

Walaupun usaha-usaha ini wajar dihargai, amalan yang bergantung kepada inisiatif individu bermaksud peluang pelajar untuk menikmati persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif banyak bergantung kepada guru yang mereka temui atau akses. Pendekatan sebegini juga tidak mampan dalam jangka panjang kerana guru yang menunjukkan amalan cemerlang boleh berpindah, bersara, meninggalkan profesion perguruan atau mengalami keletihan kerja (*burnout*).

Selain itu, penekanan yang berlebihan terhadap naratif “guru luar biasa” berisiko menutupi kelemahan sistemik yang wujud dalam sekolah awam. Ia juga boleh menyebabkan perhatian teralih daripada persoalan yang lebih penting, iaitu mengapa amalan-amalan terbaik yang telah dikenal pasti masih belum diseragamkan dan dilaksanakan secara konsisten di seluruh sistem pendidikan. Oleh itu, sokongan institusi yang mencukupi perlu diwujudkan supaya semua guru mempunyai ruang, sumber dan sokongan untuk memperkenalkan inovasi yang menyumbang kepada pembentukan persekitaran pembelajaran yang lebih selamat dan inklusif.

Persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif merupakan hak setiap pelajar tanpa mengira latar belakang mereka. Oleh itu, tahap keselamatan dan keterangkuman yang dinikmati oleh pelajar tidak seharusnya ditentukan oleh faktor individu atau personaliti guru semata-mata, tetapi perlu dijamin melalui standard kualiti yang konsisten di seluruh sistem pendidikan. Tanggungjawab ini sewajarnya dipikul oleh KPM. Perkara ini membawa kepada persoalan mengenai peruntukan dan pembiayaan sekolah awam. Sehubungan itu, KPM perlu menjalankan audit sumber yang menyeluruh bagi menentukan perkara-perkara berikut:

⁴⁶ Cynthia D. Baga, “For Raising Issue of Teacher Not Attending Class for Months: ‘Ex-Teacher Tells of Death Threats,’” *The Daily Express*, November 25, 2022, <https://www.dailyexpress.com.my/news/203267/for-raising-issue-of-teacher-not-attending-class-for-months-ex-teacher-tells-of-death-threats>.

⁴⁷ Amirul Aiman, “Review Whistleblower Policy to Widen Protection, Education Ministry Told,” *Free Malaysia Today*, Julai 28, 2023, <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2023/07/28/review-whistleblower-policy-to-widen-protection-education-ministry-told>.

- Apakah nisbah minimum tenaga kerja yang diperlukan untuk memastikan pelaksanaan pendidikan yang selamat dan inklusif?
- Berapakah kos yang diperlukan untuk menyediakan latihan guru yang komprehensif, dengan mengambil kira jurang kemahiran, pengetahuan dan sikap yang telah dikenal pasti oleh guru dan pelajar?
- Apakah pelaburan infrastruktur yang diperlukan untuk menangani isu kebolehcapaian dan akses yang dibangkitkan oleh pelajar dan guru?
- Berapakah kos yang diperlukan untuk melaksanakan amalan-amalan terbaik yang dikenal pasti secara sistematik di seluruh sistem pendidikan, serta memastikan keberkesanannya diukur berdasarkan hasil keselamatan dan keterangkuman yang dialami oleh pelajar?

Menubuhkan Ombudsman Awam yang Mempunyai Kuasa Penguatkuasaan di Sekolah: Apabila pelaku merupakan penjawat awam, laluan untuk mendapatkan keselamatan, perlindungan dan keadilan boleh terjejas dengan ketara. Dalam kes-kes salah laku yang serius melibatkan pendidik dan/atau pihak berkuasa sekolah, pelbagai bentuk pelanggaran boleh berlaku, termasuk usaha menutup kes, kegagalan mengambil tindakan terhadap laporan salah laku yang berasas, pemalsuan bukti penting, gangguan terhadap saksi dan pelbagai bentuk penyalahgunaan kuasa yang lain.

Beberapa kes yang didokumentasikan oleh Kempen Tiada.Guru (rujuk Lampiran 3) menunjukkan betapa seriusnya isu-isu ini, yang mencerminkan kelemahan dari segi akauntabiliti serta kekurangan ketelusan terhadap masyarakat Malaysia. Dalam keadaan sedemikian, campur tangan oleh sebuah badan penyiasatan dan penguatkuasaan yang bebas adalah amat diperlukan.

Sebuah Ombudsman Awam boleh berperanan menyediakan perlindungan bebas kepada pemberi maklumat, menyiasat kes-kes salah laku sama ada berdasarkan aduan yang diterima atau atas inisiatifnya sendiri, serta mengambil tindakan tatatertib, pemulihan, hukuman atau tindakan perundangan terhadap pegawai yang terlibat. Yang paling penting, bagi mengelakkan konflik kepentingan yang sebenar atau yang boleh dianggap wujud oleh orang awam, Ombudsman Awam perlu bebas daripada pengaruh bekas penjawat awam, ahli politik dan ahli keluarga mereka dalam pelantikan pegawai-pegawainya.

Sebaliknya, badan ini perlu dianggotai oleh kaunselor, pakar perundangan hak kanak-kanak, pekerja sosial yang mengendalikan kes, serta anggota masyarakat yang telah melalui proses saringan yang sewajarnya. Pegawai tertingginya juga tidak seharusnya dilantik oleh pihak eksekutif seperti Perdana Menteri, tetapi melalui mekanisme yang menjamin kebebasan dan akauntabiliti awam.

Bagi memastikan kebebasannya terus terpelihara daripada campur tangan pihak eksekutif, peruntukan kewangan Ombudsman Awam juga wajar ditetapkan sebagai peratusan tertentu daripada belanjawan tahunan negara. Pendekatan ini dapat memastikan badan tersebut mempunyai sumber yang mencukupi untuk melaksanakan fungsi pengawasan dan penyiasatan yang diperlukan, selaras dengan skala dan kerumitan pentadbiran kerajaan.

Ombudsman Awam yang dicadangkan juga perlu mempunyai sebuah unit khusus di peringkat kebangsaan yang memberi tumpuan kepada kes-kes yang melibatkan kanak-kanak dan/atau sekolah. Ini membolehkan pemantauan yang lebih dekat terhadap isu-isu yang berlaku di sekolah serta penyediaan saluran aduan yang lebih mudah diakses.

Pegawai Ombudsman yang ditugaskan untuk kes berkaitan sekolah tidak seharusnya terdiri daripada pengetua, guru atau pegawai KPM, memandangkan mereka mungkin berhadapan dengan konflik kepentingan dalam kes yang melibatkan salah laku pendidik. Sebaliknya, pegawai Ombudsman boleh berperanan sebagai pihak bebas yang membantu pelajar melaporkan dakwaan jenayah secara terus kepada pihak polis dan/atau Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia (SPRM), tanpa campur tangan yang tidak wajar daripada mana-mana pihak.

Salah satu kelebihan utama Ombudsman Awam ialah keupayaannya untuk memastikan siasatan dijalankan oleh pihak yang bebas dan mempunyai kepakaran yang berkaitan, berbanding meletakkan tanggungjawab tersebut kepada pendidik yang fungsi utamanya adalah mengajar.⁴⁸ Ombudsman Awam juga perlu diwujudkan sebagai sebuah badan berperlembagaan yang berada di luar cabang eksekutif kerajaan bagi menjamin kebebasan institusinya. Selain itu, badan ini perlu menerbitkan laporan berkala yang telus mengenai tindakannya, tertakluk kepada tempoh masa yang jelas untuk menyelesaikan siasatan, mempunyai kuasa untuk menguatkuasakan keputusan hasil siasatan, serta diaudit oleh sebuah badan yang bebas daripada kerajaan.

Malangnya, cadangan semasa Kerajaan Persekutuan dilihat melemahkan fungsi Ombudsman dengan hanya memberikan kuasa penyiasatan.⁴⁹ Di bawah cadangan tersebut, Ombudsman hanya boleh mengesyorkan tindakan pembetulan kepada sekolah atau agensi yang berkaitan, tetapi tidak mempunyai kuasa untuk menguatkuasakan tindakan tersebut. Kuasa penguatkuasaan kekal di tangan kementerian, suruhanjaya separa bebas dan/atau institusi yang menjadi subjek siasatan itu sendiri. Pengekalan kuasa penguatkuasaan dalam struktur kerajaan merupakan kelemahan yang ketara kerana ia berpotensi mewujudkan konflik kepentingan, menghalang akauntabiliti terhadap pihak yang terlibat dalam usaha menutup kes, membolehkan salah laku terus berlaku, mengekalkan risiko keselamatan terhadap pelajar, serta mengehadkan akses kepada keadilan dan pemulihan bagi mereka yang terjejas.

Lebih membimbangkan, keadaan ini berisiko mengukuhkan budaya impuniti dan penerimaan terhadap amalan tersebut sebagai sesuatu yang biasa. Oleh itu, penubuhan sebuah Ombudsman Awam yang benar-benar bebas dan mempunyai kuasa penguatkuasaan adalah penting bagi memastikan siasatan dapat dijalankan secara menyeluruh, telus dan berkesan, serta memastikan kes-kes yang dilaporkan diselesaikan dengan sewajarnya.

⁴⁸ "Parliament Must Establish an Ombudsman for Schools," *Tiada.Guru*, November 12, 2025, <https://tiada.guru/updates/parliament-must-establish-an-ombudsman-for-schools-external-and-independent-enforcement-emancipation-from-moe>; "The Public Ombudsman, a Summary: Make Justice the Default," *Tiada.Guru*, Mei 31, 2023, <https://tiada.guru/updates/fixing-the-public-ombudsman-summary-make-justice-the-default>. Rujuk hujah yang menyokong penubuhan Ombudsman Awam yang bebas.

⁴⁹ Azalina Othman Said (@AzalinaOthmanS), "Kenyataan Media: Penubuhan Ombudsman Malaysia," X, Mei 8, 2023, 12:42pm, <https://x.com/AzalinaOthmanS/status/1655432883467882497> (diakses Januari 5, 2026).

10.0 Kesimpulan

Guru dan pelajar sekolah awam Malaysia menggambarkan sekolah yang selamat sebagai sebuah ruang di mana mereka berasa selamat dari segi fizikal, mental dan emosi, dengan penekanan kepada pembentukan persekitaran pembelajaran yang mengalu-alukan dan menyokong semua pelajar secara sama rata. Ini termasuk memastikan wujudnya fleksibiliti dalam reka bentuk dan penyampaian pendidikan, daripada pendekatan pedagogi yang berpusatkan pelajar sehinggalah kepada penyusunan jadual pembelajaran yang lebih fleksibel dan disesuaikan dengan keperluan individu.

Buli dikenal pasti sebagai isu utama di kebanyakan sekolah awam Malaysia, memandangkan hampir semua pelajar yang mengambil bahagian dalam kaji selidik melaporkan pernah mengalami atau menyaksikan pelbagai bentuk buli, gangguan atau serangan, dengan tahap dan bentuk yang berbeza-beza. Para guru pula menekankan keperluan mereka terhadap sokongan profesional tambahan kerana mereka mendapati bahawa kes-kes kemudaratan yang lebih serius terhadap pelajar sering kali melangkaui kemahiran, pengetahuan dan kapasiti yang mereka miliki. Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM) perlu memberikan perhatian yang lebih mendalam terhadap laporan dan realiti yang berlaku di sekolah, serta tidak bergantung semata-mata kepada penarafan sekolah yang sering kali gagal menggambarkan keadaan sebenar di lapangan. Penarafan tersebut boleh memberikan gambaran yang mengelirukan akibat dakwaan usaha menutup kes, masalah ketidakhadiran kronik serta tindakan balas terhadap individu yang melaporkan isu atau salah laku.

Bagi menangani isu buli, gangguan dan serangan dengan lebih berkesan, ketelusan dan akauntabiliti dalam pengurusan kes, tindakan pemulihan, penyelidikan dan dapatan kajian adalah amat penting. Ketidakselarasan dalam tahap perpaduan yang dicapai oleh pelajar dan guru juga menunjukkan perlunya penelitian yang lebih mendalam terhadap faktor-faktor yang menyukarkan penerimaan terhadap kepelbagaian. Pemahaman yang lebih jelas tentang cabaran ini merupakan prasyarat penting untuk membina persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif secara mampan dalam jangka panjang. Dapatan dan analisis yang terhasil daripada usaha tersebut juga wajar didedahkan kepada umum dan dimanfaatkan bagi memperkukuh latihan pra-perkhidmatan dan dalam perkhidmatan untuk guru. Pelajar turut menyatakan bahawa banyak inisiatif positif dalam persekitaran pembelajaran mereka lahir daripada usaha guru secara individu, khususnya dalam menyesuaikan kaedah pengajaran dengan keperluan pelajar yang mempunyai gaya dan keperluan pembelajaran yang berbeza. Walaupun usaha ini dilihat sebagai amalan terbaik, impaknya berpotensi menjadi lebih besar sekiranya ia diseragamkan dan dilaksanakan secara sistematik di peringkat sekolah atau KPM.

Memandangkan kebanyakan inisiatif tersebut digerakkan oleh guru sendiri, terdapat hujah yang kukuh untuk mempertimbangkan desentralisasi kuasa dengan memindahkan lebih banyak kuasa membuat keputusan ke peringkat daerah dan sekolah. Walau bagaimanapun, pelaksanaannya perlu memastikan bahawa ia tidak mengukuhkan hierarki kuasa yang boleh menjejaskan penyertaan aktif dan bermakna pelajar, individu dewasa yang dipercayai oleh pelajar, serta ibu bapa sebagai pihak berkepentingan utama. Pendekatan ini berpotensi menghasilkan dasar dan intervensi yang lebih responsif kepada konteks setempat serta lebih selaras dengan keperluan komuniti dan pelajar. Pada masa yang sama, piawaian minimum yang jelas dan konsisten perlu dikekalkan bagi memastikan semua pelajar, tanpa mengira lokasi atau latar belakang mereka, mempunyai akses yang saksama kepada persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif.

Rujukan

- Aiman, Amirul. "Review Whistleblower Policy to Widen Protection, Education Ministry Told." *Free Malaysia Today*, Julai 28, 2023.
<https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2023/07/28/review-whistleblower-policy-to-widen-protection-education-ministry-told>.
- Alhadjri, Alyaa. "Schoolgirls 'Shamed, Groped and Violated' in Period Spot Checks." *Malaysiakini*, April 22, 2021. <https://www.malaysiakini.com/news/571658>.
- Al Jazeera. "The 17-Year-Old Exposing Rape Culture in Malaysian Schools," Mei 19, 2021.
<https://www.aljazeera.com/news/2021/5/19/the-17-year-old-exposing-rape-culture-in-malaysian-schools>
- All Women's Action Society, and Save the Schools MY. *770 Testimonies of Sexual Harassment, Period Spot Checks, Bullying and Other Abuse in Schools*. Selangor: AWAM, n.d.
<https://awam.org.my/wp-content/uploads/2021/11/STS-Report-FULL-2021.pdf> (diakses Januari 30, 2026).
- Ang, May Vin. "A 16-Year-Old Died by Suicide After He Was Allegedly Bullied by His Teachers in School." *SAYS*, Februari 7, 2020.
<https://says.com/my/news/a-16-year-old-died-by-suicide-after-he-was-allegedly-bullied-by-his-school-teachers>.
- Azmi, Hadi. "Malaysian Teen Threatened for Revealing Her Teacher Joked About Rape." *Benar News*, Mei 6, 2021.
<https://www.benarnews.org/english/news/malaysian/my-teen-rape-threat-05062021170623.html>.
- Baga, Cynthia D. "For Raising Issue of Teacher Not Attending Class for Months: 'Ex-Teacher Tells of Death Threats'." *The Daily Express*, November 25, 2022.
<https://www.dailyexpress.com.my/news/203267/for-raising-issue-of-teacher-not-attending-class-for-months-ex-teacher-tells-of-death-threats>.
- Bala Krishnan, Dhesegaan. "Period Spot Checks Underreported." *NST Online*, Disember 9, 2021.
<https://revamp.nst.com.my/news/nation/2021/12/752662/period-spot-checks-underreported>.
- Bernama. "Malaysia Is 2nd in Asia for Youth Cyberbullying." *AWANI International*, Januari 14, 2022.
<https://international.astroawani.com/malaysia-news/malaysia-2nd-asia-youth-cyberbullying-341583>.
- Booth, Tony, and Mel Ainscow. *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. 3rd ed. United Kingdom: Centre for Studies on Inclusive Education, 2011.
<https://prsinstitute.org/downloads/related/education/IndexforInclusion.pdf>.
- Bush, Tony, Ashley Yoon Mooi Ng, Keong Too Wei, Josephine Chay, Derek Glover, and Lei Mee Thien. *Educational Policy in Malaysia: Implementation Challenges and Policy Proposals*. Policy brief. Singapore: The Head Foundation, 2019.
<https://www.nottingham.edu.my/Education/documents/education-leadership-conference/The-HEAD-Foundation-Policy-Brief-No.-7-Educational-Policy-in-Malaysia-Implementation-Challenges-and-Policy-Proposals-Feb.pdf>.

- Bush, Tony, Suriani Abdul Hamid, Ashley Yoon Mooi Ng, and Maria Kaparou. "School Leadership Theories and the Malaysia Education Blueprint: Findings from a Systematic Literature Review." *International Journal of Educational Management* 32, no. 7 (2018): 1245–65.
<https://nottingham-repository.worktribe.com/output/901776>.
- Chan, Julia. "Zara Qairina Inquest: What We Know So Far." *The Malay Mail*, September 13, 2025.
<https://www.malaymail.com/news/malaysia/2025/09/13/zara-qairina-inquest-what-we-know-so-far/190957>.
- Davidson, Desmond. "TI-M Gesa KPM Lindungi Guru Pemberi Maklumat." *The Malaysian Insight*, Julai 26, 2023. <https://www.themalaysianinsight.com/bahasa/s/454113>.
- Figueroa, Dante. "Italy: Law to Prevent Bullying and Cyberbullying Enacted." *Library of Congress*, Julai 15, 2024. <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2024-07-14/italy-law-to-prevent-bullying-and-cyberbullying-enacted>.
- The Global Goals. "4: Quality Education," diakses Januari 4, 2026.
<https://globalgoals.org/goals/4-quality-education>.
- Hamsuddin, Amirul Aiman. "Fadhlina: Teachers Must Get Parental Consent Before Sharing Student Content [WATCH]." *NST Online*, September 24, 2024.
<https://www.nst.com.my/news/nation/2024/09/1110097/fadhlina-teachers-must-get-parental-consent-sharing-student-content>.
- Hancocks, Paula. "South Korea Teenagers Bullied to Death." *CNN World*, Julai 26, 2012.
<https://edition.cnn.com/2012/07/25/world/asia/south-korea-school-bully>.
- Iskandar, Iylia Marsya. "'You Touch, You Go!', Fadhlina Warns Against Sexual Harassment in Schools." *NST Online*, Mac 16, 2024.
<https://nst.com.my/news/nation/2024/03/1026494/you-touch-you-go-fadhlina-warns-against-sexual-harassment-schools>.
- Keluar Sekejap. "EP167 | Justice for Zara, ASEAN AI Malaysia Summit 2025, Isu Bendera Terbalik." YouTube video, 1:10:36. Ogos 14, 2025. https://www.youtube.com/watch?v=5hRfyHB_tcM.
- Körner, Ingrid, Kay Tisdall, Sonja Uhlmann, Bernhard Schmid, Geert Freyhoff, and Daniela Rígrová. *Towards Inclusive Education: Examples of Good Practices of Inclusive Education*. Belgium: Inclusion Europe, n.d.
https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2019/01/Best-Practice-Education_EN-FINALWEB.pdf (diakses Januari 4, 2026).
- Mahpar, Nora. "4,994 School Bullying Cases in 2023, Says Deputy Minister." *Free Malaysia Today*, November 1, 2023.
<https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2023/11/01/4994-school-bullying-cases-in-2023-says-deputy-minister>.
- The Malay Mail. "Johor Student Accused of Creating Explicit AI-Generated Deepfakes of Classmates; Cops Investigating," April 9, 2025.
<https://www.malaymail.com/news/malaysia/2025/04/09/johor-student-accused-of-creating-explicit-ai-generated-deepfakes-of-classmates-cops-investigating/172412>.
- Malik, Maszlee. "Making Our Schools a Safer Place: a Proposal from an Ex-MoE." *The Malay Mail*, Mei 20, 2021.
<https://www.malaymail.com/news/what-you-think/2021/05/20/making-our-schools-a-safer-place-a-proposal-from-an-ex-moe-maszlee-malik/1975557>.

- Kementerian Pendidikan Malaysia. *Garis Panduan Pengurusan Salah Laku Buli di Institusi Pendidikan Kementerian Pendidikan Malaysia*. Abdul Rahim bin Mohidin, Mohd Harith bin Mohd Rahim @ Mohd Noor, Siti Norfiza Eryani binti Muslil et al., eds. KPM. 100-1/3/1 Jld. 9(18). Ministry guidelines. Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2023.
<https://aduanbuli.moe.gov.my/menu-docman/17-spi-kpm-bilangan-12-tahun-2023-pelaksanaan-garis-panduan-pengurusan-salah-laku-buli-di-institusi-pendidikan-bawah-kementerian-pendidikan-malaysia/file> (diakses Januari 4, 2026).
- Kementerian Pendidikan Malaysia. *Malaysia Education Blueprint 2013-2025 (Preschool to Post-Secondary Education)*. Ringkasan Eksekutif. Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2012.
<https://www.pmo.gov.my/wp-content/uploads/2019/07/Malaysia-Education-Blueprint-2013-2025.pdf> (diakses Januari 21, 2026).
- Kementerian Pendidikan Malaysia. *Malaysia Education Blueprint: Annual Report 2013*. Laporan kerajaan. Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2014.
<https://www.moe.gov.my/storage/files/shares/Dasar/PPPM/MEB%20Annual%20Report%202013.pdf> (diakses Januari 21, 2026).
- Kementerian Pendidikan Malaysia. *Malaysia Education Blueprint: Annual Report 2014*. Laporan kerajaan. Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2015.
<https://www.moe.gov.my/storage/files/shares/Dasar/PPPM/MEB%20Annual%20Report%202014.pdf> (diakses Januari 4, 2026).
- Kementerian Pendidikan Malaysia. *Malaysia Education Blueprint: Annual Report 2023*. Laporan kerajaan. Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2024.
<https://www.moe.gov.my/storage/files/shares/Dasar/PPPM/PPPM%20Laporan%20Tahunan%202023%20%28BI%29.pdf> (diakses Januari 21, 2026).
- Kementerian Pendidikan Malaysia. *Surat Pekeliling Ikhtisas Bilangan 8 Tahun 2011: Pengurusan Keselamatan Pelajar di Sekolah*. SPI:KP(BPSH-SPDK)201/005/01/Jld. 4(11). Surat pekeliling. Putrajaya: Federal Government Administrative Centre, 2011. <https://online.fliphtml5.com/ubcth/xttv/#p=1> (diakses Januari 4, 2026).
- Kementerian Pendidikan South Korea. *School Violence Records to Be Preserved up to 4 Years, and Reflected in College Admissions*. Press release. Office for Government Policy Coordination, 2023.
<https://share.google/pHSpEpASMjppqpTU3> (diakses Januari 4, 2026).
- Kementerian Kehakiman Jepun. *Act for the Promotion of Measures to Prevent Bullying*. Act No. 71 of 2013. Japanese Law Translation Database System. Diakses Januari 4, 2026.
https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3748/en#je_s1.
- OECD. "How Decentralised Are Education Systems, and What Does It Mean for Schools?" ringkasan dasar. *Education Indicators in Focus*, no. 64 (2018).
https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/11/how-decentralised-are-education-systems-and-what-does-it-mean-for-schools_7c1806fc/e14575d5-en.pdf.
- OECD. *PISA 2022 Results (Volume I and II) - Country Notes: Malaysia*. 2023.
https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/malaysia_1dbe2061-en.html.
- Othman Said, Azalina (@AzalinaOthmanS). "Kenyataan Media: Penubuhan Ombudsman Malaysia." X, Mei 8, 2023, 12:42pm. <https://x.com/AzalinaOthmanS/status/1655432883467882497> (diakses Januari 5, 2026).
- Peredaryenko, Margarita, and Avyce Heng. "From Outrage to Action: Closing Malaysia's Loopholes on School Bullying." *BusinessToday*, Ogos 16, 2025. <https://www.businesstoday.com.my/2025/08/16/from-outrage-to-action-closing-malysias-loopholes-on-school-bullying>.

- Rahim, Faida. "RIMUP Gagal Tepati Tujuan Asal—Dr Anuar." *Astro Awani*, Jun 28, 2023.
<https://www.astroawani.com/berita-malaysia/rimup-gagal-tepati-tujuan-asal-dr-anuar-425793>.
- Rotary International. "Interact Clubs." Diakses Januari 4, 2026.
<https://www.rotary.org/en/get-involved/interact-clubs>.
- Rusiah Sabdarin & ORS v. Mohd Jainal Jamran & ORS. No. BKi-22NCvC-88-11-2020. CLJ JT (18). Mahkamah Tinggi Sabah & Sarawak, Julai 18, 2023.
https://www.cljlaw.com/ejt/jt_headnote.asp?web=1&jt=2023__18&id=120.
- Ryall, Julian. "Why Is Bullying So Vicious in Japanese Schools?" *Deutsche Welle*, Oktober 29, 2018.
<https://www.dw.com/en/why-is-bullying-so-vicious-in-japanese-schools/a-46074534>.
- Santos, Jason. "Students Who Sued Their Teacher for Skipping Classes to Get Day in Court." *The Vibes*, September 2, 2022.
<https://www.thevibes.com/articles/education/70330/students-who-sued-their-teacher-for-skipping-classes-to-get-day-in-court>.
- Sautner, Brenda. "Inclusive, Safe and Caring Schools: Connecting Factors." *Developmental Disabilities Bulletin* 36, no. 1–2 (2008): 135–67. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ828951.pdf>.
- The Star Online. "Don't Cover up Bullying, Schools Told," Januari 3, 2025.
<https://www.thestar.com.my/news/nation/2025/01/03/dont-cover-up-bullying-schools-told>.
- The Straits Times. "Sabah Students Win Suit Against Teacher Who Was Absent from Class for Seven Months," November 18, 2024.
<https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/sabah-students-win-suit-against-teacher-who-was-absent-from-class-for-seven-months>.
- Tiada.Guru. "The 2020 High Court Judgment," Disember 30, 2024.
<https://tiada.guru/updates/the-2020-high-court-judgment>.
- Tiada.Guru. "Ethics in Education," April 6, 2021. <https://tiada.guru/updates/ethics-in-education>.
- Tiada.Guru. "Parliament Must Establish an Ombudsman for Schools," November 12, 2025.
<https://tiada.guru/updates/parliament-must-establish-an-ombudsman-for-schools-external-and-independent-enforcement-emancipation-from-moe>.
- Tiada.Guru. "The Public Ombudsman, a Summary: Make Justice the Default," Mei 31, 2023.
<https://tiada.guru/updates/fixing-the-public-ombudsman-summary-make-justice-the-default>.
- Towl, Patty, and Sheryl A. Hemphill. *Safe, Supportive, and Inclusive Learning Environments for Young People in Crisis and Trauma: Plaiting the Rope*. United Kingdom: Routledge, 2020.
<https://books.google.com.my/books?hl=en&lr=&id=7AfpDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT5&dq=safe+and+inclusive+learning+environment&ots=TsuSuo8mAm&sig=00ipbZpnQhaO-XLsaUBtA45imzA#v=onepage&q=safe%20and%20inclusive%20learning%20environment&f=false>.

Lampiran 1: Dapatan Tinjauan dan Temuduga Pihak Guru

Isu dan amalan terbaik yang dikenal pasti di sekolah masing-masing **guru yang ditemu bual**.

Negeri	Daerah	Isu-Isu Yang Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Perak	100% sekolah orang asli di Gerik, Perak.	- Kekurangan sokongan untuk pelajar berkeperluan khas, selain kecenderungan untuk melabel mereka sebagai malas, “gila” atau pelik. - Sebagai contoh, terdapat guru yang mengecualikan pelajar yang menunjukkan simptom ADHD kerana kurangnya kesedaran dan/atau kemahiran untuk memahami serta menyokong keperluan mereka. - Amalan hukuman fizikal seperti merotan dan menampar masih diamalkan, walaupun amalan tersebut didapati tidak berkesan dalam mengubah tingkah laku pelajar. - Ketiadaan mekanisme tindak balas yang jelas apabila pelajar melaporkan bahawa mereka berasa tidak selamat.	- Menyediakan pendekatan pembelajaran yang pelbagai dan disesuaikan untuk seorang pelajar yang menunjukkan simptom ADHD. Pendekatan ini membantu pelajar tersebut melibatkan diri dengan lebih aktif dalam aktiviti bilik darjah. Walau bagaimanapun, amalan ini merupakan inisiatif individu guru berkenaan dan bukannya amalan yang dilaksanakan di peringkat sekolah. - Guru besar sentiasa mengingatkan guru-guru agar tidak memuat naik foto atau video pelajar di platform media sosial tanpa kebenaran yang sewajarnya.
Perak	Sekolah di Kemar, Gerik.	- Budaya buli yang tidak ditangani dengan segera dan berkesan. - Sikap diskriminatif dalam kalangan guru atau pelajar. - Kurangnya kefahaman mengenai keperluan khas pelajar.	Kerjasama antara guru, kaunselor, ibu bapa (melalui PIBG) dan pelajar menerusi sebuah “Pasukan Sekolah Selamat” bagi menangani dan menyelesaikan kes-kes disiplin.

Negeri	Daerah	Isu-Isu Yang Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
		- Kekurangan kemudahan asas yang mesra dan mudah diakses oleh pelajar kelainan upaya. - Walaupun guru telah menerima latihan dalam pendidikan inklusif, mereka masih berdepan pelbagai kekangan dalam memenuhi keperluan pelajar secara berkesan. - Peruntukan kewangan asas yang tidak mencukupi untuk memenuhi pelbagai keperluan sekolah, termasuk pembinaan kemudahan khas, pelantikan kakitangan sokongan tambahan, serta pelaksanaan program kesejahteraan pelajar yang lebih menyeluruh.	- Pelajar berkeperluan khas tidak diasingkan daripada pelajar lain di sekolah, sekali gus memberi mereka peluang untuk berinteraksi dan bersosial dalam persekitaran yang lebih inklusif tanpa diskriminasi. - Hukuman fizikal tidak diamalkan sebagai kaedah disiplin di sekolah.
Sabah	Daerah A, sekolah awam di kawasan pinggir bandar.	- Terdapat guru yang bersikap tidak peduli terhadap kecenderungan sesetengah pelajar untuk membuli pelajar lain. - Bilangan pelajar yang terlalu ramai dalam sesebuah bilik darjah mewujudkan persekitaran pembelajaran yang kurang kondusif.	- Dasar anti-buli dikuatkuasakan secara aktif. Unit disiplin dan guru memainkan peranan yang aktif dalam menangani kes-kes buli dan gangguan seksual. - Terdapat kelas khas yang disediakan untuk pelajar berkeperluan khas. - Pelajar dirujuk kepada perkhidmatan kaunseling, manakala ibu bapa turut dilibatkan atau dirunding dalam kes-kes seperti perkauman dan diskriminasi. - Guru menghormati privasi pelajar. Sebagai contoh, apabila telefon bimbit pelajar dirampas, guru tidak memeriksa kandungan telefon tersebut. - Hukuman fizikal tidak diamalkan sebagai sebahagian daripada pendekatan disiplin sekolah.

Negeri	Daerah	Isu-Isu Yang Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Sabah	Daerah B, sekolah awam di kawasan pinggir bandar.	- Guru berinteraksi dengan pelajar melalui media sosial, termasuk memuat naik gambar pelajar dalam talian atau mengikuti akaun media sosial pelajar. - Amalan merotan pelajar sebagai hukuman bagi kesalahan disiplin, seperti merokok dan memiliki bahan pornografi, masih diamalkan.	- Penempatan Pegawai Perhubungan Sekolah (PPS) daripada pihak polis di sekolah bagi membantu guru secara langsung dalam mengendalikan kes-kes yang melibatkan keganasan. - Sekolah meraikan pelbagai perayaan kebudayaan dan kerap menjemput ibu bapa untuk menyertai program tersebut, sekali gus memberi pendedahan yang sama rata kepada pelajar terhadap pelbagai budaya dan kepercayaan. - Guru dan ibu bapa berbincang mengenai program serta matlamat akademik pelajar. Pelajar juga diberi peluang untuk terlibat dalam perancangan aktiviti mereka sendiri melalui pengemukakan cadangan kepada pihak pentadbiran sekolah. - Sekolah mengamalkan persetujuan termaklum daripada ibu bapa dalam perkara-perkara yang melibatkan pelajar. Ini termasuk mendapatkan kebenaran berkaitan penggunaan imej pelajar selaras dengan garis panduan KPM mengenai persetujuan ibu bapa.

Negeri	Daerah	Isu-Isu Yang Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Sabah	Sekolah awam di Ampang.	- Platform media sosial digunakan sebagai medium untuk menyebarkan mesej yang menyakitkan hati, khabar angin atau gosip mengenai pelajar lain. - Hukuman fizikal seperti merotan masih diamalkan di sekolah. Sesetengah guru berpandangan bahawa kaedah tersebut berkesan terhadap sebahagian pelajar, khususnya bagi kesalahan seperti mencuri, melakukan vandalisme dan bergaduh. - Sekolah kekurangan tenaga kerja, dengan guru menyatakan keperluan terhadap lebih banyak sokongan serta penambahan kaunselor bagi membantu menguruskan isu-isu yang melibatkan pelajar.	- Sekolah mendidik pelajar untuk menerima perbezaan dan saling menghormati antara satu sama lain, selaras dengan semangat pembelajaran yang inklusif. - Persetujuan ibu bapa diperlukan sebelum foto pelajar dikongsi atau digunakan untuk sebarang tujuan. - Guru berusaha memastikan pelajar berani menyuarakan kebimbangan atau melaporkan situasi apabila mereka berasa tidak selamat. Walau bagaimanapun, tiada penjelasan lanjut diberikan mengenai bagaimana pendekatan ini dilaksanakan dalam amalan.
Tidak Dinyatakan	Sekolah awam di kawasan luar bandar.	- Kurangnya kesedaran mengenai piawaian yang diperlukan untuk mewujudkan persekitaran pembelajaran yang selamat dan inklusif. - Hukuman fizikal masih digunakan, namun hanya sebagai langkah terakhir dalam menangani pelajar yang ponteng sekolah.	Hukuman fizikal secara umumnya tidak diamalkan di sekolah.

Lampiran 2: Dapatan Tinjauan dan Temuduga Pihak Pelajar

1. Isu dan amalan terbaik yang dikenal pasti di sekolah masing-masing bagi **pelajar yang ditemu bual**.

Gambaran keseluruhan data:

Semasa tinjauan, pelajar menunjukkan pelbagai sebab untuk berasa tidak selamat dan/atau tersisih di sekolah, berserta sebarang inisiatif yang telah dijalankan untuk menggalakkan keselamatan dan keterangkuman. Ini telah dikategorikan dan disenaraikan di bawah, berserta jumlah keseluruhan bagi setiap perkara yang dinyatakan.

Faktor	Bilangan
Bullying	290
Ketidakpekaan budaya	214
Diskriminasi / prejudis	234
Pengecualian / pengasingan sosial	224
Tekanan akademik yang tinggi	220
Kekurangan privasi	235
Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan	230
Tidak berkenaan ("saya berasa sekolah saya selamat")	269
Tekanan rakan sebaya	238
Hubungan guru-pelajar yang kurang baik	237
Gangguan seksual / serangan seksual	246
Menjadi mangsa kecurian	1
Hukuman tidak adil / salah laku guru	243

Jadual 1: Pelajar yang menyertai tinjauan menyatakan sebab-sebab mengapa mereka berasa tidak selamat di sekolah.

Initiatif	Bilangan
Kaedah pembelajaran yang berbeza	45
Hampir tiada	1
Program anti-buli	100
Sokongan kaunseling	70
Bimbingan rakan sebaya	90
Kempen sekolah	78

Jadual 2: Pelajar yang menyertai tinjauan memetik inisiatif ini untuk keselamatan dan keterangkuman di sekolah mereka.

Kategori	Kiraan
Tekanan akademik/prestasi	3
Buli/gangguan	7
Diskriminasi/prasangka	7
Isu keluarga/rumah tangga	2
Halangan bahasa/budaya	148
Lain-lain/tidak jelas	250
Minat/identiti peribadi	61
Perbezaan sosioekonomi/material	557
Isu pengecualian sosial / persahabatan	71

Jadual 3: Dalam tinjauan tersebut, para pelajar memberikan pelbagai sebab mengapa mereka rasa tersisih di sekolah. Kiraan tersebut merangkumi pelbagai insiden yang boleh tergolong dalam kategori yang sama.

2. Isu dan amalan terbaik yang dikenal pasti di sekolah masing-masing bagi pelajar yang ditemu bual.

Gambaran Keseluruhan Data:

Daripada 391 respons yang dikumpul daripada pelajar, 43 orang memberikan penjelasan lanjut tentang respons mereka dan telah ditemu bual. Pandangan mereka telah membantu analisis kajian ini, mengetengahkan isu-isu utama dan amalan terbaik yang berkaitan. Respons yang dipilih ini dikategorikan kepada dua kumpulan: pelajar sekolah semasa (ditandakan dengan warna hijau) dan lepasan sekolah (ditandakan dengan warna oren).

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Melaka	- Perempuan, berbangsa Cina, beragama Buddha. Antara 15-17 tahun. - Bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Kekurangan privasi. - Tekanan akademik yang tinggi. - Dompot dicuri. - Berasa tersisih di sekolah – “apabila saya bercakap dengan orang lain, mereka tidak menghormati saya atau memandang saya.” Pelajar perempuan tidak dibenarkan memakai coli berwarna putih atau warna kulit. - Pemeriksaan mengejut yang dianggap mencabuli privasi pelajar.	Sekolah mengambil berat terhadap kesejahteraan pelajar dan keluarga mereka – “apabila terdapat ahli keluarga pelajar atau warga sekolah yang meninggal dunia atau memerlukan pembedahan, pihak sekolah akan menggalakkan kami menyumbang dana bagi membantu meringankan beban mereka, dan saya merasakan ini adalah satu amalan yang sangat baik.”
Negeri Sembilan	- Lelaki, berbangsa Cina, beragama Buddha. Antara 15 hingga 17 tahun. - Bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK). - Isi rumah berpendapatan sederhana (M40).	- Buli. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya dan perkauman – “kadang kala terdapat pelajar Melayu yang mengejek pelajar Cina dengan menyebut perkara seperti ‘chi chong chi chang’ untuk memperlekehkan orang Cina.”	

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Johor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikut pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	- Buli. - Kekurangan pengawal keselamatan. - Kekurangan privasi – murid pernah mengalami pencerobohan privasi secara peribadi. - Tekanan akademik yang tinggi. - Tekanan rakan sebaya. - Hubungan guru dan murid yang dingin. - Gangguan/Serangan seksual. - Murid daripada latar belakang berbeza dilayan secara tidak adil dan sekolah kekurangan kepelbagaian.	Sekolah menyediakan dan mengatur sesi kaunseling untuk murid-murid
Johor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikut pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis – tindakan disiplin berat sebelah atau tidak dilaksanakan secara adil terhadap semua pelajar. - Ketidakpekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik – pernah dimalukan oleh guru. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	- Bimbingan rakan sebaya. - Sekolah mendidik pelajar untuk menghormati dan menerima pelajar kelainan upaya serta tidak membuli mereka.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Johor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikut pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	- Buli di bilik persalinan. - Hukuman yang tidak adil / salah laku guru. - Kekurangan pengawal keselamatan. - Kepimpinan kurang diwakili secara saksama. - Kekurangan privasi – "masalah/kebimbangan saya dikongsi secara terbuka". - Tekanan akademik yang tinggi. - Penyisihan/Pengasingan. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis - Ketidakpekaan budaya. - Hubungan guru dan murid yang kurang baik. - Gangguan seksual/ atau serangan seksual	- Guru menggunakan kaedah pengajaran yang berbeza bagi membantu pelajar berasa lebih selamat, diterima dan inklusif dalam persekitaran pembelajaran. - Sekolah memastikan kerahsiaan maklumat pelajar dipelihara. - Sekolah mendidik pelajar mengenai isu buli dan kepentingan mencegahnya.
Johor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), serta sekolah pendidikan khas. - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli – khususnya terhadap pelajar yang mempunyai ketidakupayaan fizikal. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Tekanan rakan sebaya. - Ketidakpekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adil, termasuk akibat amalan pengambilan kakitangan yang kurang mencerminkan kepelbagaian. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	- Guru menggunakan kaedah pengajaran yang berbeza bagi membantu pelajar berasa lebih selamat, diterima dan inklusif dalam persekitaran pembelajaran. - Sekolah memastikan kerahsiaan maklumat pelajar dipelihara. - Sekolah mendidik pelajar mengenai isu buli dan kepentingan mencegahnya.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Johor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli. - Kekurangan privasi. - Tekanan rakan sebaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Berasa tersisih kerana tidak memiliki pakaian berjenama seperti pelajar lain. - Produksi teater di sekolah kurang mencerminkan kepelbagaian dan keterwakilan pelajar daripada pelbagai latar belakang.	- Sekolah melaksanakan program anti-buli. - Sekolah menggalakkan kepelbagaian dan keterangkuman. - Hal-hal peribadi atau sulit dikendalikan dengan berhati-hati dan penuh kerahsiaan.
Johor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan privasi – pelajar pernah ditegur atau disebut secara terbuka semasa perhimpunan sekolah. - Pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adil. - Program muzik di sekolah kurang mencerminkan kepelbagaian budaya dan minat pelajar. - Pengecualian daripada penyertaan dalam kelab atau persatuan sekolah. - Ketidakpekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik.	Sekolah menyediakan sokongan kaunseling kepada pelajar.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Johor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan tinggi (T20).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Pengecualian atau pengasingan sosial – berasa berbeza dan tersisih akibat halangan bahasa. - Ketidapekaan budaya – pernah diejek kerana pilihan makanan yang dibawa atau dimakan semasa waktu makan. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adi	- Kakitangan sekolah peka terhadap kepentingan privasi pelajar. - Kakitangan sekolah menggalakkan budaya saling menghormati.
Pulau Pinang	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru – pelajar berasa diabaikan oleh guru. - Buli siber. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi – pelajar pernah ditegur atau disebut secara terbuka semasa perhimpunan sekolah. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adil. - Perayaan yang mencerminkan pelbagai budaya tidak diraikan secara menyeluruh di sekolah. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	- Bimbingan rakan sebaya. - Pihak sekolah melibatkan ibu bapa apabila berlaku kes-kes seperti buli siber.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Pulau Pinang	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Berasal daripada keluarga ibu atau bapa tunggal.	- Buli – pelajar pernah ditolak oleh pelajar lain semasa waktu rehat. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi – perbualan peribadi boleh didengari oleh pihak lain. - Pengecualian atau pengasingan sosial – pelajar berasa tersisih kerana bertutur dalam bahasa yang berbeza. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik.	- Bimbingan rakan sebaya - Kakitangan sekolah bertindak dalam menangani kes-kes buli.
Pulau Pinang	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	- Buli – pernah dipanggil dengan gelaran yang menghina dan diejek kerana loghat pertuturan. - Kekurangan privasi – maklumat peribadi pelajar didedahkan kepada pihak lain. - Sebahagian pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adil. - Tekanan rakan sebaya. - Berasa tersisih kerana mempunyai latar belakang pendidikan yang berbeza daripada pelajar lain. - Pengumuman sekolah pada waktu pagi kurang mencerminkan prinsip keterangkuman	- Sekolah menyediakan sokongan kaunseling kepada pelajar. - Sekolah menganjurkan Hari Penghayatan Bahasa.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Pulau Pinang	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	- Buli – berasa berbeza dan menjadi sasaran kerana warna kulit. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi – maklumat peribadi pelajar didedahkan kepada pihak lain. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Tekanan rakan sebaya. - Ketidakepekaan budaya. - Pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adil. - Kurangnya kepelbagaian dalam pengiktirafan dan pemberian anugerah kepada pelajar. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	Pelajar pernah dikecualikan daripada menyertai sebuah kelab, namun guru tetap menggalakkan mereka untuk mengambil bahagian.
Selangor	- Lelaki, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan privasi. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis – pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adil. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Pernah mengalami serangan seksual sebanyak dua kali oleh seorang pelajar senior. Walaupun kes tersebut telah dilaporkan kepada guru disiplin, tiada tindakan lanjut diambil. - Berasa tersisih di sekolah – pandangan tidak dipertimbangkan dan aduan tidak diambil serius.	

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Selangor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM) serta sekolah pendidikan khas. - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Pelajar berasa tidak selesa dengan pakaian seragam sekolah. - Muzik yang dimainkan atau diketengahkan di sekolah kurang mencerminkan kepelbagaian dan keterwakilan pelajar daripada pelbagai latar belakang.	- Sekolah menyediakan sokongan kaunseling kepada pelajar. - Sekolah memastikan kerahsiaan maklumat pelajar dipelihara. - Tindakan disiplin diambil terhadap pelajar yang memanggil atau mengejek pelajar lain dengan gelaran yang menghina.
Selangor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan sederhana (M40).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi – berasa terlalu terdedah semasa sesi perbincangan atau mesyuarat. - Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial – pelajar berasa tidak dialu-alukan atau tidak diingini. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Sekolah melaksanakan kempen dan program seperti program toleransi bagi memupuk rasa hormat terhadap kepelbagaian.	Sekolah melaksanakan kempen dan program seperti program toleransi bagi memupuk rasa hormat terhadap kepelbagaian.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Selangor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK) dan sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT). - Isi rumah berpendapatan sederhana (M40).	- Buli. - Buli siber. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Kelab seni kurang memberi perhatian kepada atau mengetengahkan bentuk-bentuk seni daripada pelbagai budaya. - Pelajar terasa tidak selesa dengan pakaian seragam sekolah. - Sekolah tidak menghormati batasan peribadi atau privasi pelajar – pelajar pernah ditegur atau disebut secara terbuka semasa perhimpunan sekolah. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	Sekolah mengambil tindakan terhadap kes-kes buli siber yang berlaku melalui mesej dengan menyekat individu yang terlibat.
Selangor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan tinggi (T20).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi – isu atau perkara yang sensitif dibincangkan secara terbuka. - Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial – pelajar berasa seolah-olah diri mereka tidak dihargai atau tidak penting. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya – pernah diejek berkaitan agama yang dianuti. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	- Bimbingan rakan sebaya. - Sekolah menganjurkan dialog antara agama sebagai usaha untuk memupuk keterangkuman dan saling memahami.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Selangor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan privasi – privasi pelajar telah dicabuli atau dikompromikan. - Tekanan akademik yang tinggi. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Sebahagian pelajar dilayan secara tidak adil. - Ketidakepekaan budaya – pernah diejek kerana pilihan makanan yang dibawa atau dimakan semasa waktu makan. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	- Sekolah menyediakan sokongan kaunseling kepada pelajar. - Sekolah menyediakan terapi pertuturan untuk pelajar yang mempunyai kesukaran pertuturan.
Selangor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK) serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	Tekanan rakan sebaya.	- Sekolah menyediakan kaedah pembelajaran yang pelbagai dan disesuaikan dengan keperluan pelajar. - Sekolah memastikan privasi pelajar dihormati dan dipelihara. - Sekolah mengambil tindakan apabila berlaku kes-kes buli.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Selangor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan tinggi (T20).	- Buli – pelajar pernah ditolak oleh pelajar lain. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya. - Kekurangan privasi – “saya pernah dimalukan di hadapan orang lain”. - Sebahagian pelajar dilayan secara tidak adil. - Pelajar mengalami kesukaran untuk memahami tugas atau kerja rumah yang diberikan. - Pelajar berasa takut untuk bersuara di sekolah. - Pelajar berasa tidak tergolong dalam komuniti sekolah kerana sukar memahami tugas atau kerja rumah yang diberikan.	- Sekolah melaksanakan pelbagai kempen kesedaran. - Sekolah meningkatkan pemantauan bagi mengesan dan menangani kes-kes buli.
Selangor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC) serta sekolah pendidikan khas. - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli siber – melalui aplikasi dalam talian. - Kekurangan privasi – isu atau perkara yang sensitif dibincangkan secara terbuka. - Kelab alam sekitar kurang memberi perhatian kepada isu-isu bandar atau cabaran yang dihadapi oleh komuniti bandar.	Bimbingan rakan sebaya.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Selangor	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi – pelajar terdengar perbincangan sulit atau sulit yang melibatkan kakitangan sekolah dan/atau guru. - Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya. - Akhbar atau penerbitan pelajar kurang menampilkan pandangan dan suara daripada pelbagai latar belakang. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	Apabila seorang pelajar diejek kerana pakaiannya, pihak sekolah mengadakan sesi perbincangan bagi menangani isu perbezaan dan memupuk sikap saling menghormati.
Terengganu	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan sederhana (M40).	- Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Tekanan akademik yang tinggi. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Kekurangan privasi – pelajar pernah ditegur atau disebut secara terbuka semasa perhimpunan sekolah. - Maklumat mengenai biasiswa tidak dikongsikan secara sama rata kepada semua pelajar. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Pelajar berasa tidak tergolong dalam komuniti sekolah kerana merupakan satu-satunya vegetarian.	Bimbingan rakan sebaya.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Terengganu	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Tekanan rakan sebaya. - Ketidakepekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Kekurangan privasi – “kebimbangan yang saya suarakan didedahkan kepada orang lain.” - Pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adil. - Jadual waktu makan tidak mengambil kira keperluan pelajar yang berpuasa. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	- Sekolah melaksanakan kempen anti-buli. - Sekolah menyediakan sokongan kaunseling kepada pelajar.
Terengganu	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan sederhana (M40).	- Buli. - Buli siber. - Tekanan akademik yang tinggi. - Tekanan rakan sebaya. - Ketidakepekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Kekurangan privasi – berasa terlalu terdedah semasa sesi perbincangan atau mesyuarat. - Pelajar terasa tidak selesa dengan pakaian seragam sekolah. - Aktiviti semasa waktu rehat kurang bersifat inklusif dan tidak mengambil kira keperluan semua pelajar. - Pelajar berasa tidak tergolong dalam komuniti sekolah semasa sambutan kebudayaan yang tidak difahami atau tidak dapat dihayati sepenuhnya.	- Bimbingan rakan sebaya. - Semua pelajar dilayan secara sama rata. - Pihak sekolah melibatkan ibu bapa dalam perbincangan mengenai kes-kes buli siber.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Terengganu	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli – pelajar mempunyai loghat pertuturan yang berbeza dan pernah dipanggil dengan gelaran yang menghina. - Diskriminasi dan prejudis. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Kekurangan privasi – isu atau perkara yang sensitif dibincangkan secara terbuka. - Pilihan pakaian seragam yang terhad.	- Sekolah melaksanakan program anti-buli. - Semua pelajar dilayan secara sama rata. - Guru mengambil tindakan disiplin terhadap pelajar yang melakukan kesalahan.
Terengganu	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK) dan sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli – pernah diejek kerana pakaian yang dipakai. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi – berasa terlalu terdedah semasa sesi perbincangan atau mesyuarat. - Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Dasar atau penyediaan makanan di sekolah tidak mengambil kira keperluan pemakanan semua pelajar.	- Sekolah menyediakan sokongan kaunseling kepada pelajar. - Kakitangan sekolah berbincang dengan pelajar apabila berlaku kes-kes buli.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Terengganu	- Perempuan, berbangsa Melayu, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC) serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli siber. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi. - Tekanan akademik yang tinggi. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	- Guru menggunakan kaedah pengajaran yang berbeza bagi membantu pelajar berasa lebih selamat, diterima dan inklusif dalam persekitaran pembelajaran. - Pelajar mempercayai kakitangan sekolah untuk berkongsi isu atau masalah peribadi. - Apabila berlaku kes-kes buli siber, pihak sekolah melibatkan ibu bapa bagi membantu menangani isu tersebut.
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa Pribumi, beragama Kristian. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), serta sekolah pendidikan khas. - Isi rumah berpendapatan tinggi (T20).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi. - Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Pembelajaran secara maya kurang bersifat inklusif dan tidak memenuhi keperluan semua pelajar.	- Sekolah memperkenalkan kaedah pembelajaran baharu atau berbeza sebagai usaha untuk mewujudkan persekitaran pembelajaran yang lebih inklusif. - Kakitangan sekolah menghormati batasan peribadi dan privasi pelajar.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa Pribumi, beragama Hindu. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Tekanan akademik yang tinggi. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Berasa tersisih dan diabaikan semasa program-program sekolah. - Dasar kehadiran sekolah terlalu tegar dan kurang fleksibel.	- Sekolah menyediakan sokongan kaunseling kepada pelajar. - Isu atau masalah peribadi pelajar ditangani secara sulit dan tertutup. - Semua pelajar dilayan secara sama rata. - Apabila seorang pelajar diejek kerana penampilan fizikalnya, pihak sekolah mengadakan latihan pemupukan kepekaan bagi meningkatkan kesedaran dan rasa hormat terhadap perbezaan.
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa Pribumi, beragama Kristian. Berumur 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), serta sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Tekanan akademik yang tinggi. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis – pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adil. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Akses kepada internet tidak tersedia atau mudah diakses secara sama rata oleh semua pelajar.	- Kebimbangan atau isu peribadi pelajar ditangani secara sulit dan berhemah. - Jurulatih berbincang dengan para pemain selepas menyaksikan seorang pelajar disisihkan daripada pasukan sukan.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa Pribumi, beragama Kristian. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan sederhana (M40).	- Kekurangan privasi. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Diskriminasi dan prejudis. - Sekolah tidak menghormati batasan peribadi atau privasi pelajar – pelajar pernah ditegur atau disebut secara terbuka semasa perhimpunan sekolah. - Teknologi dan akses internet kurang inklusif atau tidak dapat diakses secara sama rata oleh semua pelajar.	- Sekolah melaksanakan pelbagai kempen kesedaran. - Kakitangan sekolah meningkatkan pemantauan selepas menyaksikan kejadian buli di kafeteria atau kantin sekolah.
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa India, beragama Kristian. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK) dan sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC). - Berpendapatan tinggi (T20).	- Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Laluan atau perkhidmatan bas ke sekolah kurang memudahkan dan menyukarkan perjalanan pelajar ke sekolah.	- Kakitangan sekolah memastikan privasi pelajar dihormati dan dipelihara. - Sekolah menganjurkan program kebudayaan bagi meningkatkan kesedaran tentang isu diskriminasi warna kulit (<i>colourism</i>) dan perkauman.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa India, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan sederhana (M40).	- Buli. - Pelajar berasa tidak tergolong dalam komuniti sekolah kerana tidak menerima bantuan atau sokongan apabila diperlukan. - Tekanan rakan sebaya. - Maklumat peribadi pelajar didedahkan kepada pihak lain. - Pelajar daripada latar belakang yang berbeza dilayan secara tidak adil, contohnya melalui jangkaan kutipan dana yang tidak sama rata antara pelajar.	- Sekolah menyediakan sokongan kaunseling kepada pelajar. - Sekolah memupuk budaya saling menghormati.
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa Pribumi, beragama Hindu. Berumur 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan sederhana (M40).	- Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Kekurangan privasi – pelajar pernah dimalukan secara terbuka di hadapan orang lain. - Akses kepada teknologi di sekolah tidak diberikan secara sama rata kepada semua pelajar.	- Sekolah melaksanakan program anti-buli. - Sekolah memupuk budaya saling menghormati.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa India, beragama Buddha. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	Akses kepada internet tidak diberikan secara sama rata kepada semua pelajar.	- Isu atau masalah peribadi pelajar ditangani secara sulit dan berhemah. - Sekolah memupuk budaya toleransi dan saling menghormati.
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa India, beragama Buddha. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - berpendapatan sederhana (M40).	- Buli. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Tekanan akademik yang tinggi. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Kekurangan privasi – kebimbangan yang disuarakan oleh pelajar didedahkan kepada orang lain. - Pendidikan khas tidak menerima peruntukan atau sumber yang mencukupi. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	Sekolah melaksanakan pelbagai kempen kesedaran.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa Pribumi, beragama Kristian. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan rendah (B40).	- Buli – pernah diejek kerana pakaian atau pemakaian yang berkaitan dengan agama. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi – pelajar pernah dimalukan oleh guru. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Pembelajaran secara maya kurang bersifat inklusif dan tidak memenuhi keperluan semua pelajar. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	- Sekolah melaksanakan pelbagai kempen kesedaran. - Sekolah mengadakan sesi kesedaran berkaitan isu-isu sosial dan keterangkuman.
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa India, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah jenis kebangsaan Cina (SJKC), sekolah jenis kebangsaan Tamil (SJKT), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	- Buli – pernah diejek berkaitan latar belakang keluarga. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan privasi. - Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya. - Program untuk pelajar pintar dan berbakat kurang mencerminkan kepelbagaian pelajar daripada pelbagai latar belakang. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual.	- Bimbingan rakan sebaya. - Isu atau masalah peribadi pelajar ditangani secara sulit dan berhemah. - Guru berbincang dengan pelajar mengenai kepentingan keterangkuman dan penerimaan terhadap kepelbagaian.

Negeri	Profil Pelajar	Isu-Isu Dikenalpasti	Amalan Terbaik Dikenalpasti
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa Pribumi, beragama Islam. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah pendidikan khas serta mengikuti pendidikan di rumah (<i>homeschooling</i>). - Isi rumah berpendapatan sederhana (M40).	- Buli – pernah diejek kerana warna kulit. - Hukuman yang tidak adil dan/atau salah laku guru. - Kekurangan kehadiran atau pemantauan keselamatan di sekolah. - Kekurangan privasi – “keimbangan yang saya suarakan dikongsikan secara terbuka.” - Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial – berasa tersisih daripada pelbagai aktiviti dan interaksi kerana mempunyai pandangan yang berbeza. - Tekanan rakan sebaya. - Diskriminasi dan prejudis. - Ketidakpekaan budaya. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Program selepas waktu sekolah kurang mencerminkan kepelbagaian minat, latar belakang dan keperluan pelajar.	- Sekolah melaksanakan pelbagai kempen kesedaran. - Sekolah menganjurkan program kebudayaan bagi menggalakkan pemahaman dan penghargaan terhadap kepelbagaian budaya.
Wilayah Persekutuan	- Lelaki, berbangsa India, beragama Hindu. 18 tahun dan ke atas. - Pernah bersekolah di sekolah kebangsaan (SK/SMK), sekolah agama (contohnya Sekolah Agama, Tahfiz dan sebagainya), sekolah berasrama penuh (contohnya SBP dan MRSM), serta sekolah pendidikan khas. - Keluarga ibu atau bapa tunggal.	- Tekanan akademik yang tinggi. - Pengecualian atau pengasingan sosial – mempunyai pandangan yang berbeza dan pernah disisihkan daripada kumpulan semasa waktu makan. - Hubungan guru-pelajar yang kurang baik. - Gangguan seksual dan/atau serangan seksual. - Bekalan atau keperluan asas persekolahan tidak disediakan secukupnya.	- Sekolah menyediakan sokongan kaunseling kepada pelajar. - Guru menggalakkan pelajar untuk berinteraksi dan bersosial dengan rakan-rakan lain.

Lampiran 3: Contoh Kegagalan Akauntabiliti dan Ketelusan

Kes-kes kegagalan dalam akauntabiliti dan ketelusan semasa siasatan terhadap kes-kes yang dilakukan oleh pihak berkuasa, seperti yang didokumenkan oleh wakil Kempen Tiada.Guru.

1. Konflik Kepentingan di Peringkat Sekolah

Setakat ini, siasatan terhadap salah laku oleh pegawai KPM, termasuk guru, adalah sepenuhnya hak Ketua Jabatan. Dalam suasana sekolah, ini adalah pengetua atau guru besar. Malangnya, individu ini mungkin mempunyai konflik kepentingan dalam mengekalkan gelaran, reputasi dan/atau imej luaran sekolah mereka.⁵⁰ Pada Ogos 2024, pegawai kanan polis di Sabah mengecam pegawai sekolah kerana enggan melaporkan kes salah laku yang teruk, dengan seorang pengetua malah mengakui bahawa mereka berbuat demikian untuk "melindungi" reputasi sekolah. Pengakuan "rahsia terbuka" tentang penyembunyian ini menunjukkan bahawa pengetua sekolah bukan sahaja tidak layak menjadi penyiasat, tetapi juga tidak layak sebagai penguatkuasa. Setakat ini, tiada tindakan awam diambil terhadap pengetua ini, mengukuhkan status quo kekebalan seluruh Kementerian atas salah laku yang keterlaluan dan perbuatan jenayah.

2. Konflik Kepentingan di Peringkat KPM

Malangnya, rahsia terbuka ini bukan sahaja di peringkat sekolah, tetapi juga di KPM itu sendiri. Jika KPM gagal bertindak, ia membenarkan imuniti berterusan dan menyeluruh untuk salah laku pendidik negara. Pada Oktober 2025, Ketua Pengarah Pendidikan, penjawat awam kedua tertinggi di KPM, mengakui bahawa KPM menyedari kes gangguan seksual dan buli yang telah disembunyikan.⁵¹ Malangnya, KPM tidak memberikan sebarang komen sama ada pelaku (serta mereka yang mendalangi penyembunyian maklumat) telah dirujuk untuk pendakwaan jenayah di bawah Akta SPRM, seperti yang dikehendaki oleh undang-undang.⁵² Laporan ini mengesahkan pengakuan terdahulu oleh bekas Menteri Pendidikan Maszlee Malik pada Oktober 2025, yang menyatakan bahawa KPM didapati berulang kali menutup kes salah laku walaupun semasa beliau memegang jawatan.⁵³

3. Jenayah Rasuah

Untuk memastikannya, tindakan "melindungi" mana-mana penjawat awam daripada prosiding tatatertib, sivil dan/atau jenayah ditakrifkan secara tepat sebagai jenayah rasuah di bawah Akta SPRM.⁵⁴ Oleh itu, skim perlindungan dan penyembunyian sedemikian bukan sekadar salah laku selanjutnya, tetapi telah diangkat menjadi perbuatan jenayah dan mesti didakwa. Pengesahan berulang kali aktiviti jenayah yang teruk dan terbuka di KPM adalah tanda jelas ketidaksesuaiannya untuk menjalankan penguatkuasaan dalaman dan/atau merujuk kes kepada Suruhanjaya Perkhidmatan Pendidikan. Malangnya, Suruhanjaya ini hanya boleh dianggap separa bebas kerana ia hampir sepenuhnya bergantung pada penjawat kanan KPM yang telah bersara, sekali lagi membuka dirinya kepada konflik kepentingan sebenar dan yang sama yang dirasakan.

⁵¹ "Many Sexual Harassment, Bullying Cases 'Swept Under Rug': Edu DG," *Malaysiakini*, Oktober 14, 2025, <https://www.malaysiakini.com/news/758040>.

⁵² "Cheap Talk & Cheap Reforms Destroy Our Schools," *Tiada.Guru*, Oktober 15, 2025, <https://tiada.guru/updates/cheap-talk-cheap-reforms-destroy-our-schools-current-moe-has-lost-all-credibility-no-rule-of-law>.

⁵³ Maszlee Malik (@DrMaszleeMalik), "Deep State dan Little Napoleon di KPM," Facebook, Oktober 2, 2025, <https://www.facebook.com/DrMaszleeMalik/posts/pfbid0rH2DkQcJLqFxEkiZrmK64AkJbyQVHDK5A1GLn7Yf2Y68CVNVx9a9aMj7hdGn2Rz3L>.

⁵⁴ "The Law of the Land," *Tiada.Guru*, diakses Januari 5, 2026, <https://tiada.guru/en/law-of-the-land#maccc>. Lihat takrif 'f'.

4. Penguatkuasaan yang Tidak Mencukupi

Sehingga laporan ini dibuat, kerajaan telah mencadangkan siasatan luaran dengan cadangan, tetapi bukan penguatkuasaan luaran. Kelemahan ini merupakan kelemahan kritikal yang diketahui umum bagi kebanyakan mekanisme pengawasan yang aktif setakat ini di Malaysia, seperti Suruhanjaya Integriti Agensi Penguatkuasaan (EAIC), Suruhanjaya Tata Kelakuan Polis Bebas (IPCC), dan Suruhanjaya Hak Asasi Manusia (SUHAKAM).⁵⁵ Struktur siasat dan syor ini didapati tidak berfungsi terhadap salah laku dan Aktiviti jenayah yang berakar umbi, termasuk di KPM. Agensi penyiasatan utama telah mengakui bahawa Kementerian persekutuan enggan bertindak "atas cadangan", terutamanya dalam kes salah laku yang teruk. Contoh yang paling teruk datangnya daripada SPRM, salah satu daripada satu-satunya badan penyiasatan jenayah di negara ini. Dari masa ke semasa, SPRM mengesyorkan tindakan pembetulan, bukannya penguatkuasaan melalui pendakwaan jenayah. Pada Mei 2023, Ketua Pesuruhjaya SPRM Azam Baki mengakui bahawa Ketua Jabatan di seluruh perkhidmatan awam telah mengabaikan syor SPRM lebih daripada 500 kali, termasuk dalam beberapa laporan berusia 12 tahun.⁵⁶ Jika Ketua Jabatan sudah rela mengabaikan cadangan daripada SPRM, maka Ombudsman Awam yang lemah berkemungkinan akan menghadapi nasib yang sama, atau lebih teruk lagi. Contoh kedua datangnya daripada SUHAKAM, badan berkanun Malaysia untuk hak asasi manusia. Ia juga mengalami kelemahan berterusan "cadangan sahaja", tanpa keupayaan untuk menguatkuasakan penemuan atau cadangannya. Kelemahan ini telah diaktifkan secara jelas oleh kerajaan dalam salah satu siasatan berprofil tinggi SUHAKAM: pada Oktober 2020, polis berhujah kepada Mahkamah Tinggi bahawa penemuan SUHAKAM tidak mengikat, dan oleh itu tiada tindakan diperlukan, walaupun selepas siasatan berbilang tahun SUHAKAM mendapati bahawa polis bertanggungjawab atas kehilangan paksa kerajaan.⁵⁷ Maknanya, Mahkamah Tinggi mendapati bahawa siasatan SUHAKAM adalah benar.⁵⁸

⁵⁵ Deborah Loh, "EAIC Hamstrung by Lack of Power," *The Malaysian Bar*, Mac 18, 2009, <https://www.malaysianbar.org.my/article/news/bar-news/news/eaic-hamstrung-by-lack-of-power>; Tim Leonard, "AIM, SUARAM Slam EAIC Bill," *The Malaysian Bar*, Mac 13, 2009, <https://www.malaysianbar.org.my/article/news/bar-news/news/aim-suaram-slam-eaic-bill>; Blake Chen, "IDEAS: Oversight Bodies on IGP Lack Independence," *Free Malaysia Today*, November 4, 2016, <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2016/11/04/ideas-oversight-bodies-on-igp-lack-independence>. Kegagalan pengawasan dalam EAIC telah dilaporkan oleh pelbagai portal berita.

Karen Yee Lynn Cheah, "Press Release | IPCC Lacks the Authority to Uphold Police Accountability," *The Malaysian Bar*, Disember 22, 2022, <https://www.malaysianbar.org.my/article/news/press-statements/press-statements/press-release-ipcc-lacks-the-authority-to-uphold-police-accountability>; "Malaysia: Proposed Law Reverses Police Reforms," *Human Rights Watch*, Ogos 28, 2020, <https://www.hrw.org/news/2020/08/28/malaysia-proposed-law-reverses-police-reforms>; Nor Azizah Mokhtar, "SUARAM Says IPCC a 'Toothless Tiger'," *New Straits Times*, Januari 22, 2024, <https://www.nst.com.my/news/nation/2024/01/1004359/suaram-says-ipcc-toothless-tiger>; Rhea Yasmine Alis Haizan, "A Slew of High-Profile Accusations Puts Malaysia's New Independent Police Conduct Commission Under Scrutiny," *Channel News Asia*, Januari 17, 2024, <https://www.channelnewsasia.com/asia/malaysia-police-commission-ipcc-misconduct-4050961>; "Joint Statement: Empower IPCC to Remedy the Public Trust Deficit in PDRM," *Amnesty International Malaysia*, Januari 22, 2024, <https://www.amnesty.my/2024/01/22/empower-ipcc-to-remedy-the-public-trust-deficit-in-pdrm>. Pelbagai laporan media telah menentang tahap keyakinan awam yang rendah terhadap IPCC.

Zikri Kamarulzaman, "SUHAKAM: We're Worse than a Toothless Tiger," *Malaysiakini*, April 15, 2015, <https://www.malaysiakini.com/news/295338>; Rahimy Rahim and Ilyia Marsya Iskandar, "Give Commissioner Right to Enforce, Says SUHAKAM," *The Star Online*, Januari 19, 2023, <https://www.thestar.com.my/news/nation/2023/01/19/give-commissioner-right-to-enforce-says-suhakam>; Nicholas Chan, "Strengthening the Royal Malaysia Police by Enhancing Accountability," *Policy IDEAS*, no. 33 (Kuala Lumpur: Institute for Democracy and Economic Affairs, 2016), <https://www.ideas.org.my/wp-content/uploads/2021/04/Policy-IDEAS-No-33-Strengthening-the-Royal-Malaysia-Police-by-Enhancing-Accountability.pdf>; Arfa'za A. Aziz, "Ex-Rights Commissioner Anwar Slams SUHAKAM," *Malaysiakini*, Julai 7, 2006, <https://www.malaysiakini.com/news/53558>. Ketidadaan kuasa penguatkuasaan SUHAKAM telah dibangkitkan oleh pelbagai pihak.

⁵⁶ Aliza Shah and Ilyia Marsya Iskandar, "Azam Baki: 'Dept Heads Ignoring MACC Reports' [NSTTV]," *NST Online*, Mei 9, 2023, <https://www.nst.com.my/news/nation/2023/05/907275/azam-baki-dept-heads-ignoring-macc-reports-nsttv>.

⁵⁷ "Police Ask Court to Reject SUHAKAM Findings in Suit by Amri's Wife," *Free Malaysia Today*, Oktober 26, 2020, <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2020/10/26/suhakam-findings-not-binding-on-suit-by-activist-amris-wife-say-cops>.

⁵⁸ "Malaysian Court Rules Police and Government Responsible for Pastor and Activist Abduction," *CNN World*, November 7, 2025, <https://edition.cnn.com/2025/11/06/asia/malaysia-court-ruling-pastor-activist-disappearance-intl-hnk>.

5. Kegagalan Penyiasatan

Siasatan awam paling terperinci mengenai salah laku KPM dalam sejarah Malaysia telah diterbitkan pada Julai 2023, di mana Mahkamah Tinggi Kota Kinabalu memutuskan untuk memihak kepada tiga plaintif Sabah berusia 18 tahun yang mendakwa pelanggaran teruk Akta Pendidikan, Perlembagaan Persekutuan dan Peraturan Pegawai Awam (Kelakuan dan Tatatertib). Penemuan terperinci membuktikan mekanisme yang gagal dalam KPM, seperti yang ditunjukkan oleh petikan Penghakiman Mahkamah Tinggi 2020 yang diterbitkan semula di bawah:⁵⁹

1. **[25]** Bersama beberapa rakan sekelasnya, PW1 telah bertemu dengan Cikgu Kamisah (guru kelas 4SS) dan Cikgu Shamsul (penolong guru kelas 4SS) untuk mengadu tentang ketidakhadiran defendan pertama. Daripada mengambil tindakan, mereka memaklumkan bahawa mereka tidak mahu terlibat dalam perkara tersebut dan meminta plaintif mengabaikan salah laku defendan pertama.
2. **[47]** ... Walaupun mengetahui tentang ketidakhadiran defendan pertama [Guru SMK Taun Gusi Jainal Jamran] sejak Mei 2017, defendan kedua [Pengetua SMK Taun Gusi Suid Hanapi] gagal mengambil sebarang langkah munasabah untuk melaksanakan kawalan dan penyeliaan tatatertib ke atas defendan pertama.
3. **[78]** Berikutan perkara di atas, plaintif-plaintif berhujah bahawa contoh-contoh pengabaian terang-terangan dan sikap yang menjijikkan defendan pertama dan kedua terhadap pendidikan plaintif dan seterusnya masa depan mereka tercermin dengan sempurna dalam perbualan peribadi PW10 [Guru SMK Taun Gusi Nurhaizah Ejab] yang dirakam dengan Cikgu Eddy di mana beliau telah mengakui, antara lain, bahawa beliau tahu tentang ketidakhadiran defendan pertama dan, yang lebih penting, bahawa defendan kedua sangat menyedarinya tetapi sengaja mengabaikan untuk mengambil tindakan....
4. **[47]** Keterangan defendan kedua [Pengetua SMK Taun Gusi Suid Hanapi] bahawa dia hanya dimaklumkan tentang ketidakhadiran defendan pertama pada November 2017 adalah tidak boleh dipercayai dan mahkamah mendapati defendan kedua sebagai **saksi yang tidak boleh dipercayai**. Walaupun mengetahui tentang ketidakhadiran defendan pertama sejak Mei 2017, defendan kedua gagal mengambil sebarang langkah yang munasabah untuk melaksanakan kawalan dan penyeliaan tatatertib ke atas defendan pertama.

Yang paling membimbangkan, Mahkamah Tinggi mendapati bahawa penyiasat dan penguatkuasa yang dikatakan itu, seorang Pengetua Cemerlang berpangkat tinggi, bukan sahaja melanggar Perlembagaan Persekutuan, Akta Pendidikan dan Peraturan Pegawai Awam, tetapi juga menyedari salah laku yang besar di sekolahnya dan sengaja enggan bertindak. Ketidakkonsistennya yang teruk dan perubahan garis masa menyebabkan Mahkamah Tinggi menganggapnya sebagai saksi yang "tidak boleh dipercayai". Kita hanya boleh mempersoalkan berapa banyak "siasatan" lain yang dijalankan di sekolah menengahnya dahulu, dan berapa ramai daripada kanak-kanak itu masih menunggu keadilan.

⁵⁹ "The 2020 High Court Judgment."

Rujukan untuk Lampiran 3

- A. Aziz, Arfa'eza. "Ex-Rights Commissioner Anuar Slams SUHAKAM." *Malaysiakini*, Julai 7, 2006. <https://www.malaysiakini.com/news/53558>.
- Alis Haizan, Rhea Yasmine. "A Slew of High-Profile Accusations Puts Malaysia's New Independent Police Conduct Commission Under Scrutiny." *Channel News Asia*, Januari 17, 2024. <https://www.channelnewsasia.com/asia/malaysia-police-commission-ipcc-misconduct-4050961>.
- Amnesty International Malaysia. "Joint Statement: Empower IPCC to Remedy the Public Trust Deficit in PDRM," Januari 22, 2024. <https://www.amnesty.my/2024/01/22/empower-ipcc-to-remedy-the-public-trust-deficit-in-pdrm>.
- Chan, Nicholas. "Strengthening the Royal Malaysia Police by Enhancing Accountability." *Policy IDEAS*, no. 33. Kuala Lumpur: Institute for Democracy and Economic Affairs, 2016. <https://www.ideas.org.my/wp-content/uploads/2021/04/Policy-IDEAS-No-33-Strengthening-the-Royal-Malaysia-Police-by-Enhancing-Accountability.pdf>.
- Cheah, Karen Yee Lynn. "Press Release | IPCC Lacks the Authority to Uphold Police Accountability." *The Malaysian Bar*, Disember 22, 2022. <https://www.malaysianbar.org.my/article/news/press-statements/press-statements/press-release-ipcc-lacks-the-authority-to-uphold-police-accountability>.
- Chen, Blake. "IDEAS: Oversight Bodies on IGP Lack Independence." *Free Malaysia Today*, November 4, 2016. <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2016/11/04/ideas-oversight-bodies-on-igp-lack-independence>.
- CNN World. "Malaysian Court Rules Police and Government Responsible for Pastor and Activist Abduction," November 7, 2025. <https://edition.cnn.com/2025/11/06/asia/malaysia-court-ruling-pastor-activist-disappearance-intl-hnk>.
- Free Malaysia Today. "Police Ask Court to Reject SUHAKAM Findings in Suit by Amri's Wife," Oktober 26, 2020. <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2020/10/26/suhakam-findings-not-binding-on-suit-by-activist-amris-wife-say-cops>.
- Human Rights Watch. "Malaysia: Proposed Law Reverses Police Reforms," Ogos 28, 2020. <https://www.hrw.org/news/2020/08/28/malaysia-proposed-law-reverses-police-reforms>.
- Kamarulzaman, Zikri. "SUHAKAM: We're Worse than a Toothless Tiger." *Malaysiakini*, April 15, 2015. <https://www.malaysiakini.com/news/295338>.
- Leonard, Tim. "AIM, SUARAM slam EAIC bill." *The Malaysian Bar*, Mac 13, 2009. <https://www.malaysianbar.org.my/article/news/bar-news/news/aim-suaram-slam-eaic-bill>.
- Loh, Deborah. "EAIC Hamstrung by Lack of Power." *The Malaysian Bar*, Mac 18, 2009. <https://www.malaysianbar.org.my/article/news/bar-news/news/eaic-hamstrung-by-lack-of-power>.
- Malaysiakini. "Many Sexual Harassment, Bullying Cases 'Swept Under Rug': Edu DG," Oktober 14, 2025. <https://www.malaysiakini.com/news/758040>.
- Maszlee Malik (@DrMaszleeMalik). "Deep State dan Little Napoleon di KPM." Facebook, Oktober 2, 2025. <https://www.facebook.com/DrMaszleeMalik/posts/pfbid0rH2DkQCjLqFxekiZrmK64AkJbyQVHDK5A1GLn7Yf2Y68CVNVx9a9aMj7hdGn2Rz3l>.

Mokhtar, Nor Azizah. "SUARAM Says IPCC a 'Toothless Tiger'." *New Straits Times*, Januari 22, 2024. <https://www.nst.com.my/news/nation/2024/01/1004359/suaram-says-ipcc-toothless-tiger>.

Rahim, Rahimy, and Iylia Marsya Iskandar. "Give Commissioner Right to Enforce, Says SUHAKAM." *The Star Online*, Januari 19, 2023. <https://www.thestar.com.my/news/nation/2023/01/19/give-commissioner-right-to-enforce-says-suhakam>.

Shah, Aliza, and Iylia Marsya Iskandar. "Azam Baki: 'Dept Heads Ignoring MACC Reports' [NSTTV]." *NST Online*, Mei 9, 2023. <https://www.nst.com.my/news/nation/2023/05/907275/azam-baki-dept-heads-ignoring-macc-reports-nsttv>.

The Star Online. "Cops: School Officials Should Report Crimes, Not Cover Them Up," Ogos 26, 2024. <https://www.thestar.com.my/news/nation/2024/08/26/cops-school-officials-should-report-crimes-not-cover-them-up>.

Tiada.Guru. "Cheap Talk & Cheap Reforms Destroy Our Schools," Oktober 15, 2025. <https://tiada.guru/updates/cheap-talk-cheap-reforms-destroy-our-schools-current-moe-has-lost-all-credibility-no-rule-of-law>.

Tiada.Guru. "The Law of the Land," diakses 5 Januari 2026. <https://tiada.guru/en/law-of-the-land#macc>.

